

దానభారతీ ప్రచురణలు : ౧౨

నారాయణదాస

పంచశతి

[దాసుగారి తెలుగు శతకములు]

కృతికర్త :

మ హా క వి

శ్రీ ఆదిభట్ట నారాయణదాసు

సంపాదకుడు :

శ్రీమాన్ కోగంటి సీతారామాచార్యులు

ప్రచురణ :

రామక్రిష్ణా ఇండస్ట్రీస్ వారి సౌజన్యముతో

మొదటికూర్పు
1000 ప్రతులు
ఆగస్టు, 1976.

వర్వ స్వామ్య సంకలితము
ప్రాప్తిస్థానములు :
ఉపాధ్యాయుల సావిత్రమ్మ
C/o శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావు
4-2-13, చంద్రమాళినగర్
గుంటూరు-2

వెల 5 రూ.

ముద్రణ
శ్రీ పి. రామకృష్ణమూర్తి
మేనేజింగు డైరెక్టర్
వెల్ కమ్మవెన్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్, బ్రాడీపేట గుంటూరు-2

ము ద్రా ప క ప్ర శ స్తి

శా। శ్రీ లొప్పారి మహాంధ్రదేశమున వాసింజెంది, సాహిత్య కే
 లీ లోలత్వమునంది, సాహృదము నోలించెంచి, విద్యస్మ నో
 బ్దాలంకారత సంఘటించి, సుకవీంద్రానేక కావ్యాళి మా
 లా లక్ష్మీకములై చెలంగెడిని మేల్కర్పూర సౌరభ్యముల్

శా। ఆ సౌరభ్యము రూపమై వెలసెనో? అ సాహృదమ్మెల్ల పెన్
 మూసంబోసిన మూర్తి నై భవమొ? సాంపుల్ నింపు సాహిత్య కే
 లీ సాభాగ్యమొ? రామచంద్ర కరుణాలీలా విశేషమ్మొ! పే
 ర్వాసిన్ గప్పురపుం బసందు రుచిమత్ప్రారంభ మేపారెనో?

సీ। శ్రీరామ చరణ రాజీవ సద్భక్తుడై
 పరమ పావనధర్మ ఫక్కి నెఱిగి
 పృథు యజ్ఞశీల పవిత్ర చరిత్రుడై
 పుణ్యవాసనల పెంపునందనర్చి
 కేశవతీర్థ సంకీర్తిత శ్రీరామ
 చరితముద్రణ ధురంధురతఁదాల్చి
 రామనామధ్యాన రసవస్మనోన్మత్తి
 సకల సజ్జనమైత్రి సంతరించి

గీ। మహిత సీతాసతీ మనో మధురమూర్తి
 రాముడై కృష్ణవెభ వారాముడగుచు
 పరిమలద్దివ్య కర్పూర వంశజుని
 చంద్రముఁడు రామకృష్ణుండు సాధుశీలి

శ్రీ నారాయణ దాస పంచశతి ముద్రింపించి దాతృత్వ దీ
క్షా నై పుణ్యము మెచ్చు కోల్గొనెడి శ్రీ కర్పూర వంశోద్భవున్
శ్రీనిండారెడు భోగభాగ్యములతోఁ జెన్నారు శశ్వత్క లా
శ్రేణి ప్రాణముగాఁగఁ బోచు హరి మా శ్రీరామకృష్ణాగ్రణిన్

పూర్వ జన్మార్జితమైన పుణ్యమెల్ల
నమల కర్పూర పరిమళమై తుసర్ప
సుకవి విద్వత్కులారాధనకు సతమ్ము
నొప్పుఁగావుత ధనము పరోపకృతిగ

శ్రీమాన్ కోగంటి సీతారామాచార్యులు

శ్రీః

దా స ద ర్శ న ము

ప్రపంచమున సారస్వత రేఖ నిత్యనూతనము నిరంతరమునై
వల్లవించుట రసజ్ఞులొక మెఱుంగిదికాదు. ఆసారస్వతము బహు రూప
మయ్యు సంగీత సాహిత్యాత్మకమగుట సర్వ విదితము.

“పంగీత మథ సాహిత్యం సరస్వత్యా స్తనద్వయమ్
ఏక హాపాత మధుర మన్యదాచోచనా మృతమ్”

అను నభియుక్తోకి సంపూర్ణ లక్ష్యములైనవారు జయదేవ
నారాయణ తీర్థ ప్రభృతులు. సామగాన ప్రియుడగు పరమాత్మ సాన్ని
ధ్యము వారికి లభించినంత సుళువుగా శీఘ్రముగా నితరులకు లభింపదు.
అట్టి వారిని విజ్ఞాన పూర్ణులనియు పూర్ణ పురుషులని పెద్దలు వ్యవ
హరించుట కద్దు. శ్రీమదజ్ఞాడాది భట్ల నారాయణ దాసుగారు మహా
పూర్ణపురుషుడు. కేవల సంగీత సాహిత్యములే కాక కథా గాన నృత్య
కవిత్వాది నానా రసవత్కలా నిధానమైన వారగుట పుంభావ సరస్వతి
యనుటయు నతి శయోక్తి కాదు. శాస్త్ర సంపత్తి వానికన్నింటికి
జీవభూతమైనది. అన్నింటికంటె వారి యాదార్యము విరక్తి సర్వత్ర
గోచరించును. ఆవారి సర్వవిజ్ఞాన విధానమున కీ పంచశతి ఒక విశిష్ట
మణి దీపిక.

సాధారణముగా సంస్కృతాంధ్ర కవులు శతకముల నత్యధి
కముగా నాదరించురు. ఈ యాదరణమునకు హేతువులను పెక్కురు
పెక్కు విధములుగా నూహించిరి. కావ్యరచనా యోగ్యతకై యిష్ట
దైవ ప్రార్థనాత్మకమైన ఒక అభ్యాసమని చాలమంది యభిప్రాయము.
అది త్రోసి రా జనరానది. ఈశతకములు మాత్ర మట్టివికావు. వీని
ప్రత్యేకత విలక్షణముగా గోచరించును. నారాయణదాస వ్యక్తిత్వము
నెఱిగిన వారెవ్వరైనను అభ్యాస మాత్రమనలేరు. ఆయన సహజ

పాండిత్య ప్రజ్ఞా పాభవోపేతుడు. తొలి మలి పద్యములు ఓకే సమయ
మన వ్రాయబడినట్లుండుట వీరి సర్వప్రత్యేకతకు పరమో దాహృతి.
వీరి పద్ధతి యొక్కటి స్థిరమైనది. పద్యముగాని పాటగాని మాటగాని
వ్రాసినదానిని మరల మరల జూచి హెచ్చు లాచ్చులను సరిచేయునల
వాటులేదు. మహారణ్యాభూమి వలెనే, నిమ్నోన్నతములతో సహజ
ప్రకృతివలెనే వీరికవిత్వము శోభిల్లు చండును, కృతిమత యనునది వీరికి
బొత్తిగా నచ్చనిది. సర్వ ప్రపంచ విషయములు వీరి బుద్ధికి గోచ
రించును. సాంప్రదాయికములు వీరికి నచ్చనిచో నిర్భయముగా నా
విషయము నుద్ఘాటించుదురు. సహేతుకముగ నిర్ధారించుదురు.

మహాకవులు కొందరు శతక రచనలు చేయుటలో తాత్పర్య
మేమియో యని యాలోచించినచో స్వార్థబుద్ధికంటెను పరార్థబుద్ధియే
స్పష్టమగును. తా మేదైవముయొక్క కృపకు పాత్రులై కలిగిన బాధ
లను నివారించుకొన్నారో అట్టి బాధ లెవ్వరికినేని కలిగిన నా స్తుతులచే
నాదైవతములు ఆవారి బాధలు తీర్చునుగదా ! లోకమున కుపకరించు
నన్న మేలియూహయే ఈ శతకరచనకు కారణము. చూడగా మూక
పంచశతి యిట్టిదేకదా ? తత్పారాయణముచే బుద్ధిహీనులెందరెందరో
మహాకవులగుట లోకమెరుగునుగదా ! అట్టి మహిమగల శతక
సంపుటియీ పంచశతి.

ఇందు సూర్యనారాయణ శతకము మొదటిది. సూర్యనారా
యణుడు ప్రత్యక్షుడై వము. లోకమునకు ఆరోగ్యప్రదాత. నారాయణ
దాసులో వట్టి నారాయణుడుకాదు. సూర్యనారాయణుడు. ఇన్ని
సంబంధములతో ఈశతకము సాగినది.

“ఆరోగ్యం భాన్కరాదిచ్చేత్ శ్రయమిచ్చేద్దుశాశనాత్
ఐశ్వర్య మీశ్వరాదిచ్చేత్ మోక్షమిచ్చేజ్జనార్దనాత్

అను నభియుక్తికి ప్రకారము సూర్యభగవానుని వలన నారో
గ్యము నొందుట మయూరాది మహాకవుల చరిత్రలు తెలుపుచున్నవి.

ఈ మహాకవి కేవల మారోగ్యమేకాక ఆరోగ్యాది మోక్షపర్యంతము సూర్యభగవానునే ఉపాసింపవలెనని తన సిద్ధాంతము స్పష్టపఱచినారు. సూర్యదేవుని నవరసమూర్తిగా చిత్రించుట మాత్రము ఈ మహాకవికే చెల్లినది.

“కమలాశీన్ విగసింపజేయునెడ శృంగారంబు, హాస్యంబు దు
ర్దమ మందేహ తమిస్రమారణమునన్, రౌద్రాద్భుతో ద్వీర సం
క్రమ బీభత్స భయానకంబులు లనక్కరుణ్యముం దావకీ
నమహాభక్తులయందు, న స్తగిరి పొంతన్ శాంతభావంబు నీ
వమరంజేయుదు విత్యనిర్గుణుడవై హా : సూర్యనారాయణా :”

ఇది దాసుగారి పద్యము. ఆయనబుద్ధికి అగమ్యములేదు. లోకము నందలి సర్వపదార్థములను మేధావి లోకోత్తరముగా సర్ది యనుభవించ వలెను. ఆమేధ వీరికి వలసిదంతయున్నది.

ఈ మహాకవి సర్వమతసిద్ధాంత సారసర్వస్వగ్రహణ పారీణత అబ్బురముగొల్పును.

“సరిగాబొద్దులు విన్నభావముగ. హంసల్ సత్తుగా, దార్కికుల్
పరమాణుస్థితిగా, బహుప్రకృతిగా, బల్మారు సాంఖ్యుల్ సదా
ధర మీమాంసకులెల్ల గమ్మగ : బరంధా ముమ్ముగా యోగులం
దురు, నేనో మఱిసీవే సర్వమని యందున్ సూర్యనారాయణా :”

దీనికిమూలము ప్రసిద్ధమైన శ్లోకమున్నది. నేనో మఱిసీవే సర్వ మని యందున్ అనుట శ్రీ నారాయణదాసవ్యక్తిత్వము.

దాస నిశ్చయమిది

నీ దాసుండగు వానికాపదయరానేరా, వొకప్రబ్బినన్
సూరిన్నీకులు నిల్వనట్లు వడినెంతో దూరమైపోవు, త్వ
త్పాదాంభోరుహచింత నొషధము తప్పన్ లేదు పాయఁబువే
రేదె నన్ భవరోగమూడ్చుటకుఁ దండ్రీ : సూర్యనారాయణా :

ఐహాకాముష్మిక సౌఖ్యదాతృత్వము సూర్యభగవానుని ధర్మ
మనిగదా వీరినిశ్చయము. వారి భక్తితత్పరతకిది పరమ దృష్టాంతము.

“ఊహాపోహలు శాస్త్రశోధనములున్ యుక్తుల్ క్రతుస్సానముల్
సోహమ్మంచువచించుటల్” వృథలు, సత్యంబున్ దయన్ గల్గియు
త్సాహంబొప్పుగ భక్తితో భవదుదంచన్నామ సంకీర్తనం
బాహుసేమక మోక్షమిచ్చుచెటులయ్యా! సూర్యనారాయణా!”

నిరంతర భగవన్నామ సంకీర్తనముకంటె మోక్షమునకు
సాధనమింకొకటి లేనేలేదని వారి విశ్వాసమును హుబముఖముల
చిత్రించి తెల్పినారు. నవ విధ భక్తులలోనిదగు సంకీర్తనభక్తి మూఢ
భక్తిగా తానుస్వీకరింపలేదు. ఈ గ్రంథోప సంహారమును తిలకింపుడు.

“ఆయంగా సకలశ్రుతిస్మృతి పురాణాద్యర్థ సారంబులు
లఘు నాశక్తి కాలందిచూచి తుదికిమ్మై మాధిగైకొంటి నం
పరిణాభోధిదరింపఁ జేయుటకు యుష్మద్భక్తి దప్పకన్య మీ
నరలోకంబున లేదు పాయమవి యన్నా! సూర్యనారాయణా!

ఇదివారి నిశ్చయము. సకలశ్రుతిస్మృతి పురాణాదులను మధించిన
వినూత్న విచిత్ర విశేష విజ్ఞానముతో మధింపగా నవసీతమువోలె
వెలువడిన పరమ సిద్ధాంతము భక్తి. ఆభక్తి నవవిధములు గావున
సంకీర్తన పరమమోక్షసాధనము.

“చూక్షసాదన సామగ్ర్యం భక్తిరేపగరీయసీ” అనియు

“భక్తిరేవైవం గమయతి, భక్తివిశేష పురుషః” అనియు

శ్రుతిస్మృతులు చెప్పుచున్నవిగదా! శ్రీమద్భాగవతాదులు
ఈ విషయమునే ఉద్ఘాటించుచున్నవి గావున శ్రీదాస భక్తి సిద్ధాం
తమున శాస్త్రీయము సర్వజన సంసారసంతరణ సదుపాయమనుటలో
సందేహములేదు.

ఇట్లే ఇందలి పద్యములన్నియు వినూత్నచిత్ర మహావిషయ ప్రతి
పాదకములగుటయేగాక సహజసుందరములు నగుట శ్రీదాస ప్రతిభకు

అపార వ్యుత్పత్తికి పరమ దృష్టాంతములు. అన్ని పద్యములు ప్రథమోదాహరణార్హములే గావునను, నిరవకాశము నెత్తిపై తొక్కుట చేతను ఈగ్రంథ ప్రస్తావన నింతటి విరమింపవలసెను.

ఇక రెండవది మృత్యుంజయము. అనగా నిది నిజమైన మృత్యుంజయమే ! సంజ్ఞా మాత్రముగాదు.

మృత్యుంజయుడు పరమశివుడేగదా ? మరల నామధేయమున శివ పద ఘటనమేల ? దాసభారతి నిర్విశేషముగ దొరలివచ్చుననుటకు నామనసొప్పదు, — కావున మొదటి మృత్యుంజయ పదము విశేషణము. ప్రాణాపాయకరవ్యాధిలో నుండగా శ్రీదాసభారతి పరమశివుని స్తుతించినది. అది మృత్యుంజయమైనది. ఈ శతకమును ఎవ్వరు పఠించినను వారెల్ల రమమృత్యుంజేతలగుదురు, కేవల మృత్యుంజయమేకాదు శివముకావలయు. కావుననే నామధేయము మృత్యుంజయము. సంబోధన, జగన్మంగళాత్మకమైన శివనామము సెబాసు !

తొలిపద్యమున సూర్యనారాయణ శతకమునకు వలెనే శ్రీకారాదులులేవు. శ్రీకారాదిగా కావ్యప్రారంభము అనునది సామాన్యము. కాని మహర్షి పూర్ణమగు హృదయముతో స్వామిసన్నిధికి పరువెత్తు దాసభక్తి పరమవిశిష్టముగా సంబోధించినది.

“ఓనాథ దీనరక్షక మానుగమముగావుమా !” మొదలు నూరవది యగు “శివ శివ శివ మృత్యుంజయ ! భవ భవ భవ పాపదూర భక్తాధారా !” వరకు ఏకరూపముగా పరమార్థి బంధురముగా ఇష్టదైవస్తుతి విషయికమైన రతి సాగినది. ఇట్లు సాగుట మహాకవి లక్షణము. లోకికములగు కామక్రోధాదుల కతీతమైనపుడుగాని ఏవంవిధ మహానిష్ఠ కుదురదు. శాస్త్రవ్యుత్పత్తిగల మహాకవులు శాస్త్రీయ సంప్రదాయము లెట్లు నిక్షేపింతురో ఈ పద్యమునందు గోచరించును. పూర్వార్థమునందు శివ శివ పదములు నావృత్తము చేయుట. ఈయా

వృత్తి పరిసమాప్తిద్యోతకము. ఇంతకంటె చేయవలసిన స్తుతిలేదనుట. ఈ స్తుతియు పరిసమాప్తమైనదనుట. ఇట్టి చమత్కారములు దాస కవితా వాహినిలో కోకొల్లలు దొరలివచ్చును.

ఈ మృత్యుంజయము వారి సోదరులకు వ్యాధి సంక్రమింపగా వైద్యులసాధ్యమనగా బంధువులు బిక్కమొగములు పెట్టగా నాడీ సంచలన మపమార్గము పట్టగా నారాయణదాస మహాభక్తి ఈ శతకౌషధి సంజీవనీ మహామహిమచే సోదరుని పునరుజ్జీవితుని చేసుకొన్నది. దాసానుభూతియట్టిది.

ఒకపర్యాయము దాసుగారు బందరులో హరికథ చెప్పుటకు వెళ్ళినారట! అపుడు శ్రీవిశ్వనాథ సత్యనారాయణగారితల్లి నాయనా! మట్టుపట్టినది వానవచ్చిన కథ యెట్లు జరుగునో! అనగా నారాయణ దాసుగారి కథగావున వర్షము రాదమ్మా! అన్నారట! వర్షములేదు. కథ లోకోత్తరముగా సాగినది. ఈ విషయమును శ్రీసత్యనారాయణ గారు వారేచెప్పగా మఱికొందరు పెద్దలతో గలిసి విన్నాను దాసభక్తి మహిమయట్టిది.

నిష్కృష్టము పవిత్రమగు నాభక్తిభావము ఈ శతకములో రూపుగట్టి ప్రవహించినదనుట సహజోక్తియేగాని మెచ్చుగాదు. ఈ శతకమెల్ల తనజోడు కవపాటకాడునైన సోదరుని రోగబాధ నివారణకై దాసహృదయము పడెడి ఆరాటము నూరుపద్యములలోను సాక్షాత్కరించును “కృయాసిద్ధిస్సత్వేభవతి మనఃతాం.” అన్నసూక్తి కింతకంటె లక్ష్యమేమి కావలెను? ఇందలి పద్యములన్నియు మారేడు దళములవలెనే భాసించును. ప్రతిపద్యము విస్తృత వ్యాఖ్యానార్హము. వివరణము మొదలిడినచో మూల గ్రంథమునకంటె ద్విగుణముగా భారమగును. అన్నిపద్యములును శివమూర్తులే! ఏదేనినేని హెచ్చు లొచ్చులనలేము. అది దాస ప్రతిభ.

“ఇది బిరుదు నీదు భక్తుల
సదయత రక్షించినావు శంకరుడవుగా
పదునాల్గు భువనములలో,
బడపడి చాటుదునికన్న బ్రదికించు శివా!”

చిత్రము! భక్తులను రక్షించుట పరమశివుని బిరుదు. అనగా
అలంకారము. సేవ్యుల కింతకంటె ధర్మమేమున్నది? అలంకారమేము
న్నది? దీని పదునాల్గుభువనములలో చాటుశక్తి మాత్రము ఒక్క
నారాయణదాస మహాశక్తికే గలదు. ఇది వినిమయము. రక్షణయొకరి
వంతు, దానిని ప్రచారము చేయుట యొకరివంతు వీరిద్దరు నసాధార
ణులు. సేవ్యసేవకభావము ఇట్లుండవలెగదా!

చివర కొక్క సత్యమును చెప్పుచున్నారు దాసుగారు.

“సత్యము నీదగురక్షణ
సత్యము నీభక్తులెల్ల సౌఖ్యముఁ గొంటల్
సత్యం బీశతకంబవి
సత్యత నాయన్నఁబ్రోవు సర్వేశ శివా!”

ఈ శతకము సత్యమనగా శతకాను సంధాతలకు మహాఫలము
మృత్యుంజయాత్మకము తప్పక సిద్ధించునని పరమ ఋషివలెనే పుణ్య
మును అందరకును పంచిపెట్టిడి బౌదార్యము దాసుగారిది.

మూడవది ముకుందశతకము.

ఈశతకారాంభమున సత్యనారాయణ స్తవమున్నది. ప్రతి పద్య
మునను నారాయణ శబ్దమున్నది. మకుటము మాత్రము ముకుందయని.
భగవత్తత్వమేకరూపమైనను మూర్తులు తత్ప్రతిపాదక మంత్రములు
భిన్నములుగావున మూర్తి భేదము నంగీకరింప వలెను. తాత్పర్యము
సత్యనారాయణ శతకమేయయ్యును కందపద్యాంతమున నాగణము
అమకదుగావున మోక్షప్రతిపాదకతాద్యోతకమగు ముకుంద శబ్దమును
సవిశేషణముగా మకుటీకరించి తమ తాత్త్వికతను స్పష్టము చేసినారు.

మొదలి శార్దూలముగాక సరిగా నూరు పద్యములు. అందరును తరించుటకీ కందములు వ్రాసినట్లు రచన ఫలమును పరబ్రహ్మసాక్షి కముగా పాతకులకు ధారవోసినారు. బిందు పూర్వక దకారప్రాసతోడి పద్యము చివర కూడ బిందు పూర్వకద కారముతో నాగుట పద్యమున కొక అందము సచ్చును. ఇది కేవల శాబ్దికమే యయ్యును అప్రయత్న సిద్ధముగావున వాక్యార్థాపకర్షకము కాకపోవుట చేతను అధమము మాత్రము కాదు.

ఈ ముకుందశతకము కుందప్రసూన గుచ్ఛము వలెనే గుబాళించు చున్నది. విరజాజి పొట్లమువలె పరిమళించు చున్నది. ఇందం దెందైనను సుఖింబంద భక్తియే యుపాయమని మదికి విందుగా రోగములకు మందుగా భక్తిని భావించి తరించిన మహాభక్తియోగి దాసు గారు.

“మందరధర! రారా! శ్రిత
మందారా! రార! పాపమర్దవరా! గో
విందా! రా! నారాయణ
కందళితానంద మూల కంద ముకుందా!”

ఆటలు మిరగిన బొలకృష్ణుని బ్రతిమాలుచు పిలుచు యశోదా దేవి ఆరటము ఆప్యాయము ఆహ్లాదము ఈపద్యమున నాలుగు వైపుల జూచుచు పిలుచుటలు తోచుచున్నవి.

హరవిలాసమున చిరు తొండవించి కథలో సిరియాళుని వండిన పిమ్మట పరమశివుడు పిలుపుమనగా తల్లి గద్గదనదద్గళముతో “రారా శణిగ్వంశ వారాశి హిమధామ” అని దిక్కులుచూచి పిలిచినది. తత్తద్వ్యంజన పాకగంధిలములైన అనయముతో వచ్చినాడు. అట్టి పద్య మురుదుగా గాన్పించు చున్నది. నే నరువది నాలుగు లఘువులతో నారాయణనే పిలువగా నీకంత సీసపద్యము కావలెనా అని శ్రీనాథుని వెట కారమాడు చున్నట్లున్నది. ఇద్దరు సార్వభౌములే గావున ఒకరి

నొకరు సరసములాడు కొనుట దొసగుగాదు. ఆసార్వభౌమునకు మీసలున్నట్లు నేనెఱుగను.

ఈ మహాకవి ప్రాసలను గాని ఉపములను గాని ఉత్పేక్షలను గాని అందుకొన్నచో బండ్ల నుండి గ్రుమ్మరించినట్లేగాని మహామేఘము వర్షించినట్లేగాని వేరుగాదు. ఆసేతు శీతాచలము తిరిగితిరిగి అన్ని సారస్వత ప్రక్రియలందును ప్రథమతంబూల మందు కొన్నవారే. పండ్లికిలించి చిత్తమనుట వారెరుగని విద్య. సహృదయ మిత్రుల యెడల, నిగర్వులు నిరాడంబరులను నగు విద్వాంసుల యెడల వారుచూపెడి అపారగౌరవము అనన్యసామాన్యము, నాన్యతో దర్శనీయమును. ఒకటి రెండు పద్యములకే ప్రాసలందక గ్రుడ్లు మిటకరించి ప్రాసలే మార్పుకొనెడి నేటి చాలమంది కవుల కీశతకము పరమాశ్చర్యమును కలిగించుటలో వింతలేదు. ఇన్ని ప్రాసలును చమత్కారజనకములై సహృదయ విస్మయమునే గొలుపునుగాని వచ్చినవే వచ్చుచున్నవని అసంతుష్టి నీయవు.

అన్ని పద్యముల వెనుకనుండి పురాణగాథలు తొంగిచూచును. ఉదా.

“బందెలిదెద సమ నెదనిదె

పందెఱు నీకంటె మొండివాడనురా! గో

విందుండా! నారాయణ!

కందలితానంద మూల కంద ముకుందా!

హృదయమున భగవంతుని బంధించుట యోగులచేతనైనదే గాని మానవులకు గాదు. ముకుందుని హృదయమున బంధింతునన్న మాట సంయమిత్వ ద్యోతకము. గోవిందుండా! అని సంబోధించుట మరింత విశేషము. ముకుందున కాసంబోధన మిష్టము.

గోవిందేతి యదాఽఽక్రంద త్కృష్ణామాం దూరవాసినమ్
ఋణం ప్రవృద్ధ మిసమే హృదయాన్నాపరస్పతి”

బ్రాహ్మణి గోవిందా ! యని పిలిచిన ఆ కేక ముకుందుని చెవులబడి అధమర్ణుని గావించినదట ! దీనికి తిక్కన “ఈగగరాని అప్పు” అని తెనిగించినాడు. అట్లే ఈ గోవింద పదముకూడ గోశబ్దాభిధేయార్థముల నన్నింటిని ఆవృత్తిచేయుచు అద్భుతార్థము నొసగుచున్నది. స్వామి దర్శన మిచ్చినను పోల్చుకొనలేక మఱపుచుందుట ప్రకృతిసహజమైన సత్యము. భగవత్తత్వము నెఱిగిన వారికందరికినీ ప్రపంచ మసత్యమనియే తెలియునట ! గర్వసంహసము భూతదయాభివృద్ధి వారికి పరమ సమ్మతములు. ఆయుశ్శేషమంతయు భగవద్గుణసంకీర్తనమునకే విని యోగింపజేయవలయునట ! ఇది భాగవతధర్మము. ఇదిగో !

“వీపాదఃపరి సేవయ
వీ పాదార్చకుః తోడి నెయ్యిమ్మునితాం
తాపార భూతదయయును
దాసమందార నాకుదయపేయగదే !”

దాసబుద్ధియు దాసకవిత్వము నీజాతివి. వారి కోరికచూడుడు ! ఎందైనను మిత్రులకందరకును భగవద్భక్తి నందింపుమనికాళిందీప్రియుని కోరుచున్నారు. ఈ శతకము వ్రాసి భగవదంకితము చేసి దాస హృదయము పొందిన యానందమునకు మేరలేదట ! ఇది సత్యము: సదా నందమును ఇంశలు వ్రాసి చిట్టచివర

అందఱు దరియించుటకే
కందము లాచంద్రతారకంబుగ మహిలో
నందెఱపుము నారాయణ !
కందలితానంద మూరికంద ! ముకుందా !

ఇది సర్వ ప్రపంచ సంసార సంతరణ వాంఛ. పరమ హంసలకు మాత్రము చెల్లినది. వీరికడచెల్లినది.

వీరు ఆంతరంగికనైరాగ్య సంపత్తి కలవారు. ఆశ్రమ స్వీకారము లేని పరమహంసలని నాతాత్పర్యము. ఈ శతకమెల్ల హృదయముతో

చదివిన నీయర్థము తెల్లమగును. ప్రతి పద్యము నారాయణ శబ్దాంకితము. మకుటము తదర్థవివరణము చేయుచున్నది.

ఆనంద కందము నారాయణుడే గదా! మిగిలిన యానందములు నిత్యములు గావు. అనిత్యములైన వాని ఆనందములుగా వేదాంతులొప్పురు. కావున పరమహంస సంస్కరణార్హమగు నారాయణ శబ్దమును పద్యాంతమున నిక్షేపింపక పద్యగర్భమున నిమిడ్చినారు. ఇది వారి ఆంతరంగిక నారాయణ పరాయణతను అర్థతః ధ్వనింపచేయుచున్నది. ఇది కావ్యభాషలో ఒక విధమైన శిల్పరచన.

నాల్గవది వేల్పువంద. ఈ వంద పద్యములును గండశిలల వంటి సీస పద్యములు. ఈ వంద పద్యముల కర్తము తడవులాడక చెప్పట ఎంతవారికేని యసాధ్యమే! చెప్పినచో తెలుగు దేశమున వానికి తెలుగులో నికడోకా లేదు. ఇది నాటు తెలుగు. దీనిని పాఠ్యగ్రంథముగా కూర్చినచో తెలుగు వారికి చక్కని తెలుగు పట్టుపడును. కాని ఇట్టి గ్రంథములు నిర్ణాయకుల దృష్టి కెక్కవు. కష్టములేనికమ్మని పుస్తకములు విద్యార్థుల మనసుల నాకట్టును గదా! విద్యతా సంపాదనము నేడు వెను వెను కలెనది.

కవి సింహాచల నారసింహుని నూరు పద్యములలో స్తుతించుచున్నాడు. అన్నియు సీసములు. ఉక్కు కంబమున నలవోకగా నావి ర్భవించినవానికి సీసమున సాక్షాత్కరించుటలో సంశయమేమి? అచ్చమైన తెలుగు వృత్తము సీసము. నాటు తెలుగు భాష. అసలు తెలుగు దైవ మప్పన్న. కవి వెలితిలేని తెలుగు మొలక. సంస్కృత భాషకు మార్దవ మాధుర్యములు లేవని తెగువతో పలికెడి తెలుగు డెందముతోనే ఈశతకము నిడిచినది.

‘యతో వాచో నివర్తంతే’ అన్న ఉపనిషద్వాక్య మందుకొని దృశ్యము నదృశ్యమునగు పరమాత్మతత్త్వమును అనిదం పూర్వ ధోర

ణిలో వణ్ణించినారు. తొలిచదువులే పరమాత్మను తెలియలేక మళ్ళినవి. వాని కందని నీవు నానాటు మాటల కందెదవా! నాటు మాటలతో మనకు అప్పుల నరసన్న సందించినాడు.

“వీనులు లేకీవు వినెదు కన్నులు లేక కనెదు” ఇది పరమాత్మ యొక్క సత్తను వణ్ణించుచు అతీంద్రియములైన సర్వకార్య సమాచారములను వివరించుశ్రుతి. అచ్చముగా తెలుగు మంత్రముగా ఆర్షదృక్కుతో ఉపాసించినారు. దాసనిశ్చయ మెంతనిక్కచ్చియో! పులిపాదుగు పిడుకబోవనొనట! పామునోటనైన చేయి పెట్ట వచ్చునట! మొసళ్ళ రేవున న్నానమునకు దిగవచ్చునట! పిచ్చికుక్కతో నేస్తము చేయవచ్చునట! నేను తప్ప మరేమియు లేదని కూడు కూటములకు మాత్రమురియాడు కొంటె మాటలు వినరాదట! భగవత్సంబంధములేని వాని సంబంధము పై కార్యములకంటె దుష్కరముగా వెల్లడించినారు. ఇదివారి పరమ నిశ్చయము. వెనుకటి కవులు కూడ ఈ నిశ్చయమును వెల్లడించినారు. కాన హృదయదఘ్నుముగా ననుభవింపక అందలి మంచి చెడుగుల నాకళింపుజేసి కొనక దాసభారతి వెలువడదు. పరప్రత్యయ నేయబుద్ధి వారికిగాదు సరిగదా వారి శిష్యులకు కూడలేదు అంతటి స్వతంత్ర నిశ్చయముగలవాడు. అంతటి నిగర్వి. అంతటి రసోన్మాది. అన్నివిధములైన దినుసులు సమ్మేళన కలవాడు ‘నభూతో నభవిష్యతి’ గదా!

దాసచి త్తవృత్తి ఎంతచక్కగా తీర్చబడినదో:

“అక్కటా : యాయాస్తి తక్కువ పోతర

మొక్కువ బ్రదుకు నాకెట్లువచ్చె ?

నీపవి కాదిద్ది నేఁ గ్రొవ్వనన్ నల్పు

కొన్న సేగికి మారు కుడుచుంటే

తమగట్టుకొనఁ ద్రాళ్ళు దాఁదెచ్చుకొన్నట్టు

కోరి యీ చిక్కు తగుల్చుకొంటే

దిమ్మడు నీలూడఁదీసిన తీరున

నే విట్ట పంటఁ గట్టెడవుకొంటి
ముదిసియున్ జెడ్డవాడుకన్ వదలకుంటి
బిడెమెడసి తగవరిలాగు ప్రేమచుంటి
నీగడుసు వెఱ్ఱివావినీవేలెదెట్లు!"
రెంట త్రాగుడు తిండి మెట్టంటు వేల్పు !

గడుసు వెఱ్ఱిదనము. గడుసుదనము, వెఱ్ఱిదనము. రెండునున్న
వాడే ! కావుననే నీవెల్లెలికొందువయ్యా ! గడుసుదనమును సింహ
ముఖముతో మాన్చి, వెఱ్ఱితనమును మానవ దేహముతో మటు
మాయము చేయుమని యభ్యర్థనము. చాల చిత్రముగ భావమును
ప్రకటించుట దాన సహజశక్తి. కంట తడిరాదట ! పొడిపొడిగా
నేడ్వ చేతకాదట ! వట్టిమాటల బండారముగాదురా బాబూ ! పొడి
యేడ్పులు నా చేతగావు. నేను బూటకములవాడను కాను. ఆర్థ
హృదయముతో పరమార్థితోనే నిన్ను పలుకుదును. పాడుకొందు
ననుట.

మంచి నడవడి లేకపోయినచో భగత్పాక్షాత్కారము కలుగదని
ఉపదేశము. ఈ పద్యము ఒక గండరువు. అనుకొన్నట్లు శబ్దములు హత్తు
కొని యొడుగుట కవిపురాసుకృతపరీపాకము.

"దండము దండము దండము దండము
దండము వలమురితాల్పు ? నీకు.
జోహారు జోహారు జోహారు జోహారు
జోహారెరచిదిండి సూడ ! నీకు
గొండీలు గొండీలు గొండీలు గొండీలు
గొండీలు కడలి యల్లుండనీకు
కై చాపు కై చాపు కై చాపు కై చాపు
కై చావనలబుట్టుకంటి ! నీకు

అలకాపరి దీవెలకోల నీకు

మోడు పోయట్లు చెమ్మటలాడనీకు

మఱిమఱియు మొక్కులో పెరుమాళ్ళ నీకు

రెంట్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు :

ఇందు పదముల పొనరు త్యము తద్గతమైన భావనై రంతర్యమును స్పష్టము చేయుచున్నది. దాసదృష్టి విశేషమిది. ఎన్నివిధముల పద్యమును మలచి విరిచి శతించి వ్రాయనగునో అన్నివిధముల వ్రాయగల శక్తి దాసశక్తి.

చివరిపద్యములు అచ్చమగుతే త్యమును భక్తినిచాటును. సాంసారికములైన పరిస్థితులన్నియు కల్లజంజాటములైనవి. ఇదివట్టి మాటగాదు. అను భావముతో పండినమాట. ఆపంటకు తరువాత పద్యము సాక్ష్యము. సమత్వబుద్ధి.

“విద్యావివయసంపన్నే పండితే గవి హస్తినీ

కువిచైవ శ్వపాకేచ పండితాన్పమ దర్శినః”

“సమశ్చత్రైచ మిత్రేచ—ఇది పరమవైరాగ్య సంపద. ఈ సంపదకు వైరాగ్యము బీజము. కావున నీ పద్యములు కేవల వాచనికములుగాక అనుభవ పూర్వములనుట కుదురు కొనుచున్నది. వీరితే త్యము భక్తి ప్రధాన మంటినిగదా! చివరికి వారు శ్రీనారసింహుని కోరెడిది ఒక్కటే! అది ధ్యానభక్తికాదు. అనన్యభక్తి. అదినిజముగా నొక వెట్టి. అదిలేక ముక్తిలేదు. తన ఆరాధ్యదైవమును పసికందునువలె, స్నేహితునివలె, సోదరునివలె, తండ్రివలె, దల్లివలె, భర్తనువలె, ప్రభునివలె, ఉపచరించుట. ఉపాసించుట

“నా ముంగిటన్ విల్వ నాయనా : నీకునే

బోయుదు నాబాడి పొట్టనిండ

నాపాలికిన్రమ్ము నాయనా : నిన్నుమ

లాకలోముంచి నీకాకమాన్తు

వాకుఁగొప్పించుము నాయనా ! వీమేను

నిమిరి నీబడలికల్ నెట్టివె తు

నాచెంత నుండుము నాయనా ! యనయము

నన్నులాగున నినున్గొచుకొందు

చెల్ల బిడ్డలహుచ్చి కూడెల్ల పలి నుండుతోనుంటివేనాటి నుండి యిట్లు

లానుమికనైన నావల్కపానకంబు రెంటి త్రాగుడు తిండి మెట్టంటువేల్పు.

ఇది నిజమైన కవికిగావలసిన యార్తి. భాగవతమున నడుగడున ప్రత్యక్షమయ్యెడి భగవద్విషయకరతి. ఇదివీరికి పుట్టుకతో బట్టినది. ఎరువుకాదు.

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి మాస్వామిలోని యీ పద్యము గుర్తునకు వచ్చును, పౌర్వాపర్యముతోనిట బనిలేదు. ఏక జాతి ప్రయుక్తమగు భగవదుపచారరూప మనోధర్మమును మాత్రమే మనవిచేయుచున్నాను.

“కరితో చ్చుట్టము కొంగుతో పునుక భిక్షపాత్రచేబూని పం
స్కరణం బించుకలేమి మైజడలుమూఁగన్, బొజ్జ పెల్లకటన్
సురుగన్ ముమ్మొన కట్టతో తడుముకొంచున్ లచ్చిగేహంబుముం
దిర విచ్చున్ భయదీయభిక్షకత కంతంబెప్పు : విశ్వేశ్వరా !”

ఎందరెందరో పరమశివుని భావించినారు. ఆ శివమూర్తిని ఆ ఆదిభిక్షుని భైక్షవృత్తికి జాలిపడిన వారెందరు? అంతటి పరమార్తి పూర్ణమగు హృదయమెందలు కవులకు కలదు? సరిగా ధూర్జటి తిన్నని ముఖమున జాలిపడినాడు. వీరు స్వయముగానే జాలిపడుచున్నారు. దాసకవిత ఉత్తమజాతిది. మహచ్ఛబ్ద విశేషణ యోగ్యమనుటకు ఇంతకంటె ఉదాహరణ మేమికావలెనో !

ఉపసంహారములో కవి న్యస్తభరత్వము స్పష్టమగుచున్నది. నాటుమాటుతో చెప్పితినియ్యా ! నాలోటునెంచవద్దు. నానోరు తెలుగునోరు. ఇంకొకటి నానోటరాదు. వచ్చేనేని సహజముగా

నుండదు. నీ వచ్చమైన తెలుగు దయ్యమవు. — కాని ఒక్కటి. నా కేది లెస్సయో ! ఏదికాదో నేనెఱుగను. నాయం దేదొసగుండెనో గుణముండెనో నేనెఱుగను. నీవే గ్రహించి నాకు కావలసిన కోరికను ప్రసాదింపుము. ఎల్లప్పుడు నిన్నిట్లే పాడుకొనుచు నాడు కొనుచు నూరేండ్లు హాయిగా బ్రతుకనిమ్ము. ఇది దాస ముగ్ధహృదయ లక్షణము. మోక్షము కోరలేదు, కోరనక్కరలేదు. ఇంతకంటె మోక్షమున కధికారి యెవ్వడు ? అది స్వామికి తెలియదా ! కోరని కోర్కె నెనరుతో నొసంగుమనుటలో నిదిచిత్రము ! దాసుగారు సంసారమునకై తాపత్రయము పడినట్లు కన్పింపదు. వారు యోగివైఖరి భూత భవిష్యత్తులను దర్శింపగలవారు. తాను కవియై పుట్టినవాడు గావున తరువాతి వారికి వలసినంత స్తోత్రసంపదను త్రవ్వియిచ్చినాడు

ఐదవది సత్యవ్రతి శతకము. పద్యసంఖ్యా విశేషమును పురస్కరించుకొని లాక్షణికవచనము నందుకొని శతకమని వ్యవహారము సిద్ధము. శతకముగాక మతేమగునో యన్న అద్వితీయ దాస ప్రతిభా వైదుష్యముల కెత్తినమణి ధ్వజము; సమస్యాపూరణము.

చాలమంది యవధానుల నెఱుగుదుము. మహాశుకవుల నెఱుగుదుము. ఒక్క సమస్యను పూరించుటకే జన్మమెత్తినంత పని యగును. ఒకటి రెండు విధములుగా పూరించు నప్పటికే తడియారును. ఇదేమియో కాని ఒకే సమస్యను నూరు విధములుగా పూరించుట మానవసాధ్యమా ! నాకు మాత్రమిది ప్రశ్నయే !

ఇట్టి విషయమున ఒక సమస్యను నూరువిధములుగా పూరించి సెబాస్టి పించుకొను నట్టి సామర్థ్యము నాయెఱిగినంతలో దాసుగారికే యున్నది. తడవు కొనకుండ ఒక్క ప్రాసతో వంద విధములైన విషయములను తెచ్చి పూరించుట. ఆపూరణలన్నియు నందదుకులు గాక రమణీయములుగా నుండుట ఎంత అద్భుతము. భారతీచరణ మంజీర ఝంజరావములేగాని ఇవి పద్యములా అనిపించుట ఎంతసుకృతమో !

సమస్యాపూరణాత్మకమైనను నీతి బోధకమగుట చిత్రము! కావుననే దీనిని ప్రత్యేకముగా గాక శతక సంపుటిలో చేర్చుట. ఎన్నిలోకాను భవములు' చమత్కారములెన్ని? సత్యప్రకటనములెన్ని? ఆతీరులు గమనింపుడు. ప్రాసలవలెనే ఉపమానములు గూడ కుప్పలు తెప్పలుగా దొరలి వచ్చి పడుచుండును.

“బ్రతుకున సుంకంబెఱుగక
స్వతంత్రరాజ్యము సేయు ప్రభువు వలె, వతి
వ్రతవలె సహజకవి వలెన్
సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్”

సుంకమాసపడని స్వతంత్రరాజు వలెను, సహజకవి వలెను సత్యవ్రతికి సంతసమిచ్చునట! ఈ సమస్యలో కర్త సతతము అను శబ్దము. ఇది అవ్యయము. తెలుగున ముప్రత్యయము వచ్చినది. ఈ సతతశబ్దము త్రికాలార్థ గర్భితము. ఇది సత్యవ్రతికి సంతసమును కూర్చును. కాలమెట్లు కూర్చును? కాలా భిన్నమైన దైవము కూర్చును. దాసుగారు దేనినైన సహింతురుగాని అసత్యమును సహింపరు. సరిగా తిక్కన్నగారి తీరు కూడ ఇట్టిదే! వీరిరువురు వ్యాసహృదయ మెఱిగిన వారు.

“నడవడియను మున్నీటిం
గడవంబెట్టంగ నోడకరణిం దగి తా
నొడ గూడుననిన సత్యము
గడచిన గుణ మింక నొండు గలదే యరయన్—
“సర్వ తీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద
సమధిగమము సత్యముతో సమముగావు”

ఇది సోమయాజిసూక్తి. ఆసూక్తికి ఈ నూరుపద్యములు వివరణము. అని తాత్పర్యము. సత్యవ్రతి హృదయము స్వతంత్రప్రభువు వలె నిర్భీకమై, పతివ్రతవలె ధర్మాధారమై, సహజకవితవలె సత్యానంద

మయమై యలరారుటలను చక్కగా చిత్రించినాడు. ఈ మువ్విధములైన యానందములు చిదచిదీశ్వరానంద సహవ్రతములు. దాసభారతి చిత్రముగా మహావిషయములను పాఠకహృదయముల హత్తించును.

అసత్యవచనుడు తేలుకాటువలె కన్పించకుండ మిక్కిలి బాధించునట. ఆ బాధ ఓర్వరానిది. అప్పుడు మంత్రమహిమ కావలెను. అరగా అసత్యములానువాడు వానితోవన వాడు ఇచ్చవచ్చిన దబ్బరలాడుచు పోగా అవి తేలు కాటువలె సజ్జనులను బాధించి తీరునుగదా! అప్పుడు అసత్యములు విన్నవాడు నిదానించి యాలోచించవలెను. మంత్ర శబ్దమునకు దేశతా విషయక వర్ణాత్మ కత్వమేగాక ఆలోచనమన్న యర్థము నున్నది. ఆలోచించి నిజమెఱిగిన వానికి మంచి సంతోషమే కలుగును. దుర్బలుడైన వానికి పుండు లేచిన అది క్రమముగా వ్యాపించి ప్రాణాపాయము కలిగించినట్లే అన్యతవాక్యము ప్రాణహాని కలిగించి తీరును. - అసత్యము మెల్లగా చోటు చేసికొని క్రమముగా రోగమువలె వ్యాపించి పుండుయి ప్రాణములు తీయుననుట అనుభవ దూరము కాని విషయము.

కొన్ని లోపములను నిర్భయముగా చాటెడి ధైర్యము దాసభారతి సొమ్మే!

“క్రతువు మిషపెట్టి దనముల

నతి నిపుణతఁ జెనటి కూర్చి యాలికి నగలన్

మితి మీఱఁ బెట్టి పొలియఁగ

సతతము సంతసమొవంగు సత్యవతికిన్”

వీరిహృదయము హింసాత్మకములైన క్రతువులను మెచ్చదు. వీరి వాఙ్మయములో పెక్కుచోట్ల సీ విషయము ప్రస్తుతము. హింసా రూపదోషమే గాక, యజ్ఞము మిషతో సంపాదించి దానికై వినియోగింపక భార్యకు నగలు చేయించు కొనువాడు ఎన్నడేని నీచముగా మరణించునట! - అప్పుడు సత్యవతికి సంతసము.

“యతి వేషమ్ముంగై కొని

మతిహినుల చెదరగొట్టి మాటున ధంభం

డతిభోగముల కృశింపగ” — సత్యవ్రతికి సంతసము.

అదికిన బూజెద పట్టెలు, ఉదికిన మడివోవతి గొత్తులు; నదీ
స్నానాదులు సత్యముతో సమములుగావు. అని వీరి సత్యసన్నిహిత
సిద్ధాంతము. మత దంభముతో కావించెడి చక్రాంకితములు; హోమ
వ్యాజమున కావించెడి పశుహింసలు సత్యఫలము నీయజాలవు. ఇది వీరి
సిద్ధాంతము.

ఇట్టి క్రమముతో నీ వంద పద్యములు సమస్యా పూరణ రూప
ముతో శతకమై నీతులను ధర్మములను లోకమున కందించు చున్నవి.

ఇది పంచశతిలోని విషయము. దాస పంచశతి లోకతత్త్వమును
దైవతత్త్వమును మానవ మనస్తత్త్వమును చక్కగా చిత్రించినది. దాసు
గారు చిత్రింపలేని దేదియు లేదని నానమ్మిక. ఎంతటి మహావిషయమున
నైన అలవోకగా ప్రస్ఫుటింపజేయగలరు. ఇది పుంభారతీ స్వరూపము.
నానా విధరసవత్కలా సర్వస్వ మణి మంజూష దాసుగారు. ఒకపుడు
బ్రహ్మకును సరస్వతికిని ప్రణయ వివాదము పోసగించిది. బ్రహ్మ కొంచెము
తొందర పడినాడు. సరస్వతి కొంచెముగా గర్వించినది. ఎవరి ఆత్మ
విశ్వాసము వారిది.

‘నాయవి నాల్గు మోములు’ అన్నాడు ‘అవునా’ అని అవహేళ
నాభివ్యంజకమందహాస మొలికించిరది. ‘ఎటు ముద్దిడెను?’ ఇది బ్రహ్మ
ప్రశ్న. ఇప్పటికి బ్రహ్మమాట నెగ్గినట్లే యున్నది. విజయ సూచక
మందహాసమున చేసినాడు. సరస్వతి యనంత ముఖయన్న సంగతి
ఆసమయమున బ్రహ్మమనస్సున మెదలలేదు. ‘అనంత ముఖన్ ననునెట్లు
ముద్దిడంబోయెదొ’ వాణి పరిహాసించినది. అపుడు చతుర్ముఖుడు గితుర్ము

ఖుడై నాడు. ఎవ్వరికిని జెప్పికొన వీలులేదు. గృహకలహము, అందును ప్రణయకలహము. ఉన్నట్లుండి నలువ నారాయణదాసై నాడు. సరస్వతి సిగ్గు బరువున తల వంచినది. జితాస్మియన్నది. ఇది దాసత్వము. ఇది మధుర సరస్వతీ మనస్సహోవర వికసిత పుండరీక మధుర మాధ్వీక ప్రపంచము. బ్రహ్మ ప్రపంచములను ఉపాదాన కారణ సామగ్రీ సముల్లా సముతో చిత్రింపగా; మధుర సరస్వతి మనోహర రసభావ ప్రపంచమును సృష్టించి ముగ్గురు మూర్తుల విలాసములను చిత్రించినది. ఈ చిత్రణ అపూర్వచిత్రణ. రసవత్కల్పనా పరమోదాహరణ భూమి. కవి సహృదయు లక్కడనే కదా విశ్రమించుట.

దాసుగారట్టివారు. దాసభారతి యిట్టిది.

“ప్రాంకులభ్యే ఫరే లోభా దుద్బాహురివ వామనః

అన్నట్లుగా నాకు మిగిలిన పనికి నేను బూనితిని. ఎంత నిర్వర్తింపితినో? కలనో? నేనెగఱును. పెద్దల యాదేశమును సంతరించితిన్న సంతోషమేగాని వేరు కాదు. సమగ్ర సందర్శనము చేయలేక పోతిన్న బెఱుకు నాకులేదు. శ్రీవిశ్వనాథ సత్యనారాయణగారే యిట్లన్నారు.

“ఈయఖిలమ్మునందు. బరమేశ్వరుఁ డెట్టుల నిల్చియుండెనో ఆయఖిలమ్ము వచ్చి తనయంతన నుండెన ఆదిభట్ట నా రాయణదాసులో హరికథా కృత భారతి సర్వశిల్ప విద్యాయుతి సంస్కృతాంధముల యాకృతియై పెఱుమూర్తులై మఱిన్”
అంతవారట్లనగా నేనే మనగలను?

దాసభారతిని వర్ణింతు నందునా? మధుర సరస్వతి మాధుర్యము సగ్గించి మూగవోవనో?

నాయపి నాలు మోము 'లవునా'; 'యెటు ముద్దిడె' దంచు నల్వ ఆ ప్యాయముగా హసింపఁగ, - 'ఆనంతముఖన్ నను నెట్లు ముద్దిడం

బోయేదొ' అంచు చెల్వనగ: 'ముద్దిదెదన్ గను' మంచు చల్వ నా
రాయణ దాసుగాగ-త్రవనందు సరస్వతికిన్-నమస్కృతుల్

ఇక సెలవు.

అది బ్రహ్మ సభ. ఉష: కాలము.

ఆ ప్రదేశము చూచిన గురుతు నాకులేదు. ఏదో చిత్రమైన
ఒక అనుభూతి. అట తమస్సులేదు. దుఃఖము లేదు. అలుపులేదు.
ఆత్మానంద కరమైన ఒక సన్నివేశము. దూరదూరముల నుండి
ఉదాత్తానుదాత్త స్వరిత మనోహరమగు వేదధ్వని వినిపించుచున్నది.
అధ్వని తరంగములలో నాయాత్మ మంద పవనడోలా విహార సంతృప్తి
కుసుమసుకుమార పరీమళ రేఖవలె పరవళించుచున్నది. అది సార-
స్వత మూర్తులు కూడిన ఒక సభ.

ఏ దేశమునందేని ఏభాషయందేని విద్రోహాత్మకములైన పరిణా-
మములు ఏర్పడినచో నట్టి సభ జరుగును. ఆ సభకు సర్వవేదాధికారి
యగు బ్రహ్మయే అధ్యక్షుడు. శ్రీవైకుంఠమున పరమాత్మకు నిత్య
సేవా విశేషముల నిమగ్నులైనవారు సైతము ఆసభకు వత్తురు. అది
ఆసభతీరు. ఈ విషయమంతయు నాకంటె ననుభవముగల పెద్దలు
చెప్పుకొనుచుండగా నేను అచటనే వింటిని. ఆ సభను తప్పక దర్శింప
లెనని యుత్కంఠ పెరిగినది.

ఎంత నడచినను ఆసభ దగ్గరయైనట్లే యున్నదిగాని దూరముననే
తోచుచున్నది. తేజోవేగముతో తొందరించితిని. ఆసభ తీరు ప్రదే-
శము వద్దకు చేరితిని. నావంటి వారు చాలమంది సభా సందర్శన
సముత్కంఠతో వచ్చిచేరిరి. వారందరు ఎన్ని దేశములవారో ! ఎన్ని
భాషలవారో ! చెప్పలేను.

గంధర్వులు కిన్నరులు కింపురుషులు మొదలగువారు విచ్చేసి నట్లు రామాయణభారత గ్రంథములలోని వర్ణనలనుబట్టి వారి రూపులనుబట్టి గ్రహించితిని. మందాకినీ చామికర తామరస గంధబంధు రోదారములగు దీప్యవాయువులు నూతనోత్తేజమును కలిగించినవి. పుణ్యప్రవాహముల స్నానములు చేసినట్లైనది.

అంతలో “పతిత్సమగాయన్నాస్తే.” మొదలుగా తైత్తిరీయము నందలి విధానముతో సామగానము ప్రారంభమైనది. ఋషులు దేశ తలు వరుసలుగా వచ్చి సభ నింపుచున్నారు. ఆ సభలో శాస్తార్థము ప్రారంభమై క్రమముగా కావ్య పరీక్షణమువరకు వచ్చినది. అప్పుడు నారాయణ తీర్థులవారు, జయదేవులు లీలాళుకులు, బోతన్న, రూప గోస్వామి ప్రభృతులు కొందరొకచో దర్శన మిచ్చినారు. కృష్ణలీలాతరంగిణి గీతగోవింద కావ్యములనుండి గానముచేసిన పిమ్మట తుంబురు నారదులు విచిత్రమైన ప్రశ్న వేసినారు. నౌక్షమునకు శాస్త్రములు సాధనములా? భక్తియా? అని. అప్పటి వరకు తదేక బుద్ధిగా నున్న సభ కించిచ్చలితమై సమాధానమునకై బ్రహ్మనాలుగు ముఖములవై పు నిశ్చలముగా చూచుచున్నది.

బ్రహ్మ నాలుగు మూలలు కలయజూచినాడు.

ఎక్కడనుండియో శంభో యను కేక వినిపించినది. అది మానవ మాత్రులైన వారి కంఠమునుండి వచ్చెడి ఆర్తితో నిండిన కేక. ఆధ్వని యే వాయుతరంగములలో తారాడినదో ఆ వాయుతరంగములు సభలో వ్యాపించినవి. ఆగాలితాకిడికి పీఠాలు మోగినవి. మద్దెలలు ధ్వనించి నవి. తంబురలు శ్రుతులు సరచేసికొన్నవి.

అంతలో నొకమూర్తి ప్రత్యక్షమైనాడు. పెద్దమీనాలు. గిర జాల జలపాలజ్జిత్తు పీనకపాలు పక్షము. మాంసల వృషస్కంధము. పీఠరాజానుబాహుభుజములు, ఫాలభాగమున కుంకుమబొట్టు. నడుమున

కాసె. చెంగావి పట్టుపుట్టము. కాళ్ళ గజ్జియలు. పురుషమోహనా
కారమైన ఒకవ్యక్తి.

అయినయే నారాయణదా సనిపించినది. ఒక యామమాత్ర
కాలము సంస్కృత భాషలో హరికథామృతమును వర్ణించినదా మహా
పురుషమేఘము. బ్రహ్మ నాలుగు ముఖములతో నెనిమిది కనులతో
మహానందము నభివ్యక్తము చేసినాడు. నారి యన్నదమ్ములు వచ్చి
నారు. ఎపుడో తాను మహాశుద్ధోరణిలో వ్రాసిన చెప్పిన పంచశతిని
వినిపించినా చామహాకవి. ఆసభకు తెలుగుతోనంత పరిచయములేదు.
సంస్కృత సమాసముల నానందించి మెచ్చినారు.

ఆదర్శము దర్శనమే! నేను దార్శనికుడనుగానుగదా! సంగీతమా!
నాట్యమా! వీణావాదనమా! మృదంగనిస్వానమా! కవిత్వమా!
శాస్త్రోత్పత్తి వేత్తతయా! హరికథా రచనమా! ప్రవచనమా!
అచ్చమైన సారస్వతమూర్తి దాసుగారు. పనితనమున గలిగిన శిల్పదర్శ
నముకంటె నీదర్శనము పరమోదాత్తసుందరము.

చిత్రము! మరల వెళ్ళునపుడు వారు జయదేవాది మహా పదకవి
సమూహములో నడిచుచున్నారు. నేను 'దాసోహ'మంటిని. 'నారాయణ
దాసోహ'మన్నారు వారు. ఒకని మేషము వారునన్ను, నేను వారిని
తెప్పవాల్పక చూచికొంటిమి. ఇప్పుడు మీ శతకములకు పీఠిక వ్రాయు
చున్నానంటిని. చిరునవ్వుతో దాసదర్శనమైనది గదా అన్నారు.
ఇది దాసదర్శనమైనది.

నాయందలి నిర్వాజ ప్రేమతో ఆదరముతో ఈపీఠికారచనా
గౌరవమును నాకు దక్కించిన శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావు గారికి ఆజ
న్మాంతము కృతజ్ఞుడను. ముద్రాపకులు శ్రీ కర్పూరపు రామకృష్ణ
మూర్తిగారు ముద్రాపకప్రశస్తి కర్తులు.

“సరస్వత్యాస్తత్త్వం కవినహృదాయాఖ్యం విజయతే”

కోగంటి సీతారామాచార్యులు

శ్రీ

సూర్యనారాయణశతకము

- మ॥ ప్రత్యక్షంబుగనీవురోక మలరింపం బెంపఁద్రుంపంబశీ
విత్యంబుంబొడఁ గాంచుచుండి యుజనుల్ని భక్తులెయుండఁబో
కత్యంతంబును లేనిదై వముల నూహంబున్ని నేవెంతురో
స్తుత్యప్రాభవయే మొకోభువనబంధూ సూర్యనారాయణ॥ 1
- మ॥ ఆరవింద ప్రియనీవుదూరముగు నష్టయ్యయ్యొదు ర్దాంతదు!
స్తర మోరాంధతమిస్రమగ్న మయిభూతవ్రాతమా పత్పరం
పరలబొందును నీదుతత్వమెడలిం పన్నర్వమున్నూ న్యమౌ
నరయన్నీ వెచరాచరంబులు మహాత్మా సూర్యనారాయణా 2
- క॥ జారుల్పోరులు విద్రలుంగలలు కాసల్వాతరోగంబులు
న్మారక్రూరశీలీముఖ ప్రబల సంతాపంబులున్ మోఘూర
కారావంబులు దిగ్భ్రమల్మఱిదురూహల్పిడలుం బూచులు
న్నీరమ్యాతపమందుఁగల్గు తెటుతంద్రీ సూర్యనారాయణా॥ 3
- మ॥ వనజంబుక్కినువిచ్చిచూడ గలువల్వాడన్దమంబూడఁజె
ల్మివిజక్రంబులుగూడఁ దెమ్మెరలకున్లేదీగెల్లాడవే
డ్కనునానావిధపక్షి సంఘములు పాడన్దాపసు లేవఁడనీ
వనురాగంబునఁ దూర్పునంబొడమెతయ్యా సూర్యనారాయణా॥ 4
- మ॥ నలునై నంభువిరోనఁజూపి పరిమాణం బెంతయోకల్గుచు
క్కలకుంజాబొనరించి భూమిజలమింకంజేసి దారాధరం
బులమింటం గలిగించి కూన్యముసకుం బొల్మేరఁగల్పించురా
యెలమిన్నీకర కౌశలంబహహమాయీ సూర్యనారాయణ॥ 5

మ॥ తమముంగొట్టు ఫిరంగిగుండయవదూతల్పోవుకై వల్యగే
హమజీవృత్తనిదానమాసకలరో గారణ్యదావాగ్నిచ
క్రమమందేహధరాధర ప్రబలవజ్రంబాత్రిమూర్తి స్వరూ
పమయింకెట్టులవిన్నుఁబిల్వఁగనప్పాసూర్యనాయకా॥

6

మ॥ అవురాయెఱ్ఱమతాబుపోల్కినుదయాస్తాద్రిద్యయిందేరివి
న్నువిలోకింపఁగవచ్చుఁదక్కునభమందుంజూడశక్యంబుగా
దువివేకింపఁగబాల్యవార్ధకము లెందుంజల్లగానుండియి
బ్బువినంతాపముఁజేయలేనిదినిజంబోసూర్యనారాయకా॥

7

మ॥ నిరతంబున్నినుఁగొందఱుజ్జజనులగ్నిదావ్రకంబంచుఁకొగొం
దఱులోకాయతనేత్రమంచుమణికొంధర్తప్తసౌవర్ణభా
సురగోళంబవికొందఱున్ద్యమణివంచుంబాపురేపోల్పుచుం
డిరితాత్యంధులుదంతినాధువలెఁదండ్రీసూర్యనాయకా॥

8

మ॥ తొలిరంగెద్దియు లేవినీకిరణసందోహాబువాశ్శీకరం
బులనానావిధవర్ణయుక్తమగునప్పోల్కివిన్నినాకని
ర్మలనిర్లేపితనిత్యకేవలపరబ్రహ్మంబునీవయుని
మ్మలమాయఁబలురూపులంజెలఁగెదబోసూర్యనారాయకా॥

9

మ॥ ఉదయాద్రిన్నినుఁజూచినంతవెఱనెఁతోపాఱుచీకట్టువెం
టఁదగుల్పిపథకోడివావిదగుకూనల్పాదులన్నీడలై
యెదుగన్వావివిరేయితల్లికడకో హూతూర్పునంబంపునీ
దుదయన్నాతరహాగణింపగుణసింధూసూర్యనారాయకా॥

10

మ॥ నహజంబెవ్వరికై నవృద్ధియునునాశంబంచుసూచింతువీ
వహహాతూర్పునఁబుట్టివశ్చిమముంనందస్తంబునుంబొందిప్ర
త్యహమున్లోకవిడంబనార్థమయినిత్యాద్వైతభావంబున
వ్రహ్మనోస్పారియుపేసకాఁడవయియన్నాసూర్యనారాయకా॥

11

శా॥ నీవొక్కండవనాదికారణఁడవున్నీమాయసంభూతులౌ
జీవులజ్జువునందుసర్పమటుయోచింపంగవిత్యప్రమో
దావష్టబ్ధజగంబునందుభ్రమచేనత్యంతమునోకము
న్పావెంతు రైలివందియున్దెలియక బృహూర్యనారాయణా॥ 12

మ॥ ఒకచోమందతయొక్కచోసమతవేరొక్కంటఁదీక్షత్వమిం
కొకచోనన్నియునుంగ్రమంబుగనదాయొక్కొక్కచోఁగల్గియు
న్పకటాభావమదృశ్యదృశ్యగతియున్పాపించుజ్ఞానంబునీ
యకలంకద్యుతిమాడ్కినిజ్జగతిసయ్యాసూర్యనారాయణా॥ 13

మ॥ కమలాశిన్వికసింపఁజేయునెడశృంగారంబుహాస్యంబుదు
ర్దమమందేహతమిస్రమారణముననొద్రాద్భుతోద్వీరసం
క్రమభీభత్సభయానకంబులులసత్కారుణ్యముందావకీ
నమహాభక్తులయందునస్తగిరిపొంతన్పాంతభావంబునీ
వమరంజేయుదునిత్యవిర్గుణఁడవై హాసూర్యనారాయణా॥ 14

శా॥ నీకంటెన్మఱివేరులేదయిననిన్నేనీవునానావిధా
స్తోకస్థావరజంగమాభిలజగచ్ఛోద్యంబుగాఁబన్నుచు
స్వీకన్పత్వరజస్తమోగుణములస్సీడింతువాహాకల
న్లోకంబెల్లమనంబెయైనగతినెంతోసూర్యనారాయణా॥ 15

మ॥ తరమానీదగుదివ్యతత్త్వమిదమిత్థమ్మంచుయోజింపనె
వ్వరికై నన్మఱియూహనేయుకొలఁదిన్పల్మాఱుసందిగ్ధమా
నరయన్నెమ్మదిదీనివిశ్చలముసేయనాదుగాలోమము
న్సరినిల్పన్వశమెట్టులాత్తజనరజెసూర్యనారాయణా॥ 16

మ॥ సరవిన్నేఘములందుఁజంచిలతనక్షత్రంబులన్ దేజము
న్మఱియున్వేడిమిజాతవేదునెడజ్యోత్స్నాపూరముంజంద్రునం

దురహః జూర్జ్వియనే త గోళములయందున్నెక్కువర్ణంబుల
ద్విరభూతంబులఁగల్గునీవలనఁ గాదేసూర్యనారాయణా॥

17

శా॥ ఏకేషే కయినట్లు సంసృతిమదీయేచ్ఛాకృతంబయ్యునా
కాకల్పించెను శోకబంధమననేలా మెట్టవేదాంతినీ
వేకార్యంబును గారణంబనుచు విన్నే విత్యముం గొల్పినీ
యాకారంబున భక్తుఁడుండఁ బరమాత్మాసూర్యనారాయణా॥

18

మ॥ మనసన్దర్పణమందుమాత్ర మెతలంపన్నాడవచ్చున్దగం
బును బల్మాఱును ము ప్తిదావివెనువై పూటోలికూన్యాకృతి
న్గనుపర్చున్మఱిదృశ్యమిద్దిమృగతృష్ణావైఖరిన్మాయయా
ననమానీవెనమ స్తసాక్షివిమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

19

మ॥ సరిగాబొద్దులు విన్న భావముగహంసల్పత్తుగాఁ దార్కికు
ల్పరమాణుస్థితిగా బహుప్రకృతిగాఁ బల్మాఱుసాంఖ్యల్పదా
ధరమీమాంసకుల్లెల్లఁగర్మగఁ బరంధామంబుగా యోగులం
దురునే నోమఱినీవె సర్వమవియందున్సూర్యనారాయణా॥

20

మ॥ పరఁగన్జీవులు సఁచరింతురధరోర్థ్యప్రక్రమత్వంబుగా
నకయన్వేండియునామరూపములు కూన్యంబంచుసూచించుఁ ద్వ
త్కరముల్గుండ్రగవింటికొప్పుదగురంద్రప్రోమముఁ జొచ్చియ
ద్విరభ్రాతాణుపరీవృత్తింబులయి ధాత్రిసూర్యనారాయణా॥

21

శా॥ నీభక్తుంకగువాఁడెరూపబలకాంతిన్దైర్యలక్ష్మీయుతుం
డౌభావింపఁ గనర్వభూతసముఁడౌనత్యంతసత్యవ్రతుం
డౌభవ్యప్రతిభాన్వితుండగువదాన్యశ్రేష్ఠఁడౌభ్యాతపూ
తాభిఖ్యుండగుదీర్ఘజీవియగునన్నా సూర్యనారాయణా॥

22

మ॥ తలఁపన్వెట్టివితాననిజ్జగమనందర్పంబుగా విత్యని
ర్మలసంపూర్ణ విరీహ విర్గుణపర బ్రహ్మంబునీవయ్యుని

ట్టులగావించెదవన్ననమ్మకమదెట్టుల్లోఁచులోకంబుల
న్నలుసన్నితముకన్నకొరణమెదన్నసూర్యనారాయణా॥

23

మ॥ అనయంబార్తులఁబెంచుఁగల్గవలకండన్యాయశిక్షార్జనఁ
బునుగైకోఁడుపరోపకారమునుసల్పు నెబ్బదలంజేరిన
ద్విసయఁబున్ననుపర్చుభూతసముఁదోఁదెల్లంబుగాఁగియశ
మ్మునుగీర్తించుఁదరించుసజ్జనుఁడుబాబూమూర్తినారాయణా॥

24

మ॥ దయతోఁబ్రాణులనెల్లనాత్మవలెసందర్శించుచున్నాధునం
చయముఁగొల్పుచుమానృతఁబనుచుయుష్మత్పాదసంకేరుహ
ద్వయమువ్విక్కిలిభక్తిమైసతతమున్ద్యానించుపుణ్యాత్ముఁడే
భయమున్బొందఁడునీకృపామహిమవప్పాసూర్యనారాయణా॥

25

మ॥ సరిగాసంపదగల్గునప్పుడుమహాసౌఖ్యోన్నతిఁబొందిప
ల్మఱుఁసర్వజగంబబద్ధమనిసంభాషించువేదాంతియ
ద్దిరకష్టఁబుఱవంతవచ్చు నెడనార్తిఁగుందిసంరక్షితై
పరులనేవేఁడువివేకముందొలగియప్పాసూర్యనారాయణా॥

26

కా॥ నీకంటెన్మఱిదిక్కు లేదువడినానేరంబులన్నెఁచియీ
లోకంబందుననంజీరంబునిచియేలోపంబురానీకనన్
నీకీర్తింబ్రకటించవిమ్ముకడువినేనమ్మకొన్నఁడనే
నీకుఁబిడ్డఁడనుమ్మజ్ఞాపకముగొంటేసూర్యనారాయణా॥

27

కా॥ నీదాసుండగువావికాపదలురానేరావుకష్టబ్బిన
మ్మాదిసీకులువిల్వనట్లువడినెంతో దూరమైపోవుత్వ
త్పాదాంభోరుహచింతనౌషధముదప్పన్లేదుపాయంబువే
రేదైనన్పవరోగమూఁడ్చుటకుఁదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

28

మ॥ అకలంకంబగునీమహామహిమనత్యంతప్రమోదంబుతో
సకలశ్రోతృసుఖవహంబుగలసత్సంగీతసాహిత్యభ

వ్యక్తశాకల్పనఁజేయుదాసులకుదీర్ఘాయుశ్శుభారోగ్యము
ల్పకటాభీష్టములన్నియుంజెలఁగనీరాసూర్యనారాయణా॥ 29

మ॥ తొలుదొల్లనవితాదిభోగములివెంతోబల్కుభాభాసము
ల్లలఁపంగక్షణభంగురంబులటుమీఁదస్థిర్లుదుఃఖాకరం
బులటఁచుఁబలుమాతెఱింగియునుసమ్మోహంబుతోమానలే
రిలనాబోటులికెట్లుకాచెదవొలంద్రీసూర్యనారాయణా॥

30

మ॥ కట్టామూర్ఖుడఁదామనుండదురహంకారుడనజ్ఞుండనే
విట్టుల్చేనునఁబడ్డగుడ్డిపకువఁజెద్దావినాడెంబుగ
న్నెట్టంజాలక దేహయాత్రగొనుచుంటిన్మోహశోకంబుల
న్పిట్టల్లాడుచునెట్లుప్రోచెదవొతంద్రీసూర్యనారాయణా॥

31

మ॥ బండ్రాతిస్గరఁగింపఁజాలెడుఘనద్వానంబుతోభాస్కరా
పుండ్రాంచన్ముఖపద్మసీదుయశమున్నొల్పారఁకీర్తించున
న్వేంద్రంబొకఁఫమంటనీకకరుణన్వీక్షించిరక్షించుమో
తంద్రీసంశ్రితలోకబాంధవమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

32

మ॥ ఆయయోనీవయిభక్తినామదిదృఢంబైనిల్వకుంటన్నదా
మెయికింగొంచెముబాధగల్గునపుడిమ్మైమర్త్యభైషజ్యము
న్భయమూఢాత్ముడనైకొనస్వలసెవావ్వనీవుగాకెవ్వఁడా
రయవైద్యుండుభవాధిమాన్పుటకునొరాసూర్యనారాయణా॥

33

మ॥ అపురాసర్వచరాచరేశుడవువిత్యానందతేజోమయుం
డవుకారుణ్యపయోదివంచునినువేక్షన్నముకొన్నాడన
న్నవిలోకింపుముచల్లగాభయములన్నోదోలునీకన్నది
కెవరున్నారుమొఱొలికించుటకుఁదంద్రీసూర్యనారాయణా॥

34

కా॥ నాభీతిదొలఁగించివక్కుననునన్నవివించినావద్దిరా
నీభక్తావనచాతురింబొగడఁగానేనెంతవాడన్నతీ

లోభుఁడంగడుమూఁడుఁడన్జపలుఁడన్లోకేశపద్మాపతీ
సిద్ధృత్కుండనునన్ను నేమఱుకుఁడ్రీసూర్యనారాయణా॥

35

మ॥ వర్షంబున్నదనియకాకకమునన్వృత్తంబుగావారిదో
తక్కుత్వంబుంగలిగించెదేలనిటులుబ్రక్రీవిధానంగడున్
హర్షంబుఁజెడిచాణులెందెడుఁద్వరప్రసాదించుమాతంద్రీబ
హార్షిప్రస్తవవియమానకరుణాధ్యాసూర్యనారాయణా॥

36

మ॥ నెఱిసిలీలఁటనైకమస్తజగముల్పిలోనఁగల్పించుచు
స్పరిగావేదముఖంబునప్రజలకున్గర్వముందెల్పుచు
న్మఱిమాటఁబుఁడవైనదిపదపద్మంబులొదిన్గొల్పున
న్దురితంబీవయిసంటనికుశ్రీతబంధూసూర్యనారాయణా॥

37

మ॥ జలమందజ్జతచేఁజొరంబడిత్రమన్జానున్నచీమన్గృప
న్పలుమాతొడ్డునవైచినందిరుగనాపంబద్దియఁజేరున
ట్లొందుస్కార్యములఁచుమున్గుననునీవెంతోదయన్దేల్చిన
న్పళిరాసల్పెదనేరముల్మఱియునప్పాసూర్యనారాయణా॥

38

మ॥ కలలోనీదగుదర్శనఁబిడిమహాకారుణ్యముంజూపినా॥
కలరన్నీడుపసాదమిచ్చితివియాహాకావిరూఢిర్భవ
ద్విలసత్సక్తిమహాత్వముమ్మిగులనుర్విన్నానవుల్నమున
ఘ్రేలమిన్నయెడదివ్యశక్తివిడుతంద్రీసూర్యనారాయణా॥

39

శా॥ నీరంబెంతయులేవియప్పుడుకడున్నిశ్శబ్దమైప్రాణీసం
చారంబేమియుఁగానరాకమఱివిస్సారంబునొచోటవాః
పూరంబబ్బహతాత్తుజతులుముదంబుంజూపుచందాననీ
కారుణ్యంబుననార్తులందెదిరువేడ్కసూర్యనారాయణా॥

40

మ॥ యుక్తాయుక్తమెఱింగియున్విహేతులెన్నోమార్లుబోధించినన్
నక్తంబుందివమున్గృతాఘములకున్సంతాపముంబొందియు

స్పృక్తిస్పిన్పజియంచుచుండియునుమానంజాలదుస్సంగమా
పక్తిన్నన్నికనై నఁట్రోపుక్రితంజెసూర్యనారాయణాః

41

మ॥ పెనుకొండందలక్రిందఁ బెట్టుకొనియున్నానలకై దేవులా
దునటుల్మామకచి తనదమ్ముఁ నెట్టున్బామకొన్నట్టివి
న్నునజస్రాక్రితనత్పల న్నున బదుచానియా రోగ్యమి
మ్మవినేమ ర్తఖిషక్కులన్దఁ ననేలాసూర్యనారాయణా॥

42

మ॥ శిష్టాచారముసల్పతేనుమతిదు శ్చేష్టల్విడన్జాలబల్
నష్టంబొందియ నీదాబ్బములదెఁదఁబుంగమిన్నిచ్చితే
నిష్టంబుండియుఁ దెన్నెఱింగియునుదుర్వృత్తిన్వడిన్మాననేఁ
గష్టాత్ముఁడనుగాచెదెట్లునను వింకస్సూర్యనారాయణా॥

43

మ॥ సరిగానీదగుభక్తుఁడెఁదయుయధేచ్చన్సర్వభోగంబుల
న్జిరకాలంబునుఖించికాశ్వతయశ శ్రీఁగాంచియబ్రంబుగ
న్దర్శవైదానణిమాదివై భవములన్గన్పించియాపిమ్మట
న్మరిసీలోనలయంబుఁ జెందఁగలఁడన్నాసూర్యనారాయణా॥

44

మ॥ సకలజ్ఞానముగల్గఁజేయఁగలయాచార్యుండునీకంటెవే
రికలేడంచుభవత్పదాంబుజములన్సృష్టితమందుంచిన
మ్మికతోడంభజియించుదాసులకునిమ్మీసర్వవేదోరుకా
న్త్రక శానైపుణిలోకులద్భుతముఁ జెందస్సూర్యనారాయణా॥

45

మ॥ ధరణిన్నీపదభక్తియందలిమహత్త్వంబిట్టిదంచెల్లపా
మరకోటిందెలుపంగనిన్వరములంబ్రార్థి చితిఁగానియ
ద్దిరనీదాసునికై హికార్థముఁప్రీతిస్సృచ్చివేవెట్టుభం
భరమున్ గృత్రిమపుష్పముల్దనుపునప్పాసూర్యనారాయణా॥

46

మ॥ తనరంగభువనై కనుఁడరడదూదంతచ్చదాస్వాదనం
బునకై కాదుత్రిలోకరాజ్యవిభవంబుంబొందిఁగాఁగాదుకా

స్త్రీవిరూఢప్రతిభావిశేషమగుషజ్జన్మోఽకాదక్కటా
వినుసత్యంబుగఁజూడకేదెందనుదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

47

మ॥ అరయన్మానుషజన్మమందుఁగలదుఃఖాన్నింగడునెపెడు
న్నరిగానై హితభోగవాఁచయనునాజ్యంబట్టులొటన్భవ
త్కరుణావృష్టివిమామకీనభవసంతాపగుఁజల్లార్చిన
న్వరగాఁబ్రోవుమునీకుమ్రెక్కెదనుదేవాసూర్యనారాయణా॥

48

మ॥ అవవిన్మానవజన్మమందుఁగలసౌఖ్యంబెన్నఁగానెల్కతో
కవిధానంగడుసన్నమౌదుదకుదుఃఖంబెక్కువొనేటిపొ
ర్లువల్లెన్నావునమామకానుభవమాలోచించిసంసారవా
ర్ధివడిన్దాఁబెదనీఃపాతరణిచేశ్రీసూర్యనారాయణా॥

49

మ॥ ధనమారాదుదురాశపోదుపరతత్వజ్ఞానమాలేదుయౌ
వనమావిత్యముకాదువార్ధకమునన్వామాక్షియౌజేదుజీ
వనమాయెన్నఁగఁబాదుదుఃఖములకుంబల్మాటటుల్లావున
న్నినునేఁగొల్తునిఁకేలవాడుదయఁగన్మీసూర్యనారాయణా॥

50

మ॥ తనరంగాఁబరిఘ్నార్థభావమునమద్బాల్కంబువోవవివినూ
తనమౌయౌవనసన్నిపాతదశచేతన్ప్రాంతచిత్తుండనై
తినయాశేవయసిప్పుడున్ముడురనెంతేబుద్ధియన్నట్లుట
క్కునుగన్నఱ్ఱుచిఁకేమినేనగుదునొక్కోసూర్యనారాయణ॥

51

మ॥ అవురాగొంగళిలోనఁదించుఁదలపోయన్వెండుకల్లెక్కనే
యువిధిందప్పుడవట్టుచుండ్రుకడుననోన్యంబువివ్రాంతులై
యవనింబండితమానులొజనులుమాయాకల్పితంబైనయా
భవమందెట్లువివేకమబ్బఁగలదబ్బాసూర్యనారాయణా॥

52

క॥ నీవేదిక్కవినమ్మిసర్వమునకున్నీవైభరఁబుంచియే
త్రోవన్రేవునెఱుంగఁబోకజగమందున్ గ్రుమ్మఱంబునిత్య

శేషవావైభవమిట్టిదంచు బ్రజకున్దెల్పంగయత్నించున
న్నీవెట్టిష్టములిచ్చిప్రోచెడవొతండ్రిసూర్యనారాయణా॥

53

శా॥ ఇమ్మాడ్కిన్నవదీయనామసుధ గ్రోలింపన్నదాతుచ్చభో
గముంజిత్తముగోరుమోదకమువేడక నేపశ్యానంబభా
దముందబ్బుంమెక్కనేగునటులిద్దాతింభశీనై జన
రమణునానుపనేరకకళాచ మహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

54

శా॥ ఉత్సాహంబునందావకీనయక మెంతోలోకులుప్పొంగను
ద్యత్సంగీతకవిత్వవై భవముచేతంజాటఁగాఁబూనితి
న్మాత్సర్యంబుదొలంగియెల్లప్రజనన్నన్నించునట్లేవుబ
ల్వాత్సల్యంబునఁబ్రోచుచుండునదియప్పాసూర్యనారాయణా॥

55

మ॥ గుణిగానిన్నజియింపకెందుకిటులఁగొంతెమ్మకోర్కులైతి
న్మఱిదుశ్చింతలులేనిపోవియనుమానంబుల్లభాచేష్టల
ద్దిరనావశ్యముగాకయెంతియునుమచ్చిత్తంబుగల్పించెడి
న్పరిగానీయెడదీవిఁద్రిష్టమిఁకనై నసూర్యనారాయణా॥

56

మ॥ సమతన్లోకులకెల్లభూతదయయున్నత్యంబుబోధించుచు
న్రమణన్నీదగుకీర్తిరాల్గరఁగగానప్రౌఢిచేజాటుచు
న్రమదంబొప్పఁబరాంగనావిముఖుఁడౌర్తించుచున్రహ్మచ
ర్యమునేసల్పెదనాకుఁదోడువడుమన్నాసూర్యనారాయణా॥

57

శా॥ ఔన్నత్యంబెదవొందనీవిమలదివ్యాకారముంజూపినా
కెన్నండీవభయంబొసంగిమఱినా యిష్టంబులందీర్పెదో
విన్నపేవినునమ్మాకొంటినిఁకనీచిత్తంబునాభాగ్యమో
యన్నావేల్పులమిన్నలోకములకన్నాసూర్యనారాయణా॥

58

మ॥ భళిరాయెన్నిపథాలఁజూచిననుసీపాదంబుదక్కవ్యమి
య్యిలలోఁజింత్యముకొదటంచెఱుఁగఁబోకెంతేవృథాయాసము

న్పలుమోసంబు దురంతశోకముఁడు దిగ్గవిండు కాఁతావనం
బులకాసింతురునన్ను బోలుజనులబోన్ సూర్యనారాయణా॥ 59

శా॥ విష్ణోపట్యము చెల్లబోదకటయీ నిర్భాగ్యచిత్తఁబునం
దుష్కార్యఁబులలో నవంచపయి కెంతో నన్కినైచ్యంబుల
న్ముష్కప్రేమయు కూన్మహాస్తములు నెందుజూపకుండస్మహా
నిష్కార్యక్షతఁ బొందరాదుగద తండ్రీ సూర్యనారాయణా 60

మ॥ ప్రతిపాదంబు ప్రమాదయుక్తమయి యెప్పట్లన్దుర జ్ఞానసం
యుతమౌచున్ క్షణభంగురంబయిమతెంతో బల్కుభాభాసమౌ;
బ్రతుకున్నమ్మివృథా ప్రయాసమునస్వప్న ప్రాయసంసారభౌ
గతతిన్మానఁగలే నెఱింగియు కూభాంగా సూర్యనారాయణా॥ 61

మ॥ అలరంగజగమెల్ల వెట్టియెకదాయా వెట్టికిన్వేదిధా
లిలలో నెవ్వనిపిచ్చి వానికిముదంబెఁ తేనియున్నాదము
జ్వల మైనంగడుహావిసల్పు మఱికాంతిం బైననీధ్యానము
స్థలిలో కోపకృతిఁబొనర్చు నిజమన్నా సూర్యనారాయణా॥ 62

శా॥ భూతాదర్శమువంటి మాయయెడ సంపూర్ణైక జీవుండుప్ర
స్థితం బైనప్రవృత్తి చేదనుజగచ్చి త్రంబుగాఁజూ చిమో
హాతిక్రాంతుఁడునై ని వృత్తి మెయిస్వీయా ద్వైతభావంబునం
ప్రీతింగంచునటంచు నెంచెదను దండ్రీ సూర్యనారాయణా॥ 63

శా॥ వేదాంతంబునకున్ని జానుభవముర్వింజాల దూరంబునిఁ
భేదాద్వైత మదేడయిట్టులభ వాగ్నింగుందు నేనేడయా
భేదజ్ఞానము దేహమున్న వఱకుఁబీడించెడున్న న్నునిం
కేదారిన్పుం పెట్టఁజాలెదవు తండ్రీ సూర్యనారాయణా॥ 64

శా॥ త్వద్దివ్యాంఘ్రిరో జభక్తియడఁదప్పన్సర్వ వేదంబుల
న్ముద్ధల్పా తీగ్రసిఁచి సంజనుఁడుకన్నుఁదా నెఱుంగఁడహా

యద్దంబందు నదక్కగన్నుగ వస్వీయా కారముంజూచు పె!
తై దేశంబుననైన నారయగఁ దండ్రీ సూర్యనారాయణా॥ 65

మ॥ కనుచుండున్సు ఖదుఃఖరూపముల జాగ్రత్స్వప్న కాలంబుల!
ననలేదెయ్యెదియున్సు పుప్తిధన కాంతాలగ్న చిత్తుండుకా!
వివినుంగొల్చు మహాత్ముఁడీ జగములన్ని త్యంబు వీక్షించియు!
న్మనమందందడిఁ తెవికాఁములనైన న్సూర్యనారాయణా॥ 66

మ॥ పనినాసింపకయే మహాత్ముఁడు మనోవాక్కాయ కర్మంబుల!
న్నిను సేవించుచుడునో యకవికిన్ని త్యంబుఁగామాదిశ!
త్రునికాయఁ బెడయౌను వెండియును సీరూపంబుగా లోకమె
ల్ల విరూపించుఁ మ్రోదకారియయిలీలన్ సూర్యనారాయణా॥ 67

మ॥ జగమందెల్ల క్రియల్ని జంబుగ భవత్సృకల్పమూలంబుల
న్చుగడునూఢిగనమ్ముభాగవతుఁడెందున్బేదమోదంబులం
దగులంబోవక సాక్షిమాత్రుఁడయి యానందించునీభక్తిక
న్నగడింపన్భవవార్ధితారకమెదన్నా సూర్యనారాయణా॥ 68

శ॥ దీపంబెట్లరులస్వరూపముగ నెంతే బ్రజ్వలింపించునో
నీవైభక్తియటుల్పదాత్మమయమున్వేఁజేయఁగా మాదులన్
హాపద్యాధిపవిత్కత్తప్తిక యిసిధ్యానంబుదక్కన్యమ
ర్యోపాయంబినుమంతయుంబనికిరాదో సూర్యనారాయణా॥ 69

మ॥ సరిగావేదములెల్లరువ్వియును శాస్త్రంబుల్గడునోలియు
న్గురుబోధల్వినియున్ని జానుభవమున్సోదించియున్మర్త్యుఁడె
ల్లెఱుఁగున్నదగునిత్యతత్త్వమహాహామెండన్గనంతాలునే
ధరనెందైనను గ్రుడ్లగుబపరమాత్మాసూర్యనారాయణా॥ 70

శ॥ నాకుంబ్రహ్మక భేదమంచు జగమున్గల్గించుఁ బ్రాల్మాలిపే
రాకంటంబడిభిక్షమెత్తుకొనుసాహంకారికిన్మోక్షమె

ట్లోకష్టంబుగవ్యాససూత్రములగుంటులెట్టివర్గించని
యూకందంచినతియ్యమబ్బుపెటులబోసూర్యనారాయణా॥

71

శా॥ ఊహాపోహలుకాస్త్రోకోధనములున్యర్థుల్కృతుస్సానము
ల్సోహమ్మంచువచించుటల్వృథలుసత్యంబుందయన్గల్గయు
త్సాహంబొప్పగభక్తితోటవదుదంచన్నామసంకీర్తనం
బాహానేయకమోక్షమబ్బుపెటులయ్యాసూర్యనారాయణా॥

72

శా॥ ఏలావేయివిధాలయుక్తులిటులీపీలోకజాలంబుల
స్త్రీలంబున్నుచుఁబెంచుచుందునుముచున్ గ్రడించుచున్నావటం
చోలిన్నమిత్యదీయపాదభజనంబొక్కింతయున్మాననన్
బాలన్ముంచిననీళ్ళముంచినసరేనాసూర్యనారాయణా॥

73

మ॥ ఒకవేళందనలోనలేనిజగమెంతోలీలకై పన్నిమా
మకమౌడెందమవస్థలెల్లఁబడుచుంబల్మాఱువేరొక్కవే
ళకునిశ్చింతతనుండునీవునుమతాలాప్రపంచంబుఁద
ప్పకనీయందెతలించియుందలఁపవప్పాసూర్యనారాయణా॥

74

మ॥ ధరణిఁజీకటివేళదవ్వువెలుగుందర్శించుకందోయికి
న్మఱియేవస్తువులై నందోచనటునిన్ ధ్యానించునవ్వానిక
ద్దిరయీలోకవికారముల్మదిరవంతేవింగనన్రావుగా
యరయంగాఁదనజీవితంబునమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

75

మ॥ అమరన్బంగరునుండిదావిదగువాయస్వేరుసేయంగళ
క్యముకానట్టులవిజ్ఞగంబెడపరాదయ్యారెవిన్నుండిచ
క్రమునంగోణమురీతినారయఁగనీత్రైలోక్యమేపారినా
ళమునీయందునఁజెందుచుండుఁబరమేశాసూర్యనారాయణా॥

76

మ॥ స్థిరతన్నాత్వికభక్తిమార్గమునవిస్సేవిఁపఁగాలేనియా
నరుఁడెంతోజదుఁడైనకాస్త్రచణుఁడైనన్లేదుకార్యఁబహా

ధరనూహింపఁగ గ్రుడ్డిక నైరచిన్దామూసికొన్ననరే
చరితార్థంబిసుమంతయుంగలుగదీశాసూర్యనారాయణా॥

77

మ॥ ఆకటానీపయిభక్తియేభవహరంబంచున్గడునూడిసే
యకమచ్చిత్తటుదేరితావకదురూహ్యద్వైతతత్వంబుఁబూ
వికతోదంబలుమాతెఱుంగుటకుయత్నించుస్ఫశీకక్తిలే
మికిశౌర్యంబుస్వభావసిద్ధమగుఁజుమ్మిసూర్యనారాయణా॥

78

మ॥ జగతింగల్గునమస్తచోద్యములఁగాంచున్నానుఁదానెల్లవ
స్తుగుణంబులైలియంగనెంచుమతియెంతోయష్టసంసిద్ధులం
బగలునాతిరిగోరుగానిమదిసర్వంబుల్విదంబ్రహ్మయ
న్పుఁగడున్సాంతివహింపదేలశ్రితబంధూసూర్యనారాయణా॥

79

శా॥ ఆయ్యయ్యోభవశోకముందలఁచియెట్లాత్మస్థితిన్నిల్పుదు
న్వెయ్యేలాయిహాభోగవాంఛవోడమన్వేదాంతమూడున్గదా
యయ్యామానవుతెల్వివ్యర్థముసుమాయామూఁగనల్కట్లున
న్నెయ్యంబొప్పఁగనెప్పుప్రోచెదవోతఁడ్రీసూర్యనారాయణా॥

80

మ॥ భవదీయాంఘ్రిసరోజభక్త్యమృతముంబల్మాఱునాపించునా
కపురావద్దనఁబెండ్లియన్నటులిదేలాశుష్కవేదాంతత
త్త్వపిచారంబుప్రతిక్షణంబుమదిలోఁబ్రాపించిపీడించెడి
న్పులియందీప్పితవస్తువబ్బుటకుదబోసూర్యనారాయణా॥

81

శా॥ ద్వైతంబుండుటయుక్తికాదుమఱియద్వైతంబుప్రత్యక్షభా
వాతీతంబటుగానఁగర్మములుసేయన్మానరాదెంతయున్
ద్వైతాద్వైతమంబుబ్రహ్మమనుచున్ ధర్మంబువిర్మోహియై
భ్యాతిస్పర్శినివాఁడెయుత్తముఁడనంతాసూర్యనారాయణా॥

82

మ॥ భళి - నేపనుకూలమైనయెడనాపజ్జన్మహావ్యాఘ్రము
న్గలినారేగవలెఁజెలంగుఁబ్రతికూలంబైనచోఁద్రాడుపెం

జిలువట్టుల్చయ పెట్టునన్నుమఱిసీచితానుసారంబుగా
విలస్పష్టిస్థితినాశజ్జరుగుదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

83

మ॥ తృటియైనన్మదినీపయిన్నిలుసల్లెనేకాదశీనిష్టనె
న్నటికిన్సల్పంగ లేనుదీర్థములమున్ననేవికేపుణ్యసం
కటముల్నేఁబలేనుగావిభవశోకంబూడ్పరమ్మంచువి
న్నిటులఁబిగ్గరఁబిల్పుచుండెదనుదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

84

శా॥ యుక్తింజెప్పంగ లేనుగావిమఱియెట్లోనీవజ్రసంబున
దృక్పాథీఁడవై సమస్తజగదాధారుండవైయుంటివం
చుక్తుల్పెక్కులికేలనమ్ముకొనినేనున్నాఁడనీవాఁడనా
సక్తిన్నన్నెటుచేపినన్పరియెయీశాసూర్యనారాయణా॥

85

మ॥ భళిరానాదగుపుట్టువున్మృతియునప్రత్యక్షతన్లేవిక
న్గలయున్జాగరమున్సమానుభవమున్గన్పఱుటన్వాస్తవం
బులుకావవ్వెనుషాప్త్యవస్థనుమనంబునీనమౌఁగాననా
కిలలోనన్సృమంపెవేరుస్థితియేదీసూర్యనారాయణా॥

86

మ॥ భ్రమచేసర్వజగంబుగల్గినవివిద్రాంతింగదాయఁటిఁద
త్వమెఱుంగఁబనిపూనుకొంటసహజోన్మాదంబహానన్నుఁబో
యమహాపండితమావికిన్గనుకనీలోకంబునందుష్టిలే
శమ్మునెనంగనఁజాలకుంటిఁబరమేశాసూర్యనారాయణా

88

శా॥ జ్ఞాతంబైనపదార్థతుల్యమగునజ్ఞాతంబుదోతేరఁద
దృష్టప్రాప్యవికారమున్మఱితదజ్ఞాతంబునందోఁచుచే
భ్యాతిన్సృతియనంబడున్గనుకజ్ఞేయజ్ఞానవిజ్ఞాతృత
త్వాతీతంబగుభూషమీవగుదువన్నాసూర్యనారాయణా॥

88

మ॥ క్రమతన్దేహబలంబుతగ్గుచునుకాఁగాఁదొంటిమాడ్కివ్యభో
గములంబొందఁగలేకపాటుపడినతక్కర్మంబులన్నేయఁబో

కమతెట్టెననుగాఁ యాచనముగాక న్నెట్టవేదాంతవా
క్యములంబందీతుఁడౌనుమాదృకుఁడనఁతాసూర్యనారాయణా॥

89

మ॥ ఊరియందున్కగవారలెల్లః బితలై స్త్రీలెల్లరున్మాతలై
మతిలోఁదిక్కి నభూతసంచయములస్మత్ప్రాణతుల్యంబులై
సతతానందమునాకొంగమఱియుష్మత్పాదసంకీర్తనం
బతినిష్కామత నేనొనర్చుటెపుడ య్యాసూర్యనారాయణా॥

90

మ॥ తనువునైల్వీయవృక్షబీజములపొంతన్మూలసూక్ష్మక్రమం
బుననన్యోన్యముగారణంబులవుచుంబూర్వాపరావస్థల
న్దనరున్వస్తువిభేదమందకటుగానన్నేనునిత్యుండనై
కొనుచుంటి బలుజన్మముల్పవనచక్షాసూర్యనారాయణా॥

91

శ॥ అయ్యాయెక్కడనున్నవాఁడవసుకంపాంథోధిసీకీర్తనం
బయ్యోలోకుల వొంగునట్లునలుపన్యత్నించునీదాసుల
న్నెయ్యంబొప్పఁగిఁబ్రోవకిట్టులుశ్రమన్నెట్టంగనేలాత్వర
న్లుయ్యాలించిప్రమోదమిమ్ముశ్రితబంధాసూర్యనారాయణా॥

92

మ॥ అరయంగావిపరీతభంగివిమదిష్టానిష్టముల్సాపెడున్
స్థిరతందుర్వ్యసనంబులన్నిగులనన్నేమించుఁ తక్కర్మమం
దురహిన్వేసటగొల్పుచుండుమఱిసంతుష్టిస్వడిన్దుచ్చున
ద్ధిరచిత్తంబనుకూలశత్రువిదెకాదేసూర్యనారాయణా॥

93

మ॥ సులభాస్వాదనమెట్టులబ్బునిఁకనోర్సూచీబిలంబంతయా
కలికొండంతనునట్టులాయువరయంగానల్పమిద్ధాత్రిలో
పలభోగేచ్ఛఘనంబుగావునరసాభాసంబుసంసార
న్పులలిన్బ్రాబ్జుఁడెఱింగిపిన్గొలుచుచుండున్సూర్యనారాయణా॥

94

- శా|| పాముంజావదుకష్టయున్కిఁగదన్నారానుసారంబుగా
సామర్థ్యబునవస్తుశోధనయెడన్సంకాసమాధానము
ల్పిమఁబొందవుగానజ్ఞానమునఁదుష్టింజెందరాదెందున
న్వహివీపదభక్తియోగమునఁదప్పన్సూర్యనారాయణా|| 95
- శా|| నానేరంబులనైఁచినీమథజనానందంబజస్రంబున
న్బానంజేసిసమస్తలోకలనుసంతోషాంబుధిన్ముంచున
ద్దానోద్యత్కవితాప్రభావమిడినన్గాపాడుచున్నావుగా
యేనీయప్పిఁకనెట్లుతీర్చఁగలనోరీసూర్యనారాయణా|| 96
- మ|| కరుణంగంటికిఁతెప్పపోలికననుంగపాడుచున్నావునీ
విరుదుంజెల్లునులోకబాంధవుఁడనీవేదేవదేవుండవం
చురహిన్నిన్బజియించుచున్నగతిలోపొంపారనీకీర్తిసు
స్థిరతంజాఁచెదఁబ్రాణమున్నవఱకున్సీసూర్యనారాయణా|| 97
- శా|| చాయోషాకమలాధినాయకనమస్కారంబునీకున్నదా
మేయాయంజలినీకువందనముస్వామీనీకుదండంబున
ద్దేయానీకుజోహారపారకరుణాబీనీకుసాష్టాంగమో
హోయయ్యామఱినీకుమ్రొక్కిదిగొనీకోసూర్యనారాయణా|| 98
- శా|| నీపై నెంతయుభక్తితోశతకమున్నేనీదయాచాప్తిచే
నీపొంతన్మగియించియిప్పుడుత్రిలోకీశత్వముంబొందిన
ట్లోపద్మప్రియమేటిసంతసముతోనున్నాఁడనాతప్పుల
నేపున్మాపునునైఁచిప్రోవుననుఁదండ్రీసూర్యనారాయణా|| 99
- మ|| వినువీక్షింపవికన్నుదోయిమఱియున్నీపూజలన్నేయఁజా
లవిహస్తంబులునీదువామమునుబల్కంబోవినోర్పికుమ్రొ
క్కవిశీర్షంబు భవచ్ఛరిత్రసుధవేడ్కన్గోలఁగాలేవివి
వికవినుంగొల్వవిజన్మమెందుకురతండ్రీసూర్యనారాయణా|| 100

మ॥ అరయంగాసకలశ్రుతిస్మృతిపురాణాద్యర్థసారంబుఁబ
 ల్మఱునాశక్తికొలందిఁజూచితుదకిమ్మైయాధిఁగైకొంటిసం
 నరణాంభోధిఁదరింపఁజేయుటకుయుష్మద్భక్తిదక్కన్యమీ
 నరలోకంబునలేదుపాయమనియన్నాసూర్యనారాయణా॥

101

అ. నారాయణదాసుఁడు.

శ్రీ గణేశాయనమః

మృత్యుంజయశివశతకము

కంఠములు

ఓనాథ దీనరక్షక

మానుగ మముః గావుమా యుమాప్రాణేశా

భానుశశివహ్ని వీక్షణ

జ్ఞానానందమయ మాకు జయములిడు శివా

1

పెక్కులు ప్రేరేదః బ్రతినలు

నొక్కటియున్నిలువ దాద హో పౌరుషవా

కైక్కడ నాబ్రతుకెక్కడ

నక్క దివితలా బనాగ నగజేశశివా

2

తప్పక యాపదకడ్డయి

విప్పగుకరుణాంసంబు వెల్లిగొలిపి వి

న్గొప్పుం దాల్చినజగముల

యస్సా మముః బెద్దగావు మా సాంబశివా

3

నాబ్రతుకు జాటఁ బెంచిన

నీవాహ్వో నాదుతోడు నీతోడునుమా

భావజగర్వ విభంజన

కావుము తడవేరి నన్నుఁ గాచునెకశివా

4

విక్రమ నీ వీశుండవు

దిక్కుగలిగి వేడుకొంటి దీనుండను నా

ప్రక్కం దో డలరించుము

మ్రొక్కెద నాకోర్కె దీర్చు మోసాంబశివా॥

5

ఏప్రోద్దు భక్తితోడుత

నా పెద్దలు నేను విన్ను వమ్మితిమిగదా

రావేల శేషకంఠ

కాపాడుము నాదుతోడు గల్గి భవ శివా॥

6

ఇచ్చటికిచ్చటికే యో

యచ్చా సీమీదకతక మలరించెదనీ

గొప్పయ్య దక్కుం గాఁన

విప్పాపి జగంబులోన నీక భవ శివా॥

7

నీకీర్తి చాటుకొనెదము

మాకాయుర్తాయప్పది మఱిమఱిరానీ

రాకాశకాంక్షమౌళీ

ప్రాకటముగఁ దోడుచెలఁగి పాలించు శివా॥

8

నీయెఱుఁ గనట్టివున్నే

మాయిక్కులు సర్వవేత్త మన్నంచికృపన్

నాయన్నఁగాచి చూపుము

నీయున్నతభక్తకక్ష విక్క మవిశివా

9

శంభో శంకర యవి ని

న్నభారవములుగ నార్చు నాశ్రితులము క

ష్టాంభోధిఁ దేల్చుతండ్రీ

వింభావించితిమి యన్న వీవాడ శివా

10

యాచించఁ దగినవాడవు

నీచులఁగొనియాడి నోరు నీచయ్యెఁగదా

నీచరితాన్యుతమ నీ నా

వాచనీదీఱఁగవలయుఁ జరమేశ శివా

11

ముదమున నాతోడలకఁగఁ

బదిలముగా వేగమఘ్నుఁ బాలించుము నీ

వెద నుబ్బలింగఁడవుగా

పదపడి పెక్కేండ్లుమమ్ముఁ బ్రతికించు శివా

12

ఊరులు పల్లెలు నారులు

చీరలు మఱిసకలమైన సిరులివి మేలా

యారూఢిగఁ జిరకాలము

నీరూపముఁజూచుకోర్కె నెగడించు శివా

13

లోకములోనా సొగసులు

నీ కరుణంగాదె యెంత నేర్పరివౌరా

శ్రీకంఠభక్త రక్షణ

కై కాలానలము మ్రింగఁ గల్గితివి శివా

14

ఈదొంగ దాసువియెడ

న్నీదయగన్నర్పు తోడు వీడ వెలుంగన్

నీదివ్యగాన మహిమన్

బోదోలుదు వ్యాధిబాధ భూతపతి శివా

15

అకటా యార్తుఁడభిన్నుఁడ

నొకించుకయు నీదుకరుణ నొందిబ్రతుక్కుకై

వికలదశఁబల్కు చుంటిని

సకలేశ్వర మాకుహళియి సల్పముర శివా

16

శరణమవి నీదుసావన

చరణంబుల నాశ్రయించు జంటన్మమ్మున్

గరుణించు దెబ్బదేఁడులు

ధరిణిన్నీకి ర్తి విల్పె చము సాంబ శివా॥

17

మృత్యుంజయుండనని వి

న్నిత్యము శ్రుతిచాటచుంట విక్రమబేనిన్

అత్యనుకూల చిహ్నమువు

సత్యంబు నీమథ క్తు జంటనిమ శివా

18

శ్రుతి మతి గితి నేనెఱుంగను

గతిసేవే యనుచు నెఱుగొ కాప్పించెను నా

బ్రతుకున జంటందోడువి

రతముంగాపాడి మీది రక్తిగను శివా

19

జోడుగఁ దోడుగ నీడగ

వేడుకతో శ్రుతుల మేళ వించుచు నిన్నుం

బాడి కసిదీర్చుకొందుము

వేదెదమాజంటఁబెంచు పెక్కేండ్లు శివా

20

మృత్యుంజయత్వ విభవము

విత్యుడఁవొ నీర్ష్యవక్త నేమందెదిమా

సత్యస్వరూప శంకర

గత్యనుకూలతనుఁజూపి కాపాడు శివా

21

అన్నియుఁ దెలిసినజాణవు

పన్నగముల సగఁదాల్చు వై భవుడవు వి

తోన్నతి మృత్యుంజయుడవు

కన్నారం జిరిము మమ్ముఁ గాపుము శివా॥

22

ఒక ధైర్యము మాత్రమె తా

వక నేవకులందుఁ గలదు బహువత్సరము

ఞ్చకరంబుగ నింబాడుట

కికదీర్ఘాయువులఁజేయు మీశ భవ శివా॥

23

వాక్కులువాతలు సఫలమొ
విక్కమొ! యిచ్చకమొ నీవె విర్ణయపరచన్
జక్కనను భయమునన్నా
ప్రక్కనుఁ గాపాడు నిన్ను భావించు శివా॥

24

నాకోర్కెఁ దీఱునియెడ
న్నాకుండిన పెత్తెంతెపు సన్నుస్విను నే
వాకుందెఱువను మూఁగటు
నీకీర్తన సొంపు లొరులు నేర్చుదురె శివా॥

25

హరహర శంభూ శంకర
దురితవిదూరా స్వభక్త దుఃఖవిదారా
కరుణాకర మృత్యుంజయ
పరిపాలన సేయుమన్న ప్రాణహిత శివా॥

26

లోకులకుఁ దెలుపనోడిన
నాకుండిన పాపచింత నవ్వెడహాయా
లీకలము నొరులు గనలే
రాకులపాఠేలకావు మన్నభవ శివా॥

27

నీవెఱుఁగుదైన మూఁడు
నేవెరువునఁ దెలుపుకొందు నీకుఁడవగుటన్
గావుముతోడలంన్నే
జీవించినవఱకుఁ జంటఁ జేపట్టు శివా॥

28

కొన్నాళ్ళ దేహ మావల
విన్నాఁతియు భోగవాంఛ నేముబ్రతికిహః
యిన్నింబాడెడుఁ జంటకుఁ
బిన్నుగ దీర్ఘాయువిచ్చి పాలించు శివా

29

నాకోర్కె నీదురక్షణ

యేకమనుచు నెఱుకచెప్పి యెల్లజగములున్

నాకవిత శరణుజొరఁగా

మాకష్టము దుష్టి చిరము మన్నించు శివా

30

అశ్రీతులను నీ కీర్తన

త్రేశమప్రాణంబులనక యెల్ల దెసలు రా

గాశ్రీతములు గాఁగవగా

మిశ్రీలయలఁబాడఁజిరము మెలఁగించు శివా

31

నీ కీర్తన సేయనెడన్

లోకుల కాశ్చర్య మొదవ శ్లోకములుంగీ

తాకృతులు పాడు జంటన్

శ్రీకంఠాభక్తరక్ష చేపట్టు శివా

32

కన్నీరందవి శోకము

నన్నిట్టులముంచనీకు నాగవిభుషా

కన్నారఁ గావుమన్నం

బిన్నుగ నెనరుంచుమన్న పాలించు శివా

33

ఇదియొక వెట్టిగ వ్రాసెద

మదికిన్ ధృతికొంతకొంత మఱపుభయముతో

నిదురయనక నిటలాజె

సదయుఁడవై కావుమన్న సర్వేశ శివా

34

నాదీక్ష నేటిరాతిరి

నీదయచేఁ గవ్వమెడసి నేముసుఖమునన్

నై దోడు జంటఁబెక్కిం

డ్లాదుకొన నృపధ మిదిగొ యాలించు శివా॥

35

నీప్రాపు చని యెఱింగిన
 నేపామరుడై నఁగాని యెట్టిల మఱచున్
 గాపాడఁగ నిర్బంధనఁ
 జేపట్టి నినుం జిరాకు నేయకయె శివా॥

36

రక్షించుము రక్షించుము
 రక్షించుము సీధుదాసు అవ్వనిడకు పా
 లాక్ష రోకాధ్యక్ష
 అక్షీణకటాక్ష ప్రోవు మన్నభవ శివా॥

37

నీకన్న న్యాయకర్తలు
 నాకన్నను దుష్టమతియు నహియని చాటన్
 నీకీర్తిం జిరకాలముఁ
 బ్రాఁకింపఁగఁ గోరితన్న పాలించు శివా

38

కలమా కన్నీరోడ్చుకు
 మనభక్తపరాయణుండు మనవిభుఁడభవుం
 డీల నీకష్ట మెఱిఁగి శో
 ర్కలదేవుం డీడును జెల్లరే వెఱ్రీ శివా॥

39

నారోపల నావెలుపల
 నీలావణ్యంబులేక నీభక్తి యెటుల్
 జాలింగొని మృత్యుంజయ
 పాలించఁగదన్న ప్రాణ బంధుఁడవుశివా

40

బ్రతుకులు నతుకులు వితుకులు
 చతురతనింగూర్చిపాడఁ జాలినమాకున్
 బ్రతిలేకయె చిరకాలము
 బ్రతికించుమయన్న ప్రాణ బంధుఁడవు శివా॥

41

ఇదివిజయో మాయాయా

పదతో నీస్మరణగల్గి పఠపఠవ్రాయన్

బదపడి నీపాటలతో

ముదమునఁ బెక్కిఁడుఁడను మోయన్న శివా॥

42

ముజ్జగముల గల సంపద

గజ్జివలెండలఁచి నీచకామసుఖములన్

బొజ్జ లభర నిన్ బాడెద

మజ్జరె మాయన్న గావు మాయన్న శివా॥

43

అహోధైర్యముతోడగు

నోహో నీదయయువచ్చు నోజగదీశా

సాహసమున విటులుంటిన

యోహర కాపాడుమన్న యోసాంబ శివా॥

44

తెలివెంగుత్పిత భోగము

లిలరో నీపాతభజన మెంతోపెక్కిఁ

డులు జంటఁబాయకుండెద

నలరించుము నన్నఁదీయ నన్నతవ శివా॥

45

కారదశీతాశపహా

సారపిచంద్రానలాక్ష చారుజటాజూ

టారోధితదివ్యధునీ

పూరయశస్సాంద్ర ప్రోవు మోసాంబ శివా॥

46

సాక్షిత్కరించితన్నా

ఁజీంచితవన్న మంచి రసికుఁడవన్నా

యీక్షణమ తెలియనీ నా

పక్షము నీవుంటివంచు భక్తులకు శివా॥

47

స్ఫటిక విర్మలినాకృతి

మేటిదయన్దాసుఁ బ్రోచు మిన్నదనంబున్

నేటికిమాకష్టములను

మీటిన వినుఁగంటినన్న మేలిడిన శివా!

48

రాదు విరూపింపఁగ నే

మో తెలుపును చక్కదనము లొల్కెడు నీసం

పాదితనుందర రూపము

సాధుల రక్షించుమన్న సర్వేశ శివా॥

49

ముమ్మాటికి నీపదముల

నమ్మితి నమ్మితి విఁకెట్లు నంగాచెదవో

సుమ్మా నీభక్తులమన

నిమ్మానీ కీర్తిచాట వి మ్మొర శివా!

50

శతకోటి మదనరూపా

శ్రీతజనహృద్దీప వ్రకట శేషకలాపా

ఆతివేగము నీ భక్తులఁ

జతురతగాఁబ్రోవుమన్న సాంబభవ శివా॥

51

సమయమిది మమ్ముఁబ్రోవన్

గ్రమముగ నీ సంశ్రితానురాగముతోడన్

శ్రమవాపి వేగఁదండ్రీ

విమలాకారంబుఁజూపి వేంచేయు శివా!

52

ఇప్పుడు నాదగు కోరిక

చొప్పున మమ్ముద్ధరించి చూడుము దయతో

నప్పా సంశ్రిత బంధుఁడ

విప్పగు నెనరుంచి వేగ వేంచేయు శివా॥

53

నా యీ బిచ్చపు వ్రాతలు
 నీ యట్టి మహాత్ముమనసునెఁ గరఁగింపన్
 డాయు పెటు లక్కటా వేం
 చేయుము నా యన్నెఁత్రోవు శ్రీకఠ శివా!

54

వలపుందలపున్నీపయి
 నిలిపితి నందియములేదు విక్కంబుగ మం
 దులమారివేల్పు పొదువు
 కల్లనైనం బరులనమ్మఁగఁబోను శివా॥

55

భయములకు నెల్లనెక్కుఁడు
 భయమౌ మరణంబు దానిఁ బాపఁగలనునీ
 దయ మా యెడఁ గలదేని స
 మయమిది వేఁగావుమన్న మదనారి శివా!

56

నీ దిక్కు దప్పదాసువి
 కేదిక్కుంగానరాద డెంత వెదకిసన్
 వాడేఁ ప్రోవుమన్న మ
 హోదార చరిత్రవేగ నోసాంబ శివా॥

57

మృత్యుంజయ మృత్యుంజయ
 మృత్యుంజయ యసుచు విన్ను నెప్పుడు గొల్వన్
 మృత్యువు చేరఁగ వెఱచును
 సత్యము గాపాడుమన్న సాంబభవ శివా!

58

నీకునసాధ్యం బెయ్యది
 లోక ములో లేదటంచు రూఢిగఁ దోచెన్
 శ్రీకఠ కావుమన్నద
 యాకర వేవేగఁ త్రోవు మా సాంబ శివా॥

58

నీ భక్తికన్న నెక్కువ
 యీ భువిలో సుఖములే దహీనకలాపా
 నీ భవ్యదర్శనంబిడి
 మాభయములఁ గొట్టి చిరము మన్నించు శివా॥ 60

అద్దిర ముజ్జగములకున్
 ముద్దువలపు మగఁడ పీవు పురహర యనుచున్
 దద్దయుఁ బాడెడుఁ జంటన్
 సద్దయుఁ జిరకాలముంచు సర్వేశ శివా॥ 61

ఇహ సుఖము దూలవంటిది
 మహాత్మా నీభజనకన్న మతీయానందం
 బహుహా యెందుందోచదు
 దహన రవిశశీక్ష మమ్ము దయఁజూఁడు శివా॥ 62

ఎంతో నానవడితి నా
 వంతయు ధృతిచెడకయుంటి నాలస్యంబున్
 సుంతయుఁజేయక దాసుని
 పంతంబీదేర్చుమన్న బ్రతికించు శివా॥ 63

నగమిచ్చినావు తక్కిన
 సగ మాయుర్దాయమిచ్చి జగమందున నీ
 యగణితకీర్తి నలరఁగ
 మొగమొటంబుంచి ప్రోవు మోయన్న శివా॥ 64

భోగములఁ గోరనొల్లము
 భోగీశ్వర భూష బ్రతుకుఁ బొడిగించినచో
 నీ గానము సంతృప్తిగ
 బాగుగఁ బ్రకటింపనాన పడితిమిర శివా॥ 65

నాతరమ నిన్నెఱుంగన్
జేతోభవగర్వభంగ శ్రీముఖలింగా
యేతీరునఁ గాపాడెదొ
నాతోడలరించు ప్రాణ నాధభవ శివా॥

66

హాలాహలభక్షణ మా
పాలనీ తాధికతను బాపుము త్వరగా
జాలింగొవి కాపాడుము
బాలేందువతంస యన్నఁ బాలించు శివా॥

67

నేబ్రతికిన సార్థకమే
మీబుజములు కాళ్ళు కనులు మెడ లేనట్లొ
నాబ్రతుకు జంటనలరం
గాఁ బ్రోచిన నిమ్మఁబాడి కడఁగందు శివా॥

68

జతజంట వేఱుపాయక
బ్రతుకున నాతోడునీడ బలపడమమ్మున్
జతురత నీభజనంగన
శ్రుతిగాఁ గాపాడుమన్న శూరిధర శివా॥

69

బతిమాయకొందుఁ దండ్రీ
క్షితిలో నీపేరు మిగులఁ జెప్పెదనన్నా
జతఁబెంచి పెద్దకాలము
శితికంతా వేగ మమ్ముఁ జేపట్టు శివా॥

70

హరహర యెట్టికవితయో
మఱిమఱి నాలోవికోర్కి మనవియొనర్పన్
గణకణకలమున నేడ్చెడుఁ
బఱవఱ నాపదలఁ గోసి బ్రతికించు శివా॥

71

అన్ని యుఁ జిత్తులు బిత్తులు
కన్నులఁ బడుచుండెఁ దప్పు గావుము నాకున్
విన్నుం బతిమాలుట పవి
పన్నగకేయూర మమ్ముఁ బాలించు శివా॥

72

ఏదిర నీ కుండినయా
యౌదార్యము శాంభవీమనోంబుజమిత్ర
కాదన నేలర తండ్రి
మోదముతో మమ్ముఁబ్రోవుమో సాంబశివా

73

అన్నా యుమామనోహర
కన్నార న్మమ్ముఁగావు కాయజవైరీ
విన్నుంబతిమాలెద నా
యన్న ముదముతోడఁబ్రోవుమా సాంబశివా

74

వరివరివిధముల నెమ్మది
పరువెత్తుఁడు నిన్ను వేఁడ వ్రాయునెడన్నా
తరమ విను విల్వఁబుట్టన్
వరమిమ్మన్న మఱిహాయిఁ బ్రతికించుశివా

75

తాఁగోతి మఱియు మత్తి రె
నాఁగ న్ననుటోఁటి వెట్టి నవ్వగనేలా
వేగంజంట నలర్చుము
నాగేంద్రవిభూషకావు నాన్నభవశివా

76

హరహర మృత్యుంజయ యో
పరిపూర్ణానందముక్తి వై భవకండా
నిరసించక కవఁబెంచుము
నరిసరి నీవిషముమత్తు చాలునిఁకశివా

77

అలికిఁ గోఁకలుగొంటయె

యాఁకి సువకారమంట యోహోచాలున్

దార్ద్ర తనూభోగము

రారా నాయన్నఁబ్రోవరా సాంబశివా

78

దేవతల కెల్లనీవే

దేవుఁడవో కాలకాస్త త్రిజగత్పభువా

నీపంటి వాని నమ్మిన

నేవెఱపిఁక నన్నఁబ్రోవవే సాంబశివా

79

ధైర్యము దక్కితి స్రుక్కితి

శౌర్యంబెడఁబాసె నీదు వేవకుఁదప్పన్

భావింపనన్య మెయ్యది

చేవలు చిగురించుమన్న శ్రీకఁతశివా

80

కావని కాకులపోలిక

నీబత్తులు చేవదొఱఁగి విన్నొఱఁబెట్టన్

భావించుమన్న కవతో

నాబ్రతికుం బెంచుమన్న నగజేశశివా

81

నీనొకఁడు నేనొకఁడు నె

భాసనలో వ్రాఁతలోనఁ బాటలలోనన్

గేవల మైత్రింబొందఁగఁ

బ్రోవుము నాయన్నమంచి ప్రోడవుర శివా

82

ఎంగిలి మాటల నేవి

న్నుం గొనియాడుటకు వ్రాయ నో ర్నెగలింపన్

వెంగలిని సిగ్గుబొందన

సంగజమద భేరి కావు మన్నభవ శివా

83

ఈనగల నీ చమత్కృతు
 లేనమ్మను విన్నునమ్మి యేమటకానీ
 రావిమ్మునీకృపా మతి
 తోనాయన్నననుఁగావు దొడ్డయ్య శివా

84

అమ్మగిరి రాజసుతగీ
 తమ్ముల నామనవి వినిము దమ్మునఁజీరకా
 లమ్మునిచి మమ్ముఁబెంచఁగ
 నెమ్మది గరఁగించుఁగాత నీ కోరి శివా

85

దీనునిపైఁ గనికారము
 మానిని రాచూలి సర్వ మంగళపూ పన్
 దాఁనాడు తల్లియగుటన్
 గానమ్మునఁ జాటిచెప్పుఁ గా నీకు శివా

86

జాలిగొను తల్లిపార్వతి
 యాలించుము జగముగన్న యమ్మాస్థాణున్
 మేలుకొలిపి మాజంటన్
 బాలింపబంపుమనెద ఁబాదెదను శివా

87

మానమ్మ వేల్పుప్రోడా
 మానుగమాకవనుగావు మాచెలికాఁడా
 జ్ఞానానంద మయాదే
 వా నాయన్న ననుఁగావు పరమేశ శివా

88

పంచాత్ర గర్వభంజన
 చంచద్దేహార్థరమ్య సత్యాకారా
 పెంచుము పెంచుముకవఁబా
 లించుము రాయన్న దివ్య లింగభవ శివా

89

గడునుదనము గాదిది నీ
 యడుగులఁబడి వేఁడుకొన్న యాశ్రమముమా
 యిడుమ లెడపి కవఁబ్రోవుము
 పడినడి మా యన్నప్రోచి బ్రతికించు శివా 90

నా ధైర్యమన్న హాయిగ
 నీదయతోఁ బెక్కులేండ్లు విల్చెదమంచున్
 ఓ దేవ దేవ మాతో
 డై దీర్ఘాయువుగనన్న యలరించు శివా 91

విర్భయమవి తోచెను నీ
 యర్భకుసకు జంటహాయి యోబ్రతుకంచున్
 దుర్భర భాధలుతెగవా
 విర్భవము భావమందు వెలసితివి శివా 92

అన్యములఁ దలఁపమేమ
 న్యోన్యముగా జంటఁబ్రోచి తొళంకవడన్
 మాన్యతను బెద్దకాలము
 దన్యులుగా నుందుమన్న దయజూడు శివా 93

ఇదివిరుదు నీకుభక్తుల
 సదయతరక్షించినావు శంకరుఁడవుగా
 పదునాల్గు భువనములలోఁ
 బదపడి చాటుదునికన్న బ్రతికించు శివా 94

ఎంతటి చలచిత్తుఁడనో
 పంతముతో నొక్కమొగినిఁ బద్యశతంబున్
 గంతునరచించ తుంటిన్
 వంతఁదొఱుగఁ బ్రోవుమన్న పకుపాల శివా 95

సత్యము నీదగురక్షణ

సత్యము నీభక్తులెల్ల సౌఖ్యముగొంటల్

సత్యం బీశతక బవి

సత్యతనాయన్నఁబ్రోవు సర్వేశ శివా

96

నీభక్తి గర్వవశతన్

నాథాగ్యము పండెఁ బెంచు నాయన్నమహా

ప్రాభవమొప్పగఁ దిరిగెద

నీభువిఁ బెక్కెండ్లు కీర్తి విల్పుముర శివా

97

తంబుర మద్దెల తాళము

లిమ్ముగఁ గవగూర్చి శ్రుతుల నేముదశదిశల్

ముమ్మునఁబాడగ వాయువు

లిమ్మా చిరకాలమన్న యేసలర శివా

98

విశ్వనుజుమ్మీ నీదగు

నడుగులపైభక్తి సమయ మబ్బినచో నా

కడ నీవు డకతీజుదు

కడువడి మాయన్నఁబ్రోవఁగా రమ్ము శివా

99

శివశివ శివమృత్యంజయ

భవభవ భవపాపదూర భక్తాధారా

కవగా మముఁ గాపాడుము

భువిలోఁ బెక్కెండ్లు మమ్ముఁ బోషించు శివా

100

శ్రీమృత్యంజయ శివశతకము

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు

॥ శ్రీరామాంచిత పీనవక్ష సిత రాజీవాక్ష నిశ్శ్రేయసా
ధారా పాపవిదూర వేదమయ దైత్యధ్వాంత సూర్యోదయా।
కారుణ్యామృత పూర చక్రధర భక్తప్రాణసంరక్షణా।
పారావారగభీర భూతకర దేవా సత్యనారాయణా.

ము కు ం ద శ త క ము

కందములర్పించెద మా

కందరసానూన మధుర కవితాసుధన్వినీ

కందముగా నారాయణ

కందశితానందమూల కంద ముకుందా.

1

సందియమేలా సౌఖ్యము

లందించుము సంకటముల నడఁగించుమువే

గం దయతో నారాయణ

కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

2

ముందె రుచిమరగినాఁడను

బొందుగ నీభక్తి యిష్ట ములిశఁగ నింకే

సందియమో నారాయణ

కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

3

డెందముఁగుందగ నీకు ప

సందుగ సంతోషపరచి నన్ను వినుమా

మందరధర నారాయణ

కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

4

కందింపకు నా చిత్తం

బిందిరపై వలపుదలఁచి యిష్టాశీ సుఖం

బందింపుము నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందాః

5

మం దఖిలరోగములకున్

విందుమదికి నీదు భక్తి విద్దెలకెల్లన్

నందగునో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

6

ఇందందెందెన్ సుఖం

బందఁగ నీభక్తియే యు పాయంబగుని

స్సందేహము నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

7

బందంబులు పాపంబుల

కందంబులు వీనులకన యము నీదుకథా

బృందము లో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

8

ముందెఱుంగని మందఁడ నా

చందముఁదలపోసి కష్ట సమయములంగే

లందిమ్మా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందాః

9

పందెము వేనెద భక్తుల

కుందప్ప మఱెట్టి యొగల కున్నిందెలియం

గందరమా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

10

కుందింపకు నన్ శ్రితహరి

చందన నీ నవ్వులాట చాలించుము ప్రా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

11

ఎదుకురా యాలస్యము

పెందలఁగరుణించి నీదు ప్రియదాసులఁ గా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

12

అందితివి చేతి కింకీ

వెందేగెదవోరి శోర్కెలి డక విశువ నిన్

దొందరపడు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

13

అందములకుప్ప నన్నుఁబ

సందుగ దయఁగనక పొద్దు జరుపుట గొప్పా

యెందప్పా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

14

పొందుము మొగమోటము మా

యందిపుడు సదా భవత్ప దాశ్రితులము గో

విందుండా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

15

అందముగఁ గాచితివి ని

స్పందేహంబయ్యె నిపుడు చల్లని తఁద్రీ

వందనమిదె నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

16

అందఱికి నీవు శ్రీతజన

మందారుఁడవైన మంచి మర్మము మహిలో

విందొనరుతు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

17

దెందంటింతకు హాయిన్

బొందెను నీకరుణ విన్నుఁ బోలు ప్రభువెటన్

గందునురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

18

పొందుగ మమ్మిటు పొచ్చిన

యందుకు నీ ఋణముదీర్చ నలవియె మా కో

నందకధర నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

19

నుందర పదారవిందా

నందితముచికుంద ముదిత నందా భృతగో

బ్బిందా యో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

20

కొందరిపాటింకను మా

కెందుకు సర్పెదవు త్రిజగ దీశ్వర తండ్రీ

కుండింపకు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

21

నందియము మళ్లి దెందము

పొందుచుడిందుపడి మిగులఁ బొగలెడు విన్నే

మందునురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

22

దెందమున హాయి గాఁదిర

మొందక దోబూచి చూపు చుంటివి నీకే

సందియమో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

23

ఇందలి కష్టము దుగ్గించి మ

ముందయఁ బెక్కిఁడులుగిచి పోషించుము మా

ముందుండుము నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

24

ముందు కరిరాజు నేలిన

దందలు నమ్ముకొనునట్లు లలరించుము మ

మ్ముండయతో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

52

ఇందాఁక నుంటి వెదలో

నెందేగితి వింతలోన నీశ్వర విన్న

టందరమా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

26

ఇందందు వెదకి డస్సితి

ముందలనున్నట్లై నీవు మొఱిగి చనితివీ

వెందుంటివి నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

27

మందరధర రారా శ్రిత

మందారా రార పాప మర్దన రా గో

విందా రా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

28

ఎందేగి నావు తాడీ

మూదలఁ నగపడవ నాదు మొఱవినవా నీ

కుందగునా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

29

సందులు గొందులుఁ దూఱుట

పందతనము నిన్ను బయలు పర్తు నిదిగొ మీ

సందువ్వితీ నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

30

పొందుగ నీవుండవి తా

వెందున్నది నీవుకాని దేదీనాపి

ల్పందపురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

31

కందర్ప కోటిరూపా

సుందరకౌస్తుభకలాప సూరిజన మన

స్సందీపా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

32

దెందమలరె నీవో య

న్నందుకు నాకథయమిచ్చి తద్దీచెవికి

వ్విందయ్యెర నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

33

దెందము గుర్తిడఁజాల ద

దెందుండి పలుకుచునుంటి వీశ్వర చెపుమా

పొందుగనో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

34

విందుగ నీశంఖధ్వని

వొందుగ జేరువనెవింటి మోదముతో నా

ముందగపడు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

35

దెందంబుప్పొంగెను నా

వొంది పులకరించె గనుల మోదాక్షువులి

పొందెనురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

36

నుందరనభోవిసీలా

యిందగపడినావ సుజన హృదయవిలోలా

వందనమిదె నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

37

యెందెట్టివారలై న

న్నిందెలిసి సుతింపఁగలర నిర్గుణుఁడా నా

కుందరమా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

38

నుందర పదారవింద

స్యందామృత పానమత్త సజ్జనచిత్తేం

దిందిరగణ నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

39

మందీకృత భవతాపా

బందీకృత సర్వపాప భక్తామల హృ

త్పందీపా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

40

కందర్పకోటి సుందర
కుందస్మిత శార్ఙ్గచాప కోర్కెలలర నా
ముందుంటివ నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

41

డెందము నీపదపద్మమ
రందమ్ముంగ్రోలి సుఖప రంవరలెప్పున్
బొందునురా నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

42

నందిత సమస్త సంశ్రిత
బృందా నీభక్తిలేవి యిహభోగము పొ
ల్లందునురా నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా ।

43

పొందుగ నాకువలయు దా
నిందెలియుదు వీవెకావి నేనెఱుంగను సూ
ర్యేందునయన నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

44

డెందమెఱుంగని కొఱతగల
దందుకు గుందెదను దెల్పు మదియేదో గో
విందుండా నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

45

ఇందలి లౌకికదంభము
లందున నా మనసునిల్చి కనవరతము విన
జెందించుము నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

46

ఎందేవియు నజ్ఞానము
నందొర్లెడు మూఢమతు లనాక మముం గా
వందగురా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

47

సందడితో వ్రాయుచుఁగల
ముం దిగువనుబెట్టి వెదుకఁ బోవ దొరక న
ప్లేందేగితో నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

48

ముందుండి నీవెమాయన్
జెందిన లోకంబుమాట చెప్పవలెనె యే
మందునురా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

49

అందముగ నింతవఱకున్
ముందుండియు మాటుపల్కఁ బోవక మాయన్
బొందెదవా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా ।

50

అందమ్ముగ నిన్ను నెదం
బందెలు పడవైవకున్న మార్పేరన్ బి
ల్వందగునను నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

51

దెందపు కోర్కెఁగక పసి
కం దేశువఁ గాచు తల్లి కరణి ననుం గా
వందగురా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

52

దెందముకు తర్క- తత్వము

జెందింపక విన్ను విశ్వ సింఘ మతము నా

కందించుము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

53

ముందుంటి వింతవఱకి

వైందేగితొ శాశ్వ తుండ విట్లస్థిరతన్

బొందెదవా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

54

దెందమున భేదమేలా

క్రిందే మీదన్న యటుసరిగనీవే నే

నందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

55

దెందమున జగద్రూప లయ

మందినపుడు మిగిలినట్టి యవ్యక్తమే నీ

వందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

56

ఎందుంజగద్రూపము నే

జెందెద నేననంగ నేమొచెప్పుము మఱిసి

చందంబో నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

57

సందియమూర్చి జగద్రూప

జెందింపక నీదుభక్తి స్థిరముగ నను గా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

58

అందించు న్వేదాంతము

విందు గాఁగ నీకునా కభేదమనుచు విం

కెందుకువెత! నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

59

అందముగ నీవునేనొక

జందమయిన నీదు సత్య సంకల్పమునా

యందేదీ నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

60

ఇందేమిలేదు రుచి గో

విందా! నాకేల మెట్ట వేదాంతము నా

ముందగపడు నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

61

ఇందందన్నిటి కర్తవు

పొందుగ నీవలననెల్ల పోడుములగు ని

స్సందేహము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

62

ఎందెందు వెదకినన్నీ

వుందు వెదియు గాక యింతయు న్నిమాయా

స్పందనమో నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

63

ఇందెల్ల ప్రాణులకు గతి

నందర్పముఁ జూపి దాని జాడన్ ఫలముల్

పొందింతువు నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

64

సాదియములేదు విన్నుఁ బ
 సందుగ భజియించు తక్త జనము లమృతమున్
 పొందెదరో నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

65

దెందమున విన్ను నమ్మవి
 పందలకున్గుర్తు చూపు స్వాతంత్ర్యము నా
 కందింపుము నారాయణఁ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

66

అదియు నందవియటు న
 న్నెందుకు మోసంబుజేసె దీక్షర సరిగా
 ముందగపడు నారాయణఁ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

67

పొందుగ నీభక్తుఁడెజగ
 మందున సర్వస్వతంతుఁడవి దృష్టాంతం
 బుందెలుపుము నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

68

ముందు ననుబ్రోవకున్నన్
 బెందుల నీపరువు బయటఁ బెట్టెద నాతో
 గందుమా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

69

ఎందుకు మముఁ గల్పించెద
 వెందుకు మూఢత్వమిచ్చి యెంచెదవీవె
 ప్తెందుకురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

70

కుందవు పొంగవు సుంతయు

నిందకయిన స్తుతికినై న నెఱమొందివి యే

మందునురా నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

71

ఎంద్రై నఁగ్రూరబుద్ధిని

ముందుగనీ పెంచు జీవముల నీవే చం

పందగునా నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

72

నం దెలియ కిట్లు నామది

కందించెద వెద్దువుండు కాకికి నొగులా

యెంద్రై నన్ నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

73

ఎందు కసమానకక్షలు

మందుఁడనాకేల పెంకె మాటలు నామీ

దం దయగొను నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

74

కొందలమందెడు దాసుని

ముందల గనుపించి యభయమున్ గృహతోఁబె

ట్టందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

75

మందులమారివి నీ దెస

దెందమిటుల భ్రమము జెందె డిన్విడువక పో

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

76

ఎందేనెట్టులఁగానీ
 పొందుగ నీభక్తి విడువఁ బోవను నీతో
 కందునురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

77

మందెట్టులనో పసిలేన
 మందే నీభక్తి పొడమె బాగుగనది వి
 ల్పందగురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

78

ఇందలి పాసపువృత్తుల
 నం దొర్లించక బిఱాన నమ్మకమిడి బో
 వందగురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

79

విందెలియరాదు మఱీనా
 డెందము నీయువ్వి నమ్మెడిన్ దానిది ని
 స్సందేహము నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

80

ఎందుంటి వెట్టులుంటివి
 నందేహము మావ్పినాదు సరసకురా స
 ద్భందావన నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

81

డెందము సుంతయుఁగరఁగద
 డెందుకురా యిట్టు లేడిపించుట తగునా
 ముం దగపడు నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

28

జందె లిడెద నిను నెదవిదె

వందెము నీకంటె మొండి వాడనురా గో

విందుండా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

83

పొందుగ జలముల డాగినఁ

బందివయిన నెట్టివికృతి బరఁగిన వినులొఁ

గొందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

84

ఎందేగఁగలవు నామది

కందక నీమాయలెల్ల యాఱిగనిన్

జెందెదరా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

85

ఇందాఁక సహించితి నిక

ముందోర్వన్నిన్ను దండమున సాధింతున్

దుందుడుకా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

86

దెందమునొచ్చి యిటంటిన్

తొందుగ నాతప్పు నైచి ప్రోవుము తంద్రీ

తొందరపడు నారాయణ

కంద లితానందమూలకంద ముకుందా॥

87

ఎందుకు సిద్ధునొందన్

బంద వ్విమ గుడ్డు పిల్ల భ్రమఁబొందినటుల్

నిందించితి నారాయణ

కంద లితానందమూలకంద ముకుందా॥

88

ఎందుకు దెందము మఱిమఱి
 విందర్శించియును బోల్చి నేఱక మఱపున్
 జెందునురా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

89

ముందెఱుగ విన్నునెదఁ గ
 న్నందున నిహమెల్ల కల్ల యని బూటకమం
 చుం దెలిసెను నారాయణ
 కందళితానందమూలకంత ముకుందా॥

90

ఎందైన నీకటాక్షం
 బందక నాయంతనిన్ను నరయఁదరమ గో
 విందుండా నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

91

పెందలకడఁ బ్రజ్ఞానము
 జెందించుము నీదుభక్తి స్థిరపర్చుము సం
 క్రిందననుత నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

92

దెందమ్మన దుర్గర్వము
 పొందించకు భూతదయను బొడలించుము నీ
 ముందుంచుము నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా

93

పొందుగ నిన్నుంబాడుట
 కుందప్పమఱెట్టివృత్తి గొల్పించకు న
 మ్నందయతో నారాయణ
 కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

94

ఎందైన నాదుమిత్రుల

కందఱికి న్నిదుబ్ధక్తి నలరించుము కా

శిందీప్రియ నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

95

ఇం దారోగ్య చిరాయువు

లందించు చ భీష్మజనము లలరగఁ దుది నీ

యందుంచుము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

96

బృందావన సంచారా

నందయశోదాకుమార నానాశ్రిత స

న్మందారా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

97

పొందుగ నీకీశతకము

సందర్శించుటకుకన్న సంతోషము నా

కెందుండును! నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

98

దెందం బదేమొ దైర్యం

బందెను వినుఁజూడఁగలుగు నంచిప్పుడు వి

స్సందేహము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

99

అందఱు దరియించుట

కందములాచంద్రతారకంబుగ మహిలో

నందెలుపుము నారాయణ

కందళితానందమూల కందముకుందా॥

100

శ్రీ ముకుంద శతకము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు

శ్రీ ఆనందగజవతి మహారాజాజ్ఞచే

(సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్)

అను సమస్యకుం బూర్తిగా

స త్య వ్ర త శ త క ము

క ం ద ము లు

హితమిత వాక్సంతతికిన్

దతభూతదయానురతికి ధైర్యోన్నతికిన్

జతురమనీషాగతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్।

1

గతకిల్బిష వ్రతతతికిన్

జ్యోతదుర్జన సంగతికిని సూన్యతమతికిన్

శ్రితరక్షణానురతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

2

స్తుతిదగు ధర్మనిరతికిన్

స్వతంత్ర సంచారధీర వసుధాపతికిన్

బ్రతుకేల యన్యతమతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్।

3

అతుకు బ్రతు కన్యతమతికిన్

స్వతంత్ర పరిజీవనంబు శౌర్యస్థితికిన్

బతిపరిచర్యలు సతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్।

4

వితథఁబొను గుమతికిన్

బ్రతిపక్షులనైన విజమువచ్చు సుమతికిన్

బ్రతిభయగుస్తేర్వరధృతికిన్

సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

5

సతత తపస్సాధ్యాయవి

యతయోగవిలబ్ధశమద మాదిలసత్సూ

న్యతవాదన ప్రకృతికిన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

6

శ్రీతజనపోషణ విపుణా

ప్రతిమదయాశౌర్యధైర్య వై భవభర్మాం

చితమణి సూన్యతమతికిన్

సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

7

కౌతు కతుకు తితుకెఱుఁగవి సు

మతికిన్సర్వోపకృతికి మానితగుణ సం

తతికిన్ సుకృతవసతికిన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

8

ఆతుల ధనాధ్యువికన్నన్

శ్రుతిస్మృతి విచారచతుర నూకలకన్నన్

బ్రతుకుమతెప్పివికన్నన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

9

సతిసుతులఁ బాసియైనఁ

బ్రతిపక్షుల దనకునెట్టి బాధలవిడినన్

బ్రతుకున నేదెఱైనన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

10

క్షితిలోఁగూటికిగుడ్డకు

గతిలేకుండియును నెట్టి కష్టములైనన్

ధృతినిసుమంతయుఁజెదరక

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

11

అతి మోహమున హఠాత్తుగ

క్షితిధనపతి కూతుఁరొకతె చేపట్టిన య

ప్పు తిరిపగాని మనంబటు

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

12

ప్రతిబలములతో నోడలు

బ్రతికూలావిలముచేత వార్ధిమునుంగన్

మతిచెడనితటస్థునివలె

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

13

క్షితిని హఠాత్తువిదేశ

స్థితుఁడై గతి తెలియఁబోని చెల్వఁడురాఁగన్

మతినలరు పతిక్షతికటు

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

14

బ్రతుకునసుంకం బెఱుఁగక

స్వతంత్రరాజ్యంబుచేయు ప్రభువలెనుబతి

వ్రతవలె సహజకవివలెన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

15

చితికినయద్దఁబట్టుకు

మతివాస్తవ మెపుడు పెక్కు మాయలఁజూపన్

క్షితిగది స్పష్టముగాఁగన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

16

అతగునకు దిగంతము రే

ఖతీరునన్నిజముదోచి గారడిచేయన్

మతినది గుర్తికఁజాలిన

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

17

క్షీతినడుగంటియు వాస్తవ

గతి పలువురు నడచుదారి గతికవలె న్నా

శతపొందక తలచూపన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

18

బ్రతికినవఱకున్నర్పము

గతివిషమటుకల్ల వెడలఁగక్కుచు నిజమన్

రతనముఁదాఁచు కుమతిచెడ

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

19

క్షీతిచోదబ్బిటి తేల్కా

టుతీరునందోచకముఁగడుంబాధింపన్

మతిచోర్పుమండ్రి మహిమన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

20

అతగునకుఁబుండు పొడమిన

గతినన్యతముతోచి నాభి గడచి హృదయమున్

గుతుకయుఁ గొఱుకక చసదన

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

21

అతుకుడు దబ్బిఱల్లుచుఁ

గొతుకుచుబల్కొండెమూరి కొఱికిన చెవితో

మతిదెడును మంచివాఁడున్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

22

సతము దనగుట్టు దెల్పక

నృతవాదముతోడ దుష్ట నీతి జరఁగునా

మతకరినిగిడి చెడిపడన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

23

క్షీతినోర్వలేమి పాము వి

రతమును సూనృతముపాలు ద్రావియు విషరూ

పతఁగల్గఁబంట నొసఁగన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

24

అతుకుమెతుకు కతుకుకొనుచు

బ్రతుకు పరాధీనమయ్యు బలఁగోఁటుననూ

నృతమనని పంద చెడఁగా

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

25

క్షీతివిజము ప్రొద్దు మహిమల

నతికపటి యెఱుంగు తెలు ది వాంధమువలెస

మృతివావికశక్యంబన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

26

మృతియొందెలేక నాల్కక

నృతమొందెను రామబలి హరిశ్చంద్రులటుల్

బ్రతుకఁదలంచిన సుకృతికి

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

27

మృతిరానీ నాతవికిని

జితిఁజొచ్చెదవిప్రయట్లు నేయమిననుమా

నృతపరనర ప్రకృతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

28

మతకరి న్యాయవివాదులు
బ్రతుకులకై ధర్మసభలఁ బడియెనుఁగుగ్రు
ద్దీరదపుటవలె నిజముగన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

29

ప్రతివాదియు వాదియునిజ
ముతేల్చుతగవల్లు నెఱపు మొఱయిడువత్తర్
గతికిన పద్ధతులనఁగా
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

30

గతిమాలినదని రెండవ
మతిమాలిన పథకుఁద్రిప్ప మాటయుఁదప్పన్
విశగామూఁట నిజముతెగ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

31

ఇతరుల సౌక్ష్యము తనకెటు
జతబడుఁ దననాల్కినిజము జరుపకయున్నన్
దతదంభ సభాస్థితిక్షణ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

32

అతిరథసస్థితితోఁ గొం
ద్రతప్వి చుంచెలుకఁ బట్టు డాఁబునసత్య
స్థితివెడలు దర్మసభనన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

33

క్షీతి కఁటకయెరసముప్రాఁ
కుతెన్నునన్నిజముతోఁచి కుత్పితరోకం
బు తగిలియుఁ డగులక చనన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

34

అతగున కుబ్బు పొసంగున్
 మతకరి తుదఁ దసదు ధనము మాయి కొసంగున్
 మృతి జ్ఞఁడును దొసంగున్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

35

పతియెడ మోసము గొల్పుచు
 నతినిపుణతఁగల్గిమాట లాడు కులటకున్
 మితిమీఱువిందెరాఁగన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

36

మితిరేపు రే పనుచు నా
 దీతప్పనను చేండ్లు త్రిప్పి డిల్లవడి తుదన్
 వితఁజూపుదబ్బఱి చెడన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

37

క్రతువుమిషవెట్టి ధనముల
 నతినిపుణతఁ జెనటి కూర్చి యాలికి నగలన్
 మితి మీఱఁబెట్టి పొలియఁగ
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

38

ఉతికిన దుప్పటితీరున
 మతిశుద్ధతచెందుఁ జాటు మాటు తొలఁగినన్
 ధృతివంతునకవి తెలిసిన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

39

చతురముగ నన్యతకల్పనఁ
 బ్రతిదినమున్నేయు దొంగ బ్రతుకుటకన్నన్
 మృతిచెందుట సార్థకమౌ
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

40

మతిలో హాలాహాలము న

మృతముం బుక్కిటను గల్గి మెలఁగెడు నీచుం

డతిదుర్గతికిం బాల్పడ

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

41

యతివేషముంగై కొవి

మతిహీనులఁ బెదరఁగొట్టి మాటున దంభుం

డతిభోగములఁ గృశింపగ

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

42

అతిజార విసుగుఁబతికిన్

మతిహీనుఁడు ధనములొసఁగఁ మఱితిరుపతికిన్

స్తుతిపొసఁగు జగత్పతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

43

క్షితిలోఁగొందె మలఁతికిన్

మతిలో దైర్యంబుపూత మానుషసతికిన్

వితయగు బ్రతుకు కుమతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

44

కతికిన బానిస మెతుకులు

బ్రతుకులు న్నేహంబుపట్ల బల్కులు కొతుకుల్

ముతకనగు చూడ్కులంటక

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

45

క్షతమువలె దేహికిం దను

వుతగులఁదొలినందెయట్ల పో పడుచుతనం

బతిలాపము చదువనఁగా

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

46

పతగములు సంజమింటం

బ్రతుకునకై కడలింట్టు మ్రోకులపోల్కి

గొతికెడు లంచ మెఱుంగవన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

47

అతుల వికారము మీర మ

నృతవాదికి శక్తిహీన నీచకుమడికిన్

క్షీణసూన్యతు నెడ సొగసది

సతతము సంతస మెసంగు సత్య వ్రతికిన్

48

జత మోడ్బుదో సిగుల్వి

దైతన్కుబలుకల్ల పల్కు దిరిపెపుటక్కుల్

క్షీతిలుబ్ధిత్వి మన్యతునికి

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

49

దృతి చెడకయుంట కవికర

మతికినమనసుంట స్వేర మా గతియుంటన్

క్షీతిలో సూన్యతమతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

50

బ్రతుకున సింహాకృతికా

యతమంజుల సూన్యతవచ నాధికదృతికిన్

హతదీ నార్తికి సుకృతికి

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

51

బ్రతుకుపకృతి సలుపుట సూ

నృతమునకు ఫలంబు మంచి నేర్పు దెలుపుటల్

జతపడు నుస్థిరదృతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

52

గతము తలచి వెక్కుచుగడు
జతురము గాఁ దనదుదాటు చాటుచుగల్గల్
మితిమిగులఁబట్టు చెడుగన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

53

ఆతుకుడు సంపద గునుపు ల
లఁతివానికి వలపుతీర లగ్గు చెనఁటికిన్
గొతుకుడు దబ్బితేగ్గన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

54

క్షీతిబచ్చ తోరణము నా
తతకిల్యాణంబు న నృత దంపతులకుఁబ
ద్ధతిపు నైముడియు వృధయన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

55

ఆతుకుడు కాగితములు జీ
వితవిరహితమిక్కలంబు వెంట్రుకతత్సూ
నృతిగతినిఁదెలుప లేవన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

56

మతికిందెలి పెడివాస్త
వ్యతశాస్త్రమసంగ మనుజు నందెపొడము నై
జతగులు తది కృత్రిమమన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

57

క్షీతియెక్కడ? దివ్యగ్రహ
తతియెక్కడ? నక్క దేవ తలమటు లనృత
స్థితి జూపు నరునికొల తగ
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

58

అతిప్రాచీన పురాణము

లితిహాసంబులు చరిత్ర లిల నమ్మమి నూ

నృతమెటు పొత్తములం దన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

59

అతినంచల మవిదిత చి

త్తతిత్వముం దెలుపగల్గితిపు వ్రాతలనూ

నృతమెటు శంకల తెగవన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

60

గతము నిరూపింపగ వి

స్మృతి ప్రకృత మెఱుంగఁ జపల హృత్తుభవిష్య

త్తుతలఁప విశ్చయమెట్లన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

61

క్షీతిఁజాటువుండు మామక

యి తడుమువైద్యఁబ నాఁగ విచ్చదెలుపు నూ

నృతమె టులజ్ఞామతిఁ స

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

62

క్షీతిలో దివ్యప్రకృతి గ

ణుతింపమృద్రూపులగు మనుజుల కెటులగున్

వితథము నరశాస్త్రంబన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

63

మితిమిగిలి గొడ్డుమెసఁగున్

అతిలోభియొగమున వెలితి హాస్యముపొసఁగున్

బ్రతుకున దబ్బిటి దొసఁగున్

సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

64

అతినహవాసము గలుగక

క్షీతిమిక్కిలి ననుభవంబు చెందక వస్తు

స్థితి నొరునిఁ దెలియరాదన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

65

క్షీతిఁదనతాత్పర్యముతో

వితరుల భేధింపఁ గొఱపి యే యని యదన సం

గతి దేవుడెఱుఁగనీ యన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

66

క్షీతి ననుమానము బిడ్డి

క్షతయుఁబ్రమాణంబు తెలుపఁ జాలదువాస్త

వ్యతమిగులు బ్రహ్మమటులన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

67

క్షీతిఁదన్నెవ్వరుకనిరో

గతి తెలియఁడు ప్రొద్దినమ్మకము గొనకున్నన్

మతినిొరువిజమెటు కనునన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

68

అతుకుడఁకూడు కుమతికిన్

బతివ్రతాతత్వమార్చి వంశయువతికిన్

అతిశమము సహజధృతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

69

క్షీతిదివ్యతత్వమగు సూ

న్మృతత్వమఖిలేకు కరుణ నెనియకయున్నన్

అతిగానేర్చిన రాదన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

70

క్షీతిలో న గుత్పితులు సూ

నృతమనశక్యంబుగా ద దేహేతువా వా

రితలలు తగవు నిరూఢిగ

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

71

కృతయుగమనఁ గలియన సూ

నృతానృతములున్కి నేక నిర్వాసమునం

జతవడుఁ గాలస్థితికన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

72

అతిలాప మశక్తియు దు

ర్మతిత్విముఁగ్రూఢచర్య మాయయు ననృతం

బుతెవులుగల నరుగుణ మన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

73

ప్రతికూల మనఁడు చెల్లియు

నత్రికమము నేయఁబోవఁ డాశిత దాక్షి

ణ్యతఁజూపు సుకృతినాఁగన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

74

వితతానందకరము సూ

నృతమెల్లెడ మెప్పుదెచ్చి నిజముగనదియీ

క్షీతినరు విలువ దెలుపునన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

75

క్షీతినెల్ల దానఫలములు

నతులితమఖయోగ జప త పోతిశయము సూ

నృతమహిమకు సరికావన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

76

క్షీతికతులయొద్దఁ గొందెము

అతకుఁ దనయొద్దలేమి నస్మత మనెడు దు

ర్శతి నిందెఁబడి చెడఁనన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

77

అతిథికి లోభిదొసఁగున్

అతిమాత్రముగాఁగ సోమ నియమెసంగున్

స్తుతి నిజమునకుఁ బొసంగున్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

78

అతికిన బూడిదపట్టు

నుతికిన మడిపొత్తు పాచె లురవడిమున్నఁ

క్షీతిసూన్యతమున కావన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

79

క్షీతి నానందమయము నూ

న్మతమది వివరింపి వ్రాయుటెటులొ? నిక్క

ల్పితకవిత నిజ మెఱుంగదన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

80

క్షీతిఁగల్గకూట సాక్షులు

గుతర్క నాస్తికులు భ్రష్ట కుంక్షిభరులున్

జతపడ వాన గురియదన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

81

పతిభక్తి దేవభక్తియు

గతికొలఁదిగ దానశక్తి కరుణామతి నూ

న్మతమంటనిచోఁ గలువన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

82

క్షితిలో సోమరిపందకు

స్వతంత్రలౌకిక సుఖంబు మమకారమి నూ

నృతమైనఁ బొరుషంబిడు

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

83

క్షితినూతఁబడ్డ కుక్కటు

లతగుఁడు దన్నుద్ధరించు నతినికె కీడుం

జతవచ్చి దుర్గతింజన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

84

వితవిందు రోగగతికిన్

వెల పడుచును బొడ్డియాడు వెడుముదిపతికిన్

సతమనృతము దుర్మతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

85

క్షితిఁగొంటె పొగట్ట చమ

త్కృతికల్పన లిచ్చకమాలు గేరడమాలు గ

ల్లతనమునకుఁ బిల్లలన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

86

క్షితి దాతృత్వము సత్సం

గతిత్వ మౌదార్య శౌర్య గాంభీర్యంబుల్

దతకరుణా సూనృతములు

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

87

అతికష్టమయ్యఁ జేరువ

గతివింటికి వెదకు పాంధు కై వడిగా నూ

నృతమార్గ మెఱిగినడిచిన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

88

క్షీతిలోఁ బాపము పున్నెము
హతప్రియత్వంబు సంత తానందంబున్
మృతి శాశ్వతత్వ మనఁగా
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

89

అతిరతి వాఁచకుమితికిం
బ్రతిమర్కటచేష్ట నీచ మనుజాత్మకిన్
బ్రతుకువృధ లోబరతికిన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

90

అతుకొక్కెడ బితుకొక్కెడ
బ్రతుకొక్కెడఁ దెలియలేక వకుఁడై కృకుఁడై
ధృతిదప్పుఁ గల్గిపో తన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

91

క్షీతినిచ్చిన విచ్చువిధయుఁ
బతియగుటకుఁ గారణంబు పరుగుట స్పష్టం
బు తిరిపగాఁదే లోభిగ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

92

బ్రతుకునఁ గృత్యాగృత్యము
లు తలఁపఁబో కొరుల బాధ లుసలుపునరులన్
మృతులనుచు వారిని విడిచి
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

93

అతగునికందక వాస్త
వ్యతదోబూచులను బుష్క లానునిమాడ్కిన్
మతిభ్రమపెట్టి వెలుగునన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

94

క్షీతినాత్మ భటులుమాటలు
మతికోటంబయలుదేలి మఱివాతెలు
ర్పొతిగిలి పతివెలఁ దెల్పఁగ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

95

క్షీటిఁబుట్టియేడ్చు పురిటి చీ
రుత పెద్దలకన్న మేలు రో గానృతమిం
కఁ దగులు దశకు నడిరదన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

96

మతదంభముతోఁ జక్రాం
కితముల కాల్పులను హోమ కృతపశుకోటుల్
క్షీతినూనృతఫల మొసగవు
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

97

క్షీతిలో నూనృత తత్వము
మతి నెఱిఁగి నుతించి నడుపు మాన్యులకున్సం
తతజీవనము క్తియనన్
సతతముఃసంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

98

బ్రతుకునఁ జదువులు సందెలు
జతురకళా విపుణతయును సర్వప్రజ్ఞల్
వితనూనృతమాడవిచో
సతతము సంతసమొసంగు సత్య వ్రతికిన్॥

99

చతురకళా విద్యాసం
గతికిన్ స్థిరధృతికిఁ బ్రకట కరుణామతి కి
క్కతి యానందగజపతికి
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

100

సత్యవ్రత శతకము సంపూర్ణము.

మ ట్టు

నిట్టపుట్టునొనియాడనినాలిక చింకిపాతపీలిక, కంబమయ్య పేరువ్రాయని
 కేలు తుక్కుకీలు, నరసింగసిదలంపని యల్లము పాడుకల్లము, కంబమూయని
 తిరునాళ్ళగననికన్నులు మేకమెడచన్నులు సింగనికి మ్రొక్కవిబ్రతుకెంగిలి
 మెతుకు, రెంటితాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పునొల్వనివారు మానిసులుకాదు. నిక్క
 మని వక్కాణించు పెద్దలమాట నమ్ముకొని నావాడినమాటలువిడిచి యిట్టి పీఠపలు
 కులస్థినమువంద నరసింగనిపై మఠేమాటలల్లువారై నగూర్చు నలవికాని తీరున
 నాయిలువేల్పు నెనరుమై నేఁబన్నగలిగినాడను. విజముగా నెద్దియోకూతలు
 నేమిసన్నలున్నప్ప మొట్టమొదటదక్కుమేనితాల్పులకువలె మానిసులకుఁజూడఁ
 దలంపులొందొరు నెఱిఁగించుకొన జంత్రములుగాని వ్రాతలుగానిలేవు. ఏర్చు
 తోఁబుట్టునెల్లరు నేడుపుతోనే గిట్టకతప్పదు. బ్రతుకు తుదమొదళ్ళ దినుపేడ్చేయగు
 నెడ నద్దానినడుముకూడ సాజముగా నేడుపే కాకతీరదు. కావున మొత్తముపై
 విట్టి వ్రాతకూత రకములన్నియు నెదోయేడుపులోఁ జేరినవే, కూడుకూర్చుకూట
 ములకై యెట్టిమానిసులైనం దమతమ వాతచేతలనెట్లో వెలితిపడక వీరా,
 మంచిగాఁగొందఱు నెడ్డగాఁ గొందఱు న్నుట్టిపెఱిగెడువారెల్లఁ దమకోర్కులు
 నెఱవేర్చు కొనఁజెల్లని మొట్టతెలుపుకొనుచుందురుగా, విజముగా నెవ్వరైన నేడ్వక
 తీరదు మఠేడ్చిన లాబములేదు, కోరుకొన్నట్లు జరుగదుకానికోర్కు ల్నొనసాగించు
 కొనుటకై యెట్లో దేవులాడకతప్పదు, కసింతయునుండుకాఁజోవుపని నెఱుఁగఁ
 దరముకాదు, తమంతఁదామెట్లో జరుగు మంచిచెడ్డలెంతవారేఁ గుడువకతప్పదు,
 చావకతీరనిగూనివంపులాగున్నదబ్బాయీ మానిసిబ్రతుకు, నిక్కముగా నందఱికన్న
 నెక్కుఁగా నుండవలెననియుఁ దాదలించినట్లెల్లవనులు జరుగవలయుననెడుగొంత
 మకోరిక మానిసికిఁబుట్టుతెగులు, బావఁడు దొర కోమటికొవనెడు వాల్గకొలముల
 కట్టుపాటువలె వాతవ్రాతచేతల పడికట్లన్నియు న్నూటికొకవంతు వెఱ్ఱివాండ్రచేత
 న్దక్కిన తొంబదితొమ్మిదిపాళ్ళు మోసకాండ్రచేతన్నప్ప కేర్పడినవని కొంతయైనఁ

దెలివితేటలు కలవారొప్పుకొనకకప్పునా, కూడుకూడు కూటములతోడనే తక్కు
 మేవి తాళపులమాడ్కిఁదనివి పొందక లేనిపోని చేతకావి పరువుకై తంటాలు
 వడుచూరకు బుసపోని మంగలిపిల్లితల గొలుగునట్టియూ నాళ్ళముచ్చట ముఱికిబ్రతు
 కెల్లేనిఁగడుపని యేయియైననేమి పండ్లూ డంగొట్టుకొనుట కనితెలిసితెలియక విన్న
 యైన నేమి పెద్దయైన నేమి పేదయైననేమి దొయ్యైననేమి కోరికోఁచెడుచున్నారాహా
 పుట్టుక చావులాఁకలిదప్పికలు మేల్కీడులు హెచ్చుకగులు రేపుమాపులుక్రిందు మీఁదు
 లందఱిక్కొక్కపేకదా, యింతకున్నన మెఱుంగఁదరముకాక చా గియున్న వేల్పుదిను
 పేదయో మనమనుకొన్న మంచిపెద్దరలకుఁ దల్లివేరని తెలియఁజాలక పెద్దకుండల
 కెనళ్ళు పెట్టుచు నందరానిపండ్లకట్టు చాపుచుఁ దుదకొకరొకరిఁదూలవాఁడి తన్ను
 కొనుచు వలపుపగ పిసివారితనము తగులు పొగరుమచ్చరములన్నిక్కి యయ్యోనాకోరి
 నట్లు బ్రతుకఁజాలనైతినివి యేడ్చుచున్నొలియునంత యెల్లప్పుడున్ననతోడి వాడి
 మేలేకోరెడు వెవ్వరికోగావి ముప్పొద్దునన్వేల్పు నేనమ్మికోల్చు నుఱేయొంటికాం
 డ్రకోకావి దప్పదుగా తమతోడివారలనెల్ల తెఱంగు లన్నొప్పించి తామొక్కరే
 పెచ్చుకుడిచి తెగఁగ్రొవ్వి విజ్ఞవీఁగి బలిమినఱఁగారు తిప్పకాయలే మొత్తముపై
 మావిసులలో నెన్నఁడైన నేలయందంతటన్గనుపట్టుచుండురవి పరుకుపచ్చట యొక
 పొరపాటు కానేరదు. ఔరా కూటికొఱకే కోటిపదైలు, తమచేతికిలొంగిన పనులమెడ
 మలిమిచఁపు కూకజ్జుములఁట పదునాఱుసుద్ది వేడబములఁట పదునెవిమిది విద్దె
 లఁట, యఱువదినలగు పిచ్చినేర్పులఁట, యేన్నో దొంగవానివరుసలఁట, యాప్తి
 యిస్తువులఁట, కొలములఁటః మడితడులఁట, నోములఁట, వస్తులఁట, చదువు
 సందెలఁట, లెక్కలేని కొద్దిగొప్పరముపరువులఁట, మేల్కీడులఁట, యేమిపొట్టక
 కూర్తి యొకరుచెడవలె చా బాగుపడవలె, నందఱున్నోరియనలెదా నొక్కఁడే కొరి
 నదైల్ల బ్రతుకవలెః నని యకయాసన్వేగు నబ్బికోఁడోహో, వెజ్జుపెండ్లామునకే తక్కి
 నయిల్లారడకిన్న నెమియునులే తాడః తిగెనను సామెతకుఁ దాఁగొణము కాక
 మానఁడు తనతోడియం దితోఁగూడు పంచుకొని తినుచు నెల్లవారికిన్మంచి గానదుచు
 కొనుచుఁదిక్కినవారికన్న నెందులోనైనఁ దనయొక్కపన్నాటుకొనకే యుసులులనై

వన్నొప్పింప, తెల్లరికిన్నేరే చేయఁదలకొనుచుఁ గలనైన న్నల్లలిచ్చకములాడక,
 మోసమొల్లక, నేలన్దున్నుకొని పండించుకొనుట తప్ప మఱేవఁమీఁదనైన న్నృతుక
 నెంచ, తెల్లతెఱంగుల పరుగుపొరుగొలకు న్నోడ్పడుచుఁ, గొచెన్నఁడున్దింక, మంచి
 నీక్కుతప్ప మఱేవెఱ్ఱి నీళ్ళేనిన్ద్రావకొ, కయావులనేపెంచుకొని పాడికడుచుచు, నాయా
 తెగలవారెక్కటిగాఁ బదిండ్లకుమించి యెడముగా నాయాయాకుగట్టుకొన, తెయేకొల
 ములవా రాయాకొలములతోనే పెద్దలుచెప్పిన చొప్పున నీడుజోడు జతపడుతెన్నునఁ
 బెండిలిజరుపుకొనుచు, సేద్యము, వెళ్ళుఱికము, కూళమెతముల న్వేఁటాడుటయు,
 నీమూఁడుపనులుతప్ప, మఱేరేనిపోని యక్కఱమాలిన వ్రాతకూఁతచదువుసందెల
 జోలియు న్దొపెట్టకొకమందుకొఱకే వెళ్ళుచెప్పినచొప్పున మత్తుచిలు ముదిననులు
 వాడుకొనుచుఁ, దమ్ముకాపాడుట కై వేల్పున్ముప్రొద్దు లన్వేడుకొనుచు, మాఱు
 కోరిన యాటపాటమాటమీటల, నొందోరులకు వేడ్కగావించుకొమవారిన్దప్పక, కం
 బమయ్య యిక్కట్టులన్ని యున్దప్పించి, కోరినన్నేండ్లు హాయిగా మన్నింపకమానఁడు,
 వ్రాతమొదలగు జంత్రములవలన నోటిపల్కల న్మొట్టమొదటి పెద్దలు వెల్లడించు
 కుంటకుఁ గత, మాయాకుత్తుకల రవళివడి సొగసులుచెడి, చెవులకు వెగటుపుట్టించు
 ననియును, వ్రాతమొదలగు మూఁగజంత్రముల పలుకుబడికి! లేనిపోని వెఱ్ఱిమొఱ్ఱి
 వివరములు పుట్టించి, వేల్పుమీఁద నమ్మికనెదరఁగొట్టి, యరమఱులన్పించి, యొందో
 రుమికన్పాడునల్పి, కొలము మరియాదలన్మంటగలిపి, లాఁతులకులొంగియైన, నెట్లో
 పసువుమాలి, సిగ్గెడసి, యొకరికన్న నొకరెక్కుడు వారమునుకొని తెగనీల్లుచు, లం
 చములుబ్బర సొమ్ములన్మొక్క యద్దదిద్దముగాఁదేరగాఁ దిని క్రొవ్వెక్కి సోమరిపోతు
 లయి, యెల్లబోగముల నొందోరులన్నించి విఱ్ఱివీఁగుచుఁ దన లోఁదమకేసరివడ, కొక
 రినొకరు మాపుకొనుచుఁ గ్రిందుమీఁదునకు రెంటికిన్వెడి, బలిమింగోరి దబ్బునమడి
 యుదురని విజమెఱుఁగుటయే, రాసురావీనాటికచ్చతెలుఁ, గఁదులోనెన్ని కగాలాఁతి
 నుడి జోలికానంతయున్నేని యీసీమపలుకిపుడు పంటకు పచ్చెన్సావునా, నేలయందెల్ల
 వాడుకొనంబడు నెల్లమాటలతో నెద్దాని కలుపొక్కింతయులే, తెక్కటిగా, నేయెరుపు
 రంగైన నంటించుకొనికే పెరినాడవునుండి యైనఁబొడుమక, తల్లితల్లిఁలె, నెల్లపలు

కులమిన్నయై, వెలయుచుంట, నీతేనెతీయవి విలాతితెలుగు నెప్పినాచేతనైన
 కొలంది, వీనిట్టపుట్టు వేచ్చువంద, న్నామంచిచదువరులెల్ల,, నాయల్లి నయిసీరమల
 కొనయడుగులన్దలించియైనఁ దమపుట్టువీడేడ్చుకొనఁ గలుగుదురని. యెంచువారలన్న
 వినించి, నాయలువేచ్చు కాపాడుఁగాక. ఈవేచ్చువందయందలి మాఱుమూలనలుకుల
 కీపొత్తము కొనన్నివరము తెల్పినాఁడను.

అజ్ఞాదాదిబట్ల నారాయణదాసుఁడు.
 విజయనగరముదొర పాటబడి పెద్ద.

వేల్పు వంధ

సీ॥ ఏమందు నన్నన్న యీవుగా కెవ్వఁడునామొఱలవిని నన్నవ గలఁడు
నీకుఁదప్ప జేతెవ్వనికయినఁదరముకాదెందేనినాకోర్కఁబొఁడునల్ప
నేల నాకీసిగ్గుమఱిస బ్రతుకు నిన్నొడగన కీవెల్లి పూడుపెట్లు
నేముదిసి..కొలందిన్ముమ్మరంబుగ నావమ్మిరానివంత పెనఁగొవియె॥

వింగినేలల యందెల్ల విండునిల్చి కిలిమిచెలికొల్ప జాళువావలవతల్ప
కవికరంబు ననుగా నెనరుపిల్ప రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 1

సీ॥ తొలుచదువులె నిన్నుదెలియక మళ్ళిననాటుమాటలనినున్జాటఁదరమ
యక్కటా యేల బుయ్యార మందిడితి నిన్నరయలేకిట్లసియాడుచుంటి
దొరకిదొరకక దాఁగురుమూతలాదెదోవంతోకోనీకన్న పట్టిమీఁద
కోరిక వెలిపుచ్చనేరని యడియరి తోడనీకిట్లు కండువలు తగున॥

ఏమియనఁగలవికను తయేడ్చుతప్ప నేరమెన్నకు నీకు జోహారానర్తు
దొడ్డవలమరితాల్ప పెంద్రోవపిల్ప రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 2

సీ॥ వీనులు లేకీవువినెదు కిన్నులులేక కనెదు చెరమలేక గబ్బరయుదు
కయిలేక పనులెల్లఁ గావించెవపు నాల్కలేక చవిగొనెదవా కయివడి
మెయిలేక బ్రదికె దిమ్మెయి నప్పసమువింగినేలలనీవు కావిదినుపేది
నీయాటకై నాకు నెగులిడ్డునీకిదే పాటి నన్నాచుటే పాటినీకు॥

ఇంకినేదాశఁజాల నన్నేయకొమ్ము వెంటనే కానిపించువవ్వించునన్ను
నడ్లుతొలఁగించునాచునవట్టెవినుము రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 3

సీ॥ మోపితి నాయైపు నీపయి నీవుమేలే నల్పదంచు నేనెఱుగలేక
నేర్చి యన్నేరక నేనూరకే కోరికోరి యాచిక్కు వగుల్చుకొంటిఁ
దలిదండ్రులెఱుకువగలగొప్పవారుచెప్పినమాటవినఁబోక చెనఁటిన్దైతిఁ
దెలిసినయట్లునేఁ దెగనీలినన్ను నేఁబొగడుకొనుచులాఁతిదెగడుచుంటి॥

మానలేకుంటివిటుసిగ్గుమాలి నేగికూడుకూటమిడబ్బుకక్కుర్తి గొంటి
నెట్టులేదొనన్ను గైపట్టి పడిగ రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 4

సీ॥ పీయేఱుగవి దెద్దియేనిలేదైన నాగొడవఁ జెవనితో నుడువుకొందుఁ
గనుక నాబ్రతుకునఁ గలిగిన వింతలు తెలిసినకొలఁదినేఁదెల్పు కొనెద
నయిదేండ్ల బుడుతఁడనై యున్న మొదలునన్గోరిచదువులెల్లఁ దారసిల్లె
నీకూర్మి పెంపున నేనులియన్లాఁతి సరకుగొనక హాయిజరుగుచుంటి॥

తక్కునే నాల్లపంటలు న్దవివిమీఱ నాడిపాడుచు విన్ను నేవేదనిమ్మ
యీవుగాకీవెలితిదీర్చు నెవ్వఁడింక రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 5

సీ॥ ఆఱవయేట విన్నరయు వెరవుతెల్పివైచిరి కన్నవార్పొచనాకు
నానాటినుండి నేనాడుచుం బాడుచునీపేరు చాటుచుంటి నలుకొనల
నీవఱకున్నావియఁకమీఁద హాయిగాఁబొడగించు నాబ్రతుకడిగినట్లు
కోరుకొన్నటునిన్నుఁ గొండాడుమై బింకమునెల్విడేటలుఁబొనఁగవిమ్ము॥

ఎల్లతఱులందునాయాద విరవుకొనుమ యెన్న నీనింగినేలల నిన్నుమాడ్కి
గడలిపడమటఁ బంటల తడినెసంగు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 6

సీ॥ ఎఱిఁగినవాని యట్లేను దలకుమించినట్టి పల్కల విట్టులల్లుచుంటి
నేనెందుకు న్సృష్టిరానని తెలిసియుం బేరితవెలకె నర్పెట్టుచుంటి
చెలరేఁగి మేలు వచ్చినవట్లనాగొప్ప వెలిపుచ్చుచున్ విట్టవీఁగుచుంటి
కోరితీఁపురములకొలఁది మీఱుచునల్పియైపునీనెత్తినై మోపుచుంటి॥

ఇరుగుపొరుగుల యొప్పమినెంచకుంటేఁ గొంచెనయ్యుఁ దగవరిలాగు

మనుచుంటి

వీవుదక్కనన్గచువాఁడెవ్వఁడొర రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 7

సీ॥ ఎలనాఁగమీఁదనే యెప్పట్లనాకన్ను పైవారియిడుమనాబ్రతుకుజాన్ను
కొంకక తినితాగిక్రొవ్వుట నాపనియేల్కలతోడ నాకెందు ననని
ననునేఁబొగడుకొంటనాపుట్టువు తెగులులాఁతిగొప్పకునాతలంపురగులు
నెల్లరికన్న నేనే యెక్కువనుకొందునే సిగ్గెడసి తెగనీలుచుందు

ముదిసినకొలందిఁగొడవలన్మున్గుచుంటి నెందుకునన్సన్కిరాక యేవిట్టులుంటి

తెమలవీతగులమిఁకవలమురితల్ప రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 8

॥ ఈమబ్బు లీవాన లీగాలు లీమెట్టు లీపవళ్ళి మాపు లీవినుదల
 యీచెర్వు లీయేళు లీమెట్ట లీకారులీ నేల కడలిడి స్సీయెడళ్లు
 ఈమంచి సెబ్బర లీకొద్ది గొప్పలీ రాకలు పోకలీ బ్రతుకు తెగుట
 యీకోర్కు లీకూర్కు లిక్కూడుకూటము లీవెంతనడువడు లీతలఁపుట॥

కావు నీవియినెకడ కానిపనులు కానివాఁడను నావెట్టు లొని వెల్ల
 విక్క మెఱిఁగించినన్గావు విన్నుగొల్తు రెంటత్రాగుడు తిండి మెట్టంటువేల్పు॥

॥ ఈనాటికిన్దోచి తేతండ్రికాన విన్నొనియాడుతెల్వి నాకు నిడవేల
 విందారనీగొప్ప కొండాడనా పాడనా యాడనా వ్రాయనా మఱిమఱి
 రాల్చిప్పలైనఁ గరంగునట్లీచెంగుమీటనా చాటనా నాటనాట
 నాతోడివారి కీమైతాల్పులకు విన్నుగాన్పించనాకోరికలు చెలంగ॥

మాయమైపోకునిన్పతిమాలుకొందునిల్వతుదముట్టనా మొఱనెమ్మివినుము
 కడుగనీనీయడుగులనాకంటితడుల రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 10

॥ వింగి నేలలనెల్లనెగడుచుండువనులకేను దాళికుఁడనీవుకావు
 నామేలు సేగులునామంచి సెబ్బరతలఁపుల నీడలై దావరించు
 నీచెల్వ మోరిమినెనరువిండుతనివి విన్నొల్పునడియ విన్నెంచుచేవ
 యీపునీకంటెవేఱేదిన్నుగానకుండియువాలెమాడుకొనెడియెఱుకువ॥

యేననఁగనికడలేమియిడుగడవగపొగరుమఱుకువ కొఱగామి మొఱకడంబుఁ
 కల్లనీవార్పు బొమ్మనన్నావుతండ్రిరెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 11

॥ నావంతయెట్లు మనవిసల్పుకొందురాదులియైననాలోనితలపువెలికిఁ
 గానిపించెదవు వాకట్టెదుటన్నానికఱసవావిన్నుబొగడుతెఱంగుఁ
 వైకేడ్చుటకుగూడఁబిక్కిరానై తినాకుమఱెందుకిటువంటికోయ్యబ్రతుకు
 కలగాని విక్కముకాదు విన్ననుగొంటవికమేవినిట్లు నేనెగులనేల॥

పెంచునామంచిహాయినివ్వించునన్ను వేడ్కననయమునిన్నొలిపించుమాట
 పాటమాటమీటలకెల్లవారలరరెంటత్రాగుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 12

సీ॥ ఏదప్పఱిగిన దెల్లనీవేయని తెలుపుము నిన్ను నేగొలుచుకొందు
నెప్పట్లనిట్లు నన్నేడిపించెదునాయనాయోరుపెఱుకనె నరులకుప్ప
నేరకచిక్కు కొంఱిన్గోరికోరి యీతగులములోననే ఓగులబిగిసి
ననునేఁదెలియఁజాలఁగనుకనీయురితప్పుకొనలేక నిన్నేడుకొనుచునుంటి॥

నీవుగాకెవ్వఁడిక సన్గవఁగలఁడు దబ్బునన్నాఁకుమన్నన్న తాళనేఁ
గలమెఱఁకువకూర్కులకుఁ బైగావెయంగు రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఈనలు తెగలవారీనాల్గుకాళ్ళయొడలు తాళపులిఁకమిగులమిడుకులు
తెలియ నలనికానిదిన్నుల రాకపోకలివెల్ల నొకిల్లఁలఁపు పనులు
విక్కముల్కావివ్వినీడలుగాని నాకలమెఱఁకువలరాకడ చెలువులు
వికమునీవేమఱివేనేహళిక్కి విల్కడలేకయురియాటగందుఁగనుక॥

ఎన్నఁడున్దన్విగొనఁగలనేనినాకు నీకుమఱివాసియే కాసరాకయుండు
నెందుకీయాకదంపునన్నేలుమీవు రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 14

పీ॥ ఎయ్యెడన్నింగిలాగేనంటులేకున్నవాఁడనంచునైకిఁ బల్కుచుంటి
నన్నెల్లతెఱఁగులన్గొప్పాడు నీమేలు తలఁపకనాగొప్ప తెలుపుకొంటి
నిఁముగానాకుఁగోరికయేలేదని చెప్పుకొనవచ్చునముకానీకూళ్లుతిఁటి
నుడులుడ్గిమీఁదొక్కిదులు మూసికొనయేదోమూలనుండకసిగుమాలియుంటి॥

కాదుతిన్నఁగానేపితోఁకవలెనాద నరియఁడున్రేలయనుమాటనాదికాద
చాలానాబ్రదుకీకనైనజాలిలేద రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 15

సీ॥ ఏగల్లకానిచో నెల్లదిన్నులు కల్లలవి విర్కు నేనల్పననువుకాదు
చీకటిమ్మట్లించుఁజీకటియేకానిక్కమేలేదుహళిక్కిదక్కఁ
దలఁపులేకుంట విస్వలను విట్టంబగుఁగాని తలంపులమానఁదరమ
వికముకల్లలకు వానికలగకున్నచో నీకునాకున్నేటిఁ కేకొలనగు॥

బంకినంటినయీగకై పడిఁజదువునఁ దగిలియెందుఁబోలేకిట్లుతలఁకుచుంటి
నాకునిన్నొచ్చునమ్మికిన్దయగవిమ్మ రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 16

సీ॥ కూరుకులోమఱ కువగంటిఁ గలమెలఁ కువలందుఁ బొంగుకుంగుఁ గనుగొంటిఁ
మెలఁకువనిక్కము కలకల్లమునుకొంటిఁ గానినామెరమెర న్నడవకుంటిఁ
గలమెలఁకువల నాకల్మియున్నాఁకు నందు నాలేమియు నరియుచుంటిఁ
గలుగదుకల్లనిక్కము వఱ్ఱుకాఁబోదు నాయున్కివాలెము నాకునికము॥

నన్నుగూర్చి యెఱిఁగితి నీనాటికేను నిన్ను గొల్చుతఱిన్దప్ప నేహాళిక్కి
చాలు గానటవీసట చదువఁకేలు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 17

సీ॥ అన్నన్నసోకుడు తెమ్మన్ననాకల్ల తెల్వియేనన్ను గుందింపఁజొచ్చెఁ
దిరుపతిలోఁగుంటి తిర్మడితెరంగున శ్లేలలాఁతినొల్తు నీవుకలుగ
బడికేగనున్న తెల్విడికూడఁబోయిన తెలుగయ్యేనేను ముదీసినకొలఁదిఁ
జదువరికంటెమే ల్చాకియన్నటుల నాకన్నవిక్కముగనె దైననయము॥

తఱిఁగెనెఱుకువ మఱుకువ పెఱుగుచుండె హాయిదిగజాతెఁజెడుకోర్కె హద్దు
మీతె

నీవుతప్పనన్నాచువాఁ డెవ్వఁడొక రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 18

సీ॥ పులిపొదువుఁబిడుకఁ బోవనొ గాని నిన్దలఁపవెనఁటి చెంతఁజనరాదు
పామునోటన్గయి వఱుపనొఁగావి విగ్గఁబోవిఘ్నముక్కడి నెనయరాదు
మొసలిగఱగునేటి మునుఁగనొఁగావి వినైనకెడుములుచ తిండితినరాదు
వెఱ్ఱివేపిచెలిమి పెరయనొఁగావి నిన్నమ్మనికులుచ కాన్కగొనరాదు॥

ఏనెనిక్కముతక్కిన దెల్లకల్ల యనుచుఁగూడుకూటములకు ర్కాడుకొంటె
వచ్చుచినరాదుజాళువా వలువదాల్చి రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 19

సీ॥ ఏబెడదలులేక యేహాయిగాఁబండు కొంటినెట్లో మేలుకొంటిమఱల
నాకన్నరలవలె నాయుల్లమున్నాకుఁ దప్పఁజైవారెల్లఁ దరముకాదు
నింగినేలలివెల్ల విక్కముల్కావు నాకల్లతలంపు రాకడఁగాని
కూడుకూటమి కూరుకులకోర్కియేబిద్ద మఱివినువలనునా మంచియోర్తి॥

తేటగాఁగూర్చిమైనాకుఁ దెల్పినావు నెనరుతో నెల్లదిన్నులున్నీ వెరునుచుఁ
గోరుకొన్న మేల్పిల్చి తగులువఱల్పు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 20

పీ॥ ఎవిమిది రెండేండ్ల యేడుదివాడన న్నొక్కింపఁగఁగోరి మొట్టమొదట
నాతలిదండ్రులు నాతోడఁబుట్టుల తోడనాకన్న యజ్ఞాదనుండి
పొణకబండికిఁగోడె పోతులన్నావిచి కమతఁజు నేరుపు కలిమిమిగుల
నెవ్వరునాద్రోవ నెఱుఁగవియానాడు వెరవుమైఁజొప్పుగా వింపుచుండ॥

ఇనుకలందూబినేలల విరుసుమోయ మువిఁగిపోయిననుండనా మొదటి వాడు
దండిపై కెత్తఁగలిగె నీచుండవలన రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 21

సీ॥ అమదామదమేర నాగుచుఁ దోటల వండుకొనుచుఁగ్రిందఁ బండు కొనుచు
కోతకాయలుచెఱకులుటోముగాఁదెచ్చుకొనుచు ముచ్చటలాడు కొనుచునగుచు
తెలివిమైలావులఁ జెలరేఁగితిరుగుచు గొప్పవారలపట్ల మెప్పుగనుచుఁ
జెట్టురెక్కుచుమేటి చెరువులనీఁచు నెదురుగానవి చదువెమ్మకొనుచు॥

అఱునాళ్లకువిన్నొని చూడుకొనుచు నీవునెలకొన్ననేలతా ర్చెక్కినతఱి
నీవెయ్యెఱుగుదుమావింత హెచ్చరింత రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 22

సీ॥ రావులుజువ్వలు మావులుమఱులు వెలఁగలుమద్దులు వేములూట్లు
నేరేళ్లుతేఁజెట్లు నెల్లులుచేతులు గొలుగులుజీడ్లు రేఁగులుసిరికలు
తుమ్ముకల్ తాండ్రలు విమ్ములుదబ్బలు వనపెడుపొదరిండ్ల నాసలంట్లు
మోదుగులూడుగు ల్పొద్దలీడెలువేగినలు లిమిరులుకానుగులు వెదుళ్ళు॥

నాటునుడులతోఁబేర్కొన రానివేళ్ళనుండికొనలపఱకుఁబండ్ల విందుమాన్లు
మిగులువీయిల్లుముపిముసీ నగువుతాల్ప రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 23

సీ॥ విక్కమెదోనేను విరుకెఱింగెడుతిక్క వదలకక్కటనాకు వచ్చెమ్మళ్లి
కలమెలఁకువలనా కాంచుదీనుఁబులి వెల్లనాతోఁగూడఁ గల్గవనులు
కోరికలేకనా కూర్కు నమిగిలిన యీవెనిక్కువఱుని యెన్నవలపె
నేనెహళక్కియొనెడ విన్నుగుఱిఁచి నేననుకొన్నయదియెట్టు లొసకంబు॥

వలదు నాకేలనీపెట్టి తలఁపులింక నమ్మగాపాడువిన్నొల్పు తెన్నుదెల్పు
మార్పుమిరిమ్మ మంచినమ్మకముపెంచు రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

- సీ॥ ఏట్రతికుంటినంచెవ్వార లైననన్నమ్మింపఁ బూనుటనవ్వకాదె
నాయుక్కిఁగూర్చి నేనేయులుంగుదు మతెట్లేవిఁబై వారలకేమియెఱుక
ముఁగయిముద్దునీడంగననేల నాలోనికోరికలకు నేనెకోపు
వింగినేలలివెల్లనికములుకావునాకలమెలఁకువపన్నికములుగాని॥
కలతెఱంగిట్లునేటికిఁ దెలిసికొంటి నిరుకుగానాకుమరిమెరమెరలులేవిఁ
తేనునన్నానకున్న కూర్కీవెతండ్రె రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 25
- సీ॥ నీనోరునీరెట్ట నీకుఱ్ఱు నీయడ్గు లీకాపుతొడబిడ్డయేల్కపాఱుం
డినుకచల్లినరాలనిసవురుమై గ్రిక్కిరిసిమూఁకలై కసిమసఁగఁదక్కు
తెగలీండ్రమేదరదేండ్రమంగలిచాకిచాఁతానిపొన్నా రిసావలీఁడు
తైకోలగొడగరగాండ్రమందులమారిపట్రయెఱుకుబె స్తపాములాఁడు
గొడ్డురాలన్నగళతెంపికుంటిగుడ్డి పందెకొఁడంటుగాఁడులోవాడికొఁడు
జోగిబినినీఁడునీచెంతఁజొక్కుచుండ్రు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 26
- సీ॥ జంగియల్లుడుములు చెంగులు మొరయఁ బేరాబోతుతో బాడియాడువారు
తిరువడికోలకందినభోరతావడములు నామములుగ్రాలఁజెలఁగువారు
పుట్టుకొప్పులనూడ్చి చట్టువ్రంతమ్మన్ని ముడుపులు చెల్లింపఁబోవువారు
తిరివగొట్లకుడబ్బుకురియించుచడడ్గుదండములనెప్పటితరఁదవారు॥
కడఁగినీనిక్కమా చెల్వగాంచగోరి వేకువన్నాల్లు తెగలవార్వేనవేలు
దద్దడంబెల్లఁజెన్ముటన్దడుపుచుండ్రు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 27
- సీ॥ నీకన్నబిడ్డఁడు నేరనిపిన్నవాఁ డంచు గంటన్దడినించినావ
యత్తగానుల్కకొహోనీడగన్గొని యంచెలనవ్వకాన్పించినావ
యోర్మియే పెండ్రోవకూఁతయంచున్నిలుకడనప్పనము నీవుకాంచినావ
బొకిరినంచునన్నోనాడకిటుకూర్చి మించినీమోలరప్పించినావ॥
కమ్మవండువుగానిన్నుగంటి నేడు నిన్నువంటియొఱవరియెందేనిఁగలఁడ
పుట్టువీడేర్చునన్గయిపట్టిపెంచు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 28
- సీ॥ నీపెలవుంబట్టి నేమఱితిఁగాని నిన్ను బాసియెవండు మన్నఁగలఁడు
నీచెల్వనీచేవనీయోర్మి నీకూర్మి ముక్కంటి కేనియున్నొగడఁదరమ

తలపుడిగినవాడు తప్పవటెవ్వడు విన్నెట్టియెట్లించు తెన్నుగనడు
నేలయెందెయ్యెడన్నీ వంటిహొయ్యలైన పెరుమాళ్ళ చెలువమింకలరబోదు॥

వేయిదండములెవ్వెచ్చెదహొయ్యమీట నుండుమనయమునీవు నాయుల్లమందు
కల్మిచెలినకున్ననన్దాల్చుకన్న తండ్రి రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 29

సీ॥ కలలోనమెలకువ కల్లమెలకపలోగలకల్లకూరుకున్నకనుక
నీమూడుకల్లలం చెటిగిన నేగూడగల్లకాకవఃటివిక్కమెటులొదు
కావునలేనినాకీవంతజుటియేలమిన్నునమిద్దెలవన్నకవలె
పుట్టనీ పెర్గనీపొలియనీయేదెట్లులేనిగనీయకనేమికొటత॥
వింగినేలలతోగూడ నేనుగల్గ నీవునిక్కంటు నీకునే నీడ, నీవు
వెలుగుపేజీకటియినినివ్వించునన్ను రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 30

సీ॥ పూతలోవిన్నిటు పూడ్చబోవనిముల్చైగవకన్నసత్కారుమేలు
నోరారనీపేరు నుడ్వబోవవిమడ్డినోటికంటెన్నిట్టు మీటనయము
వేడుకన్నీమ్రోలనాడవిబొప్పవికాళ్ళకన్ననానకాళ్ళవాసి
నమ్మికన్నీతిరునాళ్ళరయనివెట్టికన్నుకన్నబుండికన్ను నెరవు॥
వినుదలంపనివెంబర మనికీకన్న రాతిక్రిందనణగుకప్ప బ్రతుకుమెలుగు
తిరుగునాదండకడలికూతురుమగండ రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 31

సీ॥ కనువాడుకన్నట్టు దిమసుకన్నున్నాడ నీకంటెవేత్కావు విక్కువముగ
వినువాడుపీనులు వినుచుమలివుగూడ నీకంటెవేత్కావు విక్కువముగ
తినువాడునోరునుం దిండియునుంగూడ నీకంటెవేత్కావు విక్కువముగ
మనువాడుమనుగడ మన్నించుఃటిగూడ నీకంటెవేత్కావు విక్కువముగ॥
ఏమగాకపనులివెల్ల నీవెయగుచు నన్ను నేడ్పించివీవిట్లు నవ్వడగున
కమ్మనేగూడనీవొహ్లా కల్మిమగడ రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 32

సీ॥ మన్నించుమన్నించు మన్నించుమన్నించు మన్నించుమన్నించు మిన్నుకాల
కావుమాకావుమా కావుమాకావుమా కావుమానన విలుకానితండ్రి
కొన్నించుకొన్నించు కొన్నించుకొన్నించు కొన్నించునిడువడు పాన్పు తేడ
యేలుమాయేలుమా యేలుమాయేలుమా యేలుమావ్రేకం మేలువాడ॥

సోఁకుమూఁ కలగొంగనన్నాఁక రమ్మయదుగుచెమ్మటలాఁడనన్నాదుకొమ్మ
అలకాపరినామనవేలవినపురెంటతాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

33

సీ॥ ఏనెట్టులుండిననెల్లరున్నానేరమెంచకనన్ను మన్నించవిమ్మ
మందినన్నెటలైనమంచివాఁడనుచునయాటపాటలగొనియాడనిమ్మ
విచ్చలవిడిడబ్బువెదచల్లుచెచ్చటనేనిమేలేనన్ను నెఱసనిమ్మ
కూడుతోడుగుకూడుకూటమివేడ్కలునాకోరుకొన్నట్లునడువనిమ్మ
వలువలనులసీగొప్పనన్జాటనిమ్మ తెల్వితేటలతోడనన్దిరుగనిమ్మ
కనికరమున నన్నీలోనఁగలియనిమ్మ రెంటతాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

34

సీ॥ తొలుచదువులనెల్లదొంగిలువేఁగంటిగొంగపొంగడఁగించుగొప్పచేప
కవ్వపునేలతాల్చివ్వలవ్వలవీపుతీటవోరాచుతామేటిమేటి
పంటవలంతి జాపనుట్టుపొంగంటిక్రొవ్వాడిచినగడికొమ్మకాఁడ
పట్టినదల్చుహెంబాన్పుతెఱచిదిండిఁబట్టిపొట్టంజీల్చునిట్టపుట్ట
తడుపుదాల్చయేల్కెదిరిచాల్చడఁతిమగఁడకలవతాలుపకప్పు గుబ్బలియిలుదొర
చెడుగుమలకలఁజెండాడుజెగిలెకాఁడరెంటతాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

35

సీ॥ నాయున్కియక్కఱనాకునిక్కమెకానియేనననేమొనేనెఱుఁగలేదు
వీసమందలివేయివేలవ వతుం టనికమెకానియదితూనికకురాదు
కలలోవివోలికనెలఁకువయెడఁగూడఁదలఁపులనావనాతరముకాదు
నలిపినమేలు సేగులకుమాతేనాటికై నవచ్చున్గానిమానఁబో
తుదమొదల్లేనిచోనడ్డుతోఁచుటెట్లు కలవయెండేనిమింటిమిద్దెలకుమెట్లు
వదులసీనాకునీపట్టిపట్టుకట్లు రెంటతాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

36

సీ॥ మంగలిచీలితలంగొఱునల్లేలనుబుసుపోవనిపనికుబుకుచుంటిఁ
గొఱకానివాఁడనంచెఱిగియునెఱుఁగకగొంతెమకోరికల్గొనుచునుంటి
నోరువలేకపైవారిగొప్పకుఁబెదవులుర్చి పెంకెమాటలనుచుంటిఁ
గొలుపులన్దగవరివలెవాలకమువేసివడిఁగానికూశెల్లఁగుడుచుచుంటి

లాఁతిమెప్పులకిటువ్రాఁతలవొలకొంటిసెబ్బరస్తాఁచినామంచిచెప్పుకొంటి
నన్నయెటులేలేదోనన్నదిన్నఁజీది రెంట్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు 37

సీ॥ తప్పకమంచిపై దలిపుట్టగొడ్డుటికంబూడ్చఁజాలినకప్పరాదు
బుడగన్నవారలపుట్టుపీడేఁజింపవలసగుచీకటివంకకొప్పు
సెబ్బరడుల్కివీ చెంగటికెల్లరస్తడపదాఁటించెడిగాలిమాలి
నినుగాంచువారికి నైఱగంట్లపీడుగొబ్బుఁజూపివాఁగలపులుఁదేఁడు
ఒడమివిడెడునీయాల్పాడికడలిపట్టిమిగులుమింటితెల్లతోమెఱయువసిడి
వలసనీకోవెలన్గొనియాడఁదరమ రెంట్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 38

సీ॥ వింగినేలలుకల్లనీకల తెఱగెల్ల హాయిచెడనియన్నియనెడువారు
నేర్పుకనూపిరుండినదాదాఁకఁగోర్కెగా నకతీరదంచుఁబలికెడువారు
ఎల్లదీప్సులకునీవేయక్కఱవినున్గొలిచియిడ్మలెడవఁదలచెడివారు
ఒడలుతాలుతాల్పులకుమేలొనరించినమ్మట్టుపీడేఱునంచుమాటాడువారు
ఎవ్వరేమనుకొన్న నీవేయదెల్ల నిన్ననేఁడురేపులునీ వెనీవుగాక
వేఱులేదెద్దియైననా వెల్లిదీర్చు రెంట్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 39

సీ॥ తల్లిదండ్రులపోల్క యుల్లమునకుఁగూడ మయికట్లుకలుగు నేమయిననాఁడు
కావుననీవున న్గాపాడువాఁడవు కలవనునమ్మిక యలరెనాకు
నీవిలాతిచదువు లీపాడుపొత్తున నైఱచుచునుండెని వ్వెఱదగిల్చి
నేముదిసినకొలం దిస్తీఁకటిమ్మని నీవెల్లగానక నెగులుగొంటి
చెలఁగినాతన్నియొస్త వొంగిలెడగులము పనికిమాలిన కోర్టుల స్సేనంగుచుంటి
వింకనేదాఁడఁజాలనన్నే బుకొమ్ము రెంట్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 40

సీ॥ ఏరికిన్లొంగక కోరినట్లెల్ల హాయిగ ననయము నేమనఁగలనేని
యీవింగినేలల నీపగలీమాపు నాతోఁచినట్లు పన్నఁగలనేని
కూడుకూటమికూరు కలపట్లనాకుఁగా పలసిఁనటుల నడువఁగలనేని
కలిమిరేములవేడు కలివిడుమలఁగూడ నేపొలివో వకనిల్లునేని

ఎందునన్నిండినేనాడుకొందునేవిఁ గ్రిందుమీదుఁగ్రిక్కిర్నియుందునేవి
నీవెనేనయియలరనావిక్కువముగ రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

41

పీ॥ నాకుమీఁదేకావినయి నైననేదియున్గిందుతోపమినిట్లుకుందుచుంటిఁ
గ్రొవ్వాఁడియీడునఁ గ్రొవ్వి నాసలిపిన గొడవలకున్నాఁగుడుచుంటి
నాకుమేలొనరించినతగువారలకెగ్గుకావించిసిగ్గులేక మనుచుంటి
నాయెగతాళినానాలిముచ్చటీకంటుకప్పినామగఁటిమిన్జెప్పచుంటి॥

కోరియురిపెట్టుకొనితన్ను కొనుచునుంటి నిట్లుపెపెచ్చు నిన్ను నేఁదిట్లుచుంటి
నన్నెటుల్కాచెదొన నాకన్నతండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

42

పీ॥ ఎద్దుకాదుపొపేలెయేనుపుట్టిసగడికానిచోవంతనేఁ గలఁగనేల
పగలింటిదొరపోల్కిపట్టలేదాతవిపట్టిపోలికగానియిట్లునాకు
నీగదిన్ముదినెలనిండెండదొరయుంట నెఱుకువమఱుకువనుఱకగొంటి
పల్కాఁతేఁడునెలమేపరితోడఁద్రాసుననునికిమేల్సేగులఁజెనయు చుంటి॥

గ్రుడ్డిసొట్టలతోఁబడుచుప్పలోనఁ జలివెలుంగుచూల్గలియుఱన్గలిమిలేమి
రెంటనేనంటనీవురెండింటనుంట రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

43

పీ॥ ఏడుపుతప్పనాకేదియునోజగా నామేనితోడఁతన్గల్గలేదు
నాయొడలద్దిరానాకద్దెకొంపయాయెఱుకువగూడనాకెరవుతోడువు
నాముదఱన్దుదనాకూర్కుముచ్చట నేనెఱఁజెప్పలేరెవ్వరైనఁ
జిమ్మచీఁకటిలోనఁ జిందురాడుచునుంటిఁ దెలిసినయఱతల్నిర్విప్పుచుంటి॥

అకటయీతెల్వితెలివికాడిఁకనికముగనమ్మికన్నన్నునిన్గొల్వ నిమ్ముతండ్రి
కలవరంటులపిల్పచుట్టఱఁగుదల్పు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

44

పీ॥ నమ్మియునమ్మకున్నాఁడవిన్గావుననీకూర్మి నామీఁద లేకయుండెఁ
గడలిఁగైబారలఁగడువనుంకించుటనిన్నెఱుంగుటకయినేఁగడఁగుట
నిండాచునెఱుకువనీచెల్వమగునెడనీపునిన్దప్పమతెవ్వఁడెరుఁగు
కోరికల్మానినిన్గొల్చిననన్ప్రోతుసంటిపినాకట్టులలవియగునే॥

ఎందుకున్గొఱకావినా యందువింక జాలిగొను, మేలు, నిస్పృతిమూలుకొనెద
కన్నబిడ్డవిపైఁ గవికరములేద రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 45

సీ॥ చాటుచున్నదితొలుచదువులువిన్నొచ్చునాతనికేముప్పలంటవనుచు
నీవెపల్కితివి, నిన్నేనమ్ముకొనువావి మాలిమినప్పనమేలుదనుచు
విన్నెఱింగినవాఁడు నీవెకాఁగలఁడవి పలుమఱుమ్మినుకులతలలువల్కఁ
దటుకుననీపేరుదలఁచినవాఁడు పెందెర్వుచేరునవిలాఁతినుడినొడువు॥

కావునఁ గలవునీవువిక్కముగనన్పు విన్నువేడినకోరుకుల్నెగ్గునన్పు
నీకుమ్రొక్కెదవేసార్లుసాఁకునన్పు రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 46

సీ॥ గిఱికి మొదల్తుద లెఱుగవీల్కాన బెవ్వరికైననిన్నోల్పుఁ దరముకాదు
వెలుతురుతోఁడు గుబ్బలిపట్టి, ముక్కంటిపిల్లారి, కలుముల వెలఁది మగఁడు
నీవనియెల్లడ న్నేర్కొనుచుండ్రువి న్నొంటివాడుకఁ బట్టితోఁచినట్లు
వినుదెల్పుఁగలవల్క విక్కముకాఁబోవ దెమ్మెయిన్గుందేటి కొమ్ముమాడ్కి

వింగి, గాడుపు, తడి, నేలనిప్పుల, కలముకయెడయికల, మబ్బు, కయివడిబ్రతుకు
కలుగు, మాయమౌఁ గలలోవి కలతెఱుగునరెంటిత్రాగుడు తిండిమెట్టంటు
వేల్పు॥

సీ॥ ఇదిమంచి, యదిపేగి యిట్లుకొనలెనని పైవారికెఱెల్పు పాఱువాఁడు
తోఁచినల్లెల్లఁదా నేచదువరియను కొవికన్నుగానని కొయ్యద్రిప్పు
ఏదియునెఱుగని మాదిరిగాఁజీలి వాలకమున్నేయు నాలిముచ్చు
ఎదియెట్లుల్లరగనీ యేదప్పుమిగిలిన దెల్లఁగల్గేయను లొల్లెగఁడు

ఒకదొడుకులలోలోపల నుడుకుచుండ । నెల్లరికిమేలెకోరుచు నిన్నె నమ్మి 48
యేయెడన్హయిబ్రతికెడు వీనియడియఁడు । రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటు
వేల్పు॥

సీ॥ ఎవ్వరిన్నొప్పించి కెఱచితిసకయెట్టి యొడిలితాల్పులకైన మీడుకెడపక
కోరితంటాల్తచ్చు కొనకగొంతెమకోరు కలఁబెనయకకల్ల పలుకఁబోక

తాగక, వెలిచవు ల్తగులక, చదువరి గోటుసల్పక, గొప్ప చాటుకొనక
నేరములెన్నకెం దేదెగనీల్లక మూతిముడ్చుకొనక పొరనెనయక
గతుకఁబోవకయప్పుల బ్రతుకఁజనక । మిడియల, న్ముదుసళ్లన గడు

పఱచక॥ 49

నమ్మివినుగొల్చువాడెనీ నెమ్మికిడగురెంట్రాగుడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ ఎన్నఁటికైననో శ్లెత్తకతీరదు నలుపుకొన్నటుకుడ్వ వలయుఁగనుకఁ
దనకంటుసోయివం తలకెల్లనోజఁదా నేకోపనుచునెంచి యేమఱిలక
పంతులన్గుఱకన్న వారలుతగువారు నుడువునట్లడఁకువ న్నడుచుకొన్న
మంచితగవరిమే ల్మఱువక, చెడుగొట్ల తోడనేయెడనేవిఁ గూడఁబోక
ఇలువడిన్దొంటిపడికట్ల నెడయకవిను । నమ్ముకొనికోరినీతిరు నాళ్ళఁగాంచు 50
వానిఁదప్పక నీవుకా పాడుచుందు । రెంట్రాగుడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ మనమిరువురు, దక్క మఱివేలుగాఁగాన రాదు నిక్కముగది స్నేదియైన
నీవువెలుఁగువువెం డియునేనుచీకటి నీవునిక్కువమిఁక స్నేహుశిక్కి
ఎఱుకువనీవునే మఱుకువనికముగా నీవెకిమీఁడువు నేనడియఁడ
నీకుఁగలతెఱంగు నిండుతనివినాకు గొంతెమకోర్కులు గొనుటపాడి
నడుపువాడవునీవునే నడుచువాడ । జాగువలదింకనేఁదాళఁ జాలవడిగ 51
నన్నునీలోనఁజేర్చుకో కన్నతండ్రి । రెంట్రాగుడు తిండిమె ట్టంటువేల్పు

పీ॥ ముందండలరయక పొందికన్గనఁబోక యల్లెదన్దోఁచిన పైల్లనుడుల
వర్సవాకులు లేకవ్రా పెదనెట్టులో పడికట్లనేడ్వ నెవ్వనితరంబు
వారు వీర్ననుమెచ్చఁ గోరికాదిట్లు నేనుడువుట నీవు వినుటకుఁగావి
యీముడియీడున నీనాటుమాటలఁ బల్కించినాడవు బళిరనీవు
యీవుసల్పఁజాల విపనులేవికలపు నింగినేలలనీ కెదురింగఁ గలదె
రొట్టెకుఁన్రేవయిటు మొట్టపెట్టుకొందు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 52

పీ॥ నేలయందెల్లెడ స్నేఁదప్పమైతాల్పు లెల్లదున్నించివా రేనికముగ
వెఱబొమ్మవలెఁజేట పెయ్యలాగుననవ్వు పాలయ్యెనిట్లు నాబ్రదుకుతుదకు
నాతోడినారికే నయముకావింపలే నైతిఁబై గాఁడూల నాడిచుంటి
గ్రిందుగాఁజూపుట కేకానియకటనా, కై, మీఁద, నునువ, నే నోమనై తి

నెమలి పురికడికూచించుచు మెడచాచి రెమ్మ పెట్టినవేల్మాఁపు రమ్మకాలు
వినుఁగొలువఁదలఁచివాఁడు నిట్టమోడు రెండుత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 53

సీ॥ వండి యెదిరికి ననక్కొచ్చించుచున్నాఁడ వంగవన్నేఁగు నాకుంగడివు,
జోలఁగంటుల న్జోకొచ్చు మన్నాఁడ వేయెది నిన్నను మూయనీవు
లాఁతి దప్పి నీర్చు మేతఱినన్నాఁడ పుడికెడు నానోరు తడుసనీవు
దుస్తు నూడులకు నన్వొడిఁగించుచున్నాఁడి వెన్నట్ల గుడ్డన న్నవనీవు
పులుసులో నిగంఠెవలె నన్నలిపినావు బ్రతుకవని తోలెమైన నన్నదయనీవు
నన్ను నేడ్చింపనిటు పన్ని నాఁడవేల రెండుత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 54

సీ॥ నీ వెగుబ్బలిపట్టి నీ వెపిళ్ళారికి కాఁపఁడునీ వెకాఁక నెలుఁగీవె
నెలనీవె తఱినీవె వింగినేలఱనీవె కూరుకుకల మెలఁకువలనీవె
కదలికనీవె నిల్కొడనీవె మేలోగులీవె నీళ్ళు వేతెదియులేదు
పెలుఁగక పెటిగెడు తలుఁగకఁ టిఁగెడు పట్టకపుట్టెద విట్టువీవు
అడుగుదెమ్మకలొఁడ కన్నబియ్యుండంగ యాకావరివ్రేతల మేలువాఁడ
కడలియల్లుఁడననవిలు కానితండ్రి రెండుత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 55

సీ॥ వినువమ్మికొలువకీ వింగినేలఱఁగో పరయ నేనేలయిట్లటమటెంతుఁ
దిరువతితిరునాళ్ళ తిరుకొలసనుమున్గి తిరుపగూడప్పట్టి తిరిపెనగుచుఁ
దిరునామమున్నెట్టి తిరుముడిశోడు గాఁదిరుకాపుగనఁబోవి మొరనునైతిఁ
దిరువీలుదాల్చి యేతీరువనైన మిగిలియంకులఁగా వికొలువనైతి
తల్లివండ్రులు పంతులు న్దగినవాడ నెచ్చెఁలు చెప్పినట్లుల నిరుగనైతి
గోరిచెడితి నన్నెలునీగొప్పదక్కు రెండుత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 56

సీ॥ పుట్టినవారలు గిట్టకతీరుబ్రతుకునఁబడికట్లు పరుకములిఁ
కెవరినడ్వడివారిఁ కింపు మైతాల్పుల కెల్లఁదలంపులెందేనివేలు
తమలోనఁబొసఁగె తన్నుకొనుచునుండ్రుమేల్సేగులన్దటిమెలపుచుందు
ముందేమిజరుగునోమంది తెలుకలేదు పనుల కిక్కఱలేల్పవలనుకాదు

ఎవ్వరున్నిర్గుసల్పలే రేడియో నరసినకొలండి బావలే యలము చుండు
విక్కమగునమ్మిక యెవ్వని విన్నగలుపు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥

సీ॥ నీవుగుబ్బలినిటు నెలకొనినినుగొల్పు వారికోరికలా వేసారులిడుదు
కలతెలుగుననిను న్గంచిమొక్కినవారి నెలనగవున నెవరొకఁగనెదు
తడుపుదాటుపుతిరు ముడిబిడ్డవలెదోచి వీయందునమ్మిక న్నెగడిచెదవు
హాయిగానీయడి యరుల కెల్లన్మయి యుల్ల మూలకునింత యొప్పొసఁగదు
కానిపించునిన్నాదని లేనిమింటి తెరువునన్నిన్ను నరసెడు దేబెయార
యొడినలరుబిడ్డనంగడి వ్దడవువెడఁగు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 48

సీ॥ ఈలేవిపోనితంటా లేలయిటునేఁ గాంచినివెల్లని కంటనాకు
వీనింగినేల లిక్కానిపించుది నుసుకల్లయే మనుట తెట్లుల్లమొప్పు
తానులేడనుకొ నఁదగము కాదెవనికి న్గుకనేడక్కఁ దక్కినదిహళ్ళి
నేనిచ్చుగొలుచుటలో నన్ను నేమటచిన మిగిలినదె నీదనఁగఁజెల్లు
కోరియనయమువిన్నేడు కొనెదనేనునన్నునీలో నఁజేర్చు నాకున్నవంత
మాన్పు దబ్బుననీవున న్నెచ్చుకొండి రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 49

సీ॥ ఏను నాదను నివ్వేతే నటకుండునో యావటకన్నాకు హాయిలేదు
గొంగలు వారల నుంగులువీరను కొంటలోఁ దంటాత గుల్చుకొంటి
నాయోర్మినాకూర్మి నాతెట్వితేట లీవేటుతలఁపులదా ర్మాలుచెందె
మిగులనో జకులొంగి తగులమ్మనమువింగి రెంటెత్తుమైఁగుందు చుంటినిట్లు
లావుదిగజాతఁ గోరికల్ప ద్దుమీత రవివితునముతెనేడుపే దక్కెనట్టె
ఉద్దకయలుగలాఁడ విల్చున్నవాఁడ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 50

సీ॥ విక్కమెఱుఁగువిననే బాటదోలివ నదిమళ్ళియీఁగటు లరుగుదెంచు
నకటయోజన్నావ్వు నలవికాదెందేనిఁ దోలెమైననొడలి తాలుపులకు
నీయెడన్నమ్మికఁ నేముదిసిన కొలందిన్నా యమగుచుండఁ గన్మొఱంగి
వలలోనఁజిక్కి నపుఱఁగులాగున వెడలెడుత్రోవతోఁచకే నడలుచుంటి
ఉన్నవాఁడనడియెడారిఁ దెన్నుతప్పి యెవ్వరున్వినఁబోవినా యేడ్చుమాన్పు
సోఁకుమూఁకలగొంగ నన్నాకుమింగ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 51

సీ॥ త్రాడునుంబామును న్దాగ్రాదవిక్రము ల్కానిచోనురియాట కల్లుపెట్టు
కనువాడుకనుసట్టు దినుసుకన్నుండక పుట్టనేరవుతలంపు రెవియైన
ఉన్నవాడేమూడు తెన్నులై యోజమై దనకుదానాటాడు కొనుచునుండు
మూనాళ్ళముచ్చట నానికడలేని కొతుకతకుచితుకు బ్రతుకిదేల

వికమునేటికి నీకూర్చి నేనెఱిగితిని వెకల తెలుగుమఱినే నేహాళిక్కి
యేనునినుగొల్పనిన్ను నీలోనజేర్తు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 62

సీ॥ కూరుకుకూటమి కూడుగుడ్డలనయ మేగోరినట్టుల సాగనెంతు
నాతోడిమైతాల్పు లీతోడుదినుసులు నాయెంచుకొన్నట్లు నడవనెంతు
వేనడ్డుగావతెం దేవిగావలసిన వేడుకలన్విట్ట వీగనెంతు
వేయేలవేను నీవేయయియానింగి నేలలవాలాయ మేలనెంతు

జాన్నుదలచిపుల్లంబలి ప్టుఱ్ఱుచుంటి బిడియమెడసిమీసాలెప్పన వెట్టుచుంటి
వన్నుమన్నించికావుమో కన్నతండ్రి రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 63

సీ॥ కొప్పులన్నాగలితే కులురాగిడులుచెంప కల్లీజవీనుల న్గమ్మలొప్ప
బావట్లనాణి క్రోవజనొసళ్ళన్నామములు చెరమలనత్తు లలరుచుండ
మెడలఁబుపైలనాను మెఱుంగల్లలుకయిన్ బిగుతగునొత్తులు సొగసుమీఱ
నడుమ లనొడికట్ట మడిమెలఁబాజేబు లడుగువ్రేళ్ళంన్నించు వడిచెలంగఁ

దొడరినీపెండ్లిచావడి న్దుస్తులమెయి మెలఁగుతిరుముడి క్రొత్తడి తలిరుఁబోండ్లు
తల్లితల్లికినీడలే తండ్రితండ్రి రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 64

సీ॥ తిరునీఱువండుమాదిరి నిల్చియేదెల్లఁ బగడనాడేకను పఱ్ఱెదేల
నడుగుతాఁకునరాయి నతివఁగావించిన దండివివడుకువె పండెదేల
కొనవ్రేలనేడాది గుబ్బలిన్గొడ్గు పట్టినమేటివిటులొద్ది డిందెదేల
కవికరమేనీకుఁగలతెఱంగోజగా గుండెబండల్పల్పు కొనియెదేల

కోరినా మొట్టవిన్పించు కొనవిదేలనపురనామిడుకెడయనిఁ తెవరికై న
నాటుమాటలనిచ్చు నెన్నందరమ్మ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 65

సీ॥ వప్పుసాదముపుల్లు పచ్చడియూరుగా యపొగపువల్లకట్టటుకుడుము
చిమ్మిలియిదైన చేగోడి జీడియ పుడుకు లవుగు రొత్తె సడికడకలు
పుణుకులు బడికోడి మణతలు ముక్కులు బొజ్జెగలు పొంగరమువడపప్పు
బుడుకులు ప్రేణీబొందెము ల్లానైల ద్రబ్బెడ నిప్పటికొబ్బెరుండ
బొంగరాల్పటాసా లైద మునరదాలు మినుపబొం దించిమంచియిమిడిక(దొట్టి
యంగరొల్లెవిందు నీచెంగటనగు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 66

సీ॥ చాచనీయు త్త జంజాటముజోలి నాకేల నిన్గొల్తు నన్నేఁకొమ్ము
కాపాడుదొంపీపు కలఁపనీపేరు నన్నెల్లతావుల న్జాటనిమ్ము
నీయెడనమ్మి కన్జెక్కు చెదరినీక హాయిగానాటతు కలఁపనిమ్ము
నామేనిచుట్టముల్నాయనుంగులుజేడుకననయముంటఁ న్నంచనిమ్ము
ఎదురులేకెందు నేనక్కెడలనిమ్ము యెల్లదన్నాకుమంచియే యంచనిమ్ము
కనికరముననన్నీలోనఁ గలుపుకొమ్ము రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 67

సీ॥ తనయెడన్లాఁతు లెట్లొనఁపఁగోరునో తన్నవొ చెంఁన్నడువచు
వేక్కతైపిల్వవి పేరంటమేగి కొల్వలలోనవాడిడిఁ కనఁదలఁకుచు
నవ్వులాటలకయిన నగురిలో లేనిపోనిముచ్చటలాడఁ బోవెటయచుఁ
దొడచదువులు తనలిదండ్రులెన్నిన పడికట్లుకప్పకనదుపుకొనచు
పెచ్చురేగ తెన్నఁడునాలి ముచ్చుగాక వెలివవుఁ కూటలూరక పెట్టిగనక
నిన్నెనమ్మికొల్చినవాఁడు నీవెయగును రెంటత్రాగు డుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 68

సీ॥ ఏడుగజంబుల యెత్తునఁదెగిక్రింద కుఱుకుకడికిఁదల లొగ్గువారు
విట్టుండివిట్టగా మెత్తెగఁబ్రాకి నిన్నెచ్చుచునిల్వదోఁ విచ్చువారు
విళ్ళగన్నెఱునన పేర్లతోఁగోవెల న్వెడలియొగడిపల్ల నకుచ్చువారు
పుట్టువీడెఱెనై పులువాపెనింకనొద్దెక్కితిమవితవ్వినె సఁగువారు
కొనరినీముచ్చటలు చెప్పుకొనెడివారు సాటిగానరినీగొప్పఁ జాటవారు
విండువేక్కలనుంటకన్న డుఁయ్యె రెంటత్రాగు డుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 69

సీ॥ దురటిల్లనింకనా కురియాటతుడమొత్తె వింగినేలలివెల్ల నీవెకనుక
కాన్పుడిగిననాతు కడుఁగాయమువలెద గుఱముమానననాకుఁ గోర్కెలేల

ఏననావనుతలఁ పేళ్లయైనచో నీవుకూడహాళిక్కి యేలకావు
నాకూర్కులో నీవుగాకనేనున్నాకి కేదియున్నాని దిన్నేమిగులును
మరలఁ మెరమెరసుడిన్దిరుగుచుంటి హద్దుగానక నేనిలులడలుచుంటి
వమ్మకలుబురొనీకునన్నడిగసాఁకు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు 70

పీ॥ టాటోటూకాఁడవదారమునేఁదల విడలింతునూసర వెల్లిమాడ్కి
గడ్డిఁదొడ్డిదోతునై కావికూళ్ళుకుడిచి యేగోలపెట్టెన నేపిలాగు
మేలుమఱచినననుం బెంచివారినే గంటెదవీనుల కంటిపోల్కి
మఱపించికగువారి మడిసూరకేదెట్టి కన్నాఱుఁగెదగుమి కావికరణి
కోరినేనడకించెద న్గోతిలీల విడకొడమికూర్చుకొంటి జుం టీఁగవలెను
నన్నువిడనెట్టులేదదో కన్నదండ్రీ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 71

పీ॥ దండము దండము దండము దండము దండమువలమురి శాల్పనీకు
జోహారుజోహారు జోహారుజోహారు జోహారెఱచిదిండి సూడనీకు
గొండీఁగొండీఁగు గొండీలుగొండీలు గొండీఁకడలి యల్లుండనీకు
తైచాపుతైచాపు తైచాపుతైచాపు తై చాఁపనలుఁబుట్టు కంటివీకు
అలకాపరిదీ వెనకోలనీకు మోడురొయ్యెమ్మట లాడనీకు
మఱిపఱిముఱొమ్మలో పేరుమాళ్ళనీకు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ ఈవెట్లుగడిపింప నేనట్లునడిచెద దాళికుఁడివునా తండ్రకాన
నీకంటెపేఱుగానేనుంటిననుకొంట వలననాకీచిక్కు కలిగెనన్న
ఎల్లెడనామాట చెల్లుచుండినఁగదా యీవునన్నగిమి నేలుగుఱుకు
నావెలికిన్దాఁచినీవె నేనని పైకిసిగ్గుమాలియెఱునే జెప్పుకొందు
పాఁకుమానన్ను పిన్న పట్టాకువడక యదుగుచెమ్మటలాడ మేల్పూరువుకాఁడ
దురుసుసోఁకులసూడనా తోడునీడ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 72

పీ॥ నాకల్లిదండ్రులై నన్నీవెనావంతులై ననీవే దొరవైననీవే
నీకన్నచుట్టము నీకన్ననెచ్చెలి నీకన్నఁగైయాత నాకికేడి
విప్పుడప్పన్నటి పన్నైననేనమ్మఁ ట్టునాపైకా కెక్కిట్టదేల
చాచనఱునితిండి జరుగవివనియెండ మావులనాటకుకేసగింతు

కోరిననెల్లనన్ని టగుడువనిమ్ము కానియెడనన్ననీరోనఁ గలుపుకొమ్ము
కన్నబిడ్డవిపైఁగవి కరములేద రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 74

సీ॥ నాలుగుకళ్ళమై తాలుపులన్లొట్ట చలిపియేఁచెడుములు చలఁగనుఁగొవి
యిరుగుపొద్దులనూర కేనొగిలిచివిట్ట వీఁగెడువెంబర విత్తులఁగవి
తొలుచదుపులయాను తెలిసినట్టులనీల్లు నాలిముచ్చలకొంటెనక్కులరసి
తోడివారలతోడఁ గూడవచుకొనిఁబడ్యకపెచ్చురేఁగుకుల్వలఁబొడఁగని॥
మంచివారలబిటుబిటు మడియుచుంట చెనఁబిబిందలు పెక్కెండ్లు మనుచునుంట
కొంచినన్గంటఁదడివింక వించనీకు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 75

సీ॥ పొంగుట్రకుంగుట పుట్టుటగిట్టుట వికముకల్లలకు రెండిటికిరేవు
నేహివికము నీవుకనుకమన యర్చురకు స్మృతు పెట్టుకలదు
నేలేవివాడను నీవున్నవాడవు కావునవెల్లికి న్నావులేదు
లేనివా కేలనీలేనిపోవిదిగులు వండనింటికివిప్పువంతమాడ్కి
మఱునాకెందుకీ పెంకమాటలకట యెఱిఁగినట్టుల నేదెగ నీల్లుచుంటిఁ
గవికరంబునవన్నావు కన్నతండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 76

సీ॥ బాపురేచల్లకు వచ్చిముంతన్దాచుట్లునాకోర్కె నేనడఁపనేల
మనవిసల్పెదవిను మాయదిగోదేట గానీవుదక్కనన్దాచునెవఁడు
అడుగుమనాకోడు మంటివాయానెల నగవునడలయాపి నాడవీవు
మానుగఁగన్న తండ్రివిన్నుగొండాడి పాడియాడుచునన్ను బ్రతుకనిమ్ము
తవివినెనరోర్పు లనొడఁకుతాల్చువాడ వింగినేలలనెల్లెడ వ్విందువాడ
కమ్మికొల్చువారలకుఁగ న్నట్టుపోడ రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 77

సీ॥ తల్లినాయనలు మొదటివారుచెల్లెండు తమ్ములుకూఁతుల త్తలుకొడుకులు
నాండుపన్నండు పియ్యంకురాండ్రలుండు కోడండ్రుతలిదండ్రీ తోడబుట్టు
లేరాండ్రుజగిలె కాండ్రీల్లలితోఁబుట్టుపలుమలుపలుదండ్రు మాఱుదల్లి
మందిపియ్యంకులు మగంట్లువాండ్రు మొదలగుచుట్టుంబులిరులపొరుగులు

నేనెఱుగనిలాఁతిపాం ద్రెల్లచోట్లఁ దవివినెనరో ర్పులవ్వా యి మనఁగవిమ్మ
హెచ్చుగాఁబాఁమేలునే మెచ్చనిమ్మ రెంబత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటువేల్పు 78

పీ॥ అక్కటా యాయా న్ని తక్కువపోతర మెక్కువబ్రతుకనా కెట్లువచ్చె
పీపకాదిద్ది నేఁగొవునప్పల్పు కొన్న నేగికిమాఱు కుడ్చుచుంటిఁ
దనుగట్టుకొనుత్రా క్కుఁదాఁదెచ్చుకొన్ననల్లు కోరియాచిక్కు ఆగుచ్చుకొంటి
డిమ్మఁడఁసీలారఁ డీవివతిరువ నేనిట్టపాటఁగ బైదపుకొంటి

ముదిసియున్నెకవాడు కవ్వదలకుంటి విడెమెడపితగవరిలాగు ప్రేమచుంటి 79
వీగడుసుపెట్టివాని వేరెదెట్లు రెంబత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥

పీ॥ ఓటిల్లుచిందర బోటిరళ్లప్పల్లు కుందెవగిరి యిట్కి కుండికాళ్ళు
గూఁసా లాలంకి గుడుగుడగుంచము లల్లిగదనబొద్దు తాళ్ళపాము
కాలికంచము కిట్లు గాఁగెను వెట్టుచు గొల్చిట్ల చిడుగుడు గుళ్ళుచెండు
చిక్కనాబిల్లుచు చీకటిమొటికిళ్ళు పుడికిళ్ళు పులియాట బోర్లపక్క

జీయకుఁతివాబాటలు చిట్టుఖట్టు ప్రేమబొట్టనచుండ్రాళ్ళు వెన్నెలకడి 80
దొడ్డియందలములనాకుఁ దోడయితివి రెంబత్రాగుఁడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు

పీ॥ క్రొంగొత్తరకముల కూడుకూటములకై కావిగడెల్లనే గటమచుంటి
నేనెందుకన్నన్కి రావవితెలసియు నాముడసలిపిన న్మానకుంటి
నాదొదిమాదిరి నాయుల్లమున్నాడ ముదిసిబొత్తిగఁజెడి పోవుచుండె
నేదెస్మిమలయేండ్ల యీడుఁదాటివమీద మఱుకువగామాతె నెఱుకయకట

ఇట్లుతలలేవికొచ్చిరి చెట్టుమాడ్కి : పీవమున్నమ్మకములేక విలివియుంటి 81
డిటిఁగెఁదవివితులకువెల్లి పెటిగెనొరఁరెంబత్రాగుఁడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ తడిగడనానంజఁ బొడిపొడిగానేర్వఁ జాలనన్నాకుఁమా యాలఁగావ
యెఱుఱువకఁవాని తెఱఁగునఁదిరుగునా దుడుకులెన్నకుపాల కడలియల్ల
పిన్ను గొలవనీక నన్నేచునాలోని కంటుఁదనుముద్ద కై గలాఁడ
చాలానాకుత్త జంకొటపుండిక్క మాన్పుమాయడుగుచె మ్మటగలాఁడ

నీ యడియరులతోడ నన్నెలఁగనిమ్మ యెల్లవారలకున్నేలెయెన్న విమ్మ
మాటికెల్లెడనీపేరె చాటనిమ్మ రెంటత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 82

సీ॥ నేఁదప్పుకొనఁజాలఁగదారిమాదారి బ్రతుకువనాకట్టెవచ్చునేగి
కట్టనీపైన నక్కఱకొనియిబొండియేనాకఱవ వేయమాడ్కి
మెరిమెరలేనమ్మికవిన్ను గొల్పనిదేబడన్గకయుత్తతిండిచేటు
మచ్చిఁన్నన్నునీముచ్చటల్పాటనీలేనిచో మనికిఁజాలిఁపనిమ్మ
నీవుతలఁచినయెడజగ్గఁపనియేది యన్నిటికిఁడుదమొదలయి యున్నవాడ
యీరయిదువలకములనొప్పారుతేఁడ రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 83

సీ॥ చెరువుపైఁదోఁతెంచు చేపవాఁటరిన త్తప్పల్లర్లు నల్లద్రావుడులఁగాంచి
కాటుకగుబ్బలిఁ గ్రమ్మమబ్బులకుఁకూవాఁజాలిఁపులగు వరుసనరసి
నెఱిఁడుపానునఁబాడునేల వెల్వడుగవ్వ నెమ్మకబుక మిల్కినేబులఁగవి
పోట్లాడుపోతులఁ బొల్లాడు చిల్వలఁ బడువులై తుగ్గులేళ్ళఁదిలకించి
మజ్జరేగుడ్డకట్టిన మందితప్ప నీపుపన్నినడిన్నులెందేనివాసి
యనెదనా కేలవికఁదన్విగొనని తెల్వి రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 84

సీ॥ బొందిముసుంగుల్లమున్నప్పివై చెడగ్గప్పుకంటె న్వాసీవిప్పునల్పుఁ
గవుఁబోడలే కావింతుమేనితాల్పులకు మేలిఁటికఁపులకుమించి
కఱకటినేర్చి నగడుసుచదువుకన్న నోజుపైనచ్చిన బైజనయము
వికముగమంచిమండికిఁగోఁవానికే నీయెడనమ్మిక నెగడుచుండు
అ పికలవాఁడెగొడవకుఁ గుస్తరించు దబ్బజన్గానిపెచ్చుగ దబ్బరాడు
కోగిఁన్దప్పఁజేరుచొప్పలేదు రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 85

సీ॥ నీపేరునుడువకుండిననాల్కయగురద్దు మిగుల పెందిరువడి జెగిలెకాఁడ
నీపేరు ప్రయఁబోవికయిచెవారినుసౌగసుమైతికకాపు నెగడుతేఁడ
నీపేరుతలపోయినెఱితుక్కు తిరుఁతిపసిఁడికోవెఁన్దిగెడుదొర
నీపేరుచాటలేని బ్రతుకుకల్లతిరుముడితివ్వళికదారుపెరుమాళ్ళ
కడలియల్లుఁడనిడవడువతకయేల్క యలరువికకానితండ్రివేఁతలమగండ
బుదుతమెఱకర్చి నల్లతావుడులగొంగ రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

- పీ॥ కూటమికూడుకక్కుర్తితోనెల్లెడఁబట్టఁగూడనికాళ్లు వట్టినఁడ
చదువరిననుకొని వడిరికగినవారి నాడఁజననిమాటలాటినఁడఁ
గొఱుమాలికడనకిగొఱునై సిగ్గఱి సజవరావిపనులు చల్పినఁడ
మానాళ్ళముచ్చట మేనివసతికయిగొంతెమకోరికల్గోరినఁడ
కత్తికప్పనామమగడవిస్తురేడు బేడిజముపట్లనిన్నొల్లవీరుకాదు
తొలినామీఁడవీఁక నేలరాదు రెంటిత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 87
- పీ॥ బ్రదుకిదియేడ్పుతో మొదలిదెఁ గాపున మొట్టకేనే తుదముట్టవలయు
మనుగడకోజయమ్మలిఁ యేయొనెడతవివబ్బుమనుటయోదార్పు మాట
మొగుదలతెగుదలపగడదినైచో నడుమెందునేవియున్నడమకాదు
కుడవకతీరదెవ్వఁడయినఁగావించుకొన్నట్లు మేలుపేగులకుమాటు
తగుమువదలదెటువంటి చదువరులకుఁ తవివివిండాదదొరకొనవనువుకాదు
మడిటివ్రాల్చివన్నుగావఁడగుదీవె రెంటిత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 88
- పీ॥ ఎవఁడైవఁబై వారలేచెప్పకున్నచోఁ దగ్గన్న వారలన్దానెటుగునె
యొజమైవచ్చిన యొడలిపనులుతప్పఁ బైకొఱల్నేర్వ కవలనెటులగు
నేరాల్లయేఁడపై నేదేనిసర్పిన వారువైశము కుడ్వవలయుమాటు
విండునమ్మకమున వినుగొల్చువారల కవ్వనంజేయెగ్గులంటఁబోవు
ఎట్టివిత్తునాటిసనట్టివెట్టుపుట్టు ననుచుఁ దలిదండ్రు లుబంతులక్కటలయి
చెప్పినటునడుపు వారికిఁ జేటులేదు రెంటిత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 89
- పీ॥ పంతులుచుప్పుకై నకిమిదియన్నేర్చి పడుచులకున్జేప్పు పాటువాఁడు
మంచివారలఁబెంచి మాటుతులన్ద్రొంచి మేలెకావించెడు నేతఁతేఁడు
మిగులఁబంటలఁగూర్చి తగునారికందించి మలనెనుకొడఁబుట్టుమానటీఁడు
వయిమూఁడు తెగలనెమ్మెయినెమ్మడిన్గొల్చి యేపారుచుండెడు వింటికాపు
వలకడలికివలిపిరిగుబ్బలికినడుమ నొరువీకోవెల్గొంబిహాయిమించి
పుట్టువీదేర్చుకొండ్రువీకట్టెమొక్కి రెంటిత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 90

పీ॥ కుడియడ్గుపర్వడి కుమ్మరింపుః పణమ, చాంగణ, చాళియ, చలికి, చేబ
కన్నాత, కల్లమ్మ కళవనమ, తిణిగి, గొంతుమా, త్తాఁటదుగుః మొన, కిల్లి
తోరహత్తము, తొట్టి. తొక్కన, పారము, రూణింపు, తాళము, దొండివేటు
సీసము. సమనము, జేబ, కందణము, పెట్టాగు, లోబిత్తరి, లాఁగురింజ,
రాటము, సురాటము, న్నరి పోటు కెల్లిలోమొన, తడకా, క్కెర్లి,లో

లోంకఁదొట్టి

యంజమెట్లఁదొల్లినీ యండగొంటి రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

పీ॥ నంజడుకలనై న నమలకయుండుట పలుపూర్లు నీపేరు తలఁచుకొనుట
లాఁతియిల్లాండ్రపై లలిగొనకుండుట పొన్ననీదద్దడం బునకతుకుట
తనకొఱకై కల్ల లనఁబోవకుండుటె న్నాళ్లెననీతీరు నాళ్ళఁగనుట
యిర్గుపొర్గులకు సె బ్బరనచ్చకుండుట నీకుగుర్జాలకా వికలనుడుట
తనకుఁగల్గినదానితోఁ దన్నిగొనుట । నీకునియ్యదోపిచ్చుట విక్కువముగ
మంచివడువడిలేకని న్నాచుటెట్లు । రెంటత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటువేల్పు 92

పీ॥ మిచ్చు నేలలనెల్ల మెలఁగుమైతాల్పులఁ గడుఁగన్కరమ్ముతోఁ గవినఁగావి
తానిల్లి వేఁగియు న్దనతోడివారికి నెమ్మినాఁకొంటమా విచినఁగావి
వెంటలనగలుల న్విడులనెందేని నీగొప్పచాటివి విచినఁగావి
యేకోరికలులేక నీకుఁగోవెతిర్య శివతిరునాళ్ళఁగొ ఁవినఁగావి

అకటమటియెట్టిమంచివాఁడైనఁగాని తప్పుకొనలేదులియుఁగొయ్య

ద్రిప్పురట్టు 93

వగడనీనమ్మకమునకే యగడులేదు । రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ సాదులఁదరుకులఁ, గొరులఁ, గోపులఁ జెలఁగిగజ్జెఁగట్టి చిందుతీర్చి
వేడుకతో నొత్తు కాఁడు, గుమ్మతకాఁడు తోడరాగొంతెత్తి పాడియాడి
కుడికయింజిన్నము వ్యడులమ్రొగించుచు నెడమకై కన్గన న్నుడులదెలిసి
మందుచల్లినయట్లు మండివేలకొలంది సోలనీముచ్చట లేవఁచెప్పి

బొల్లువందలయామడ ల్నులువలనుల । నయిదుముమ్మాలురెట్టింప వయిన

యేండ్లు 94

హాయిగావిన్నుగొల్పిన యతఁడెవేటి రెంటత్రాగుఁతాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు

సీ॥ పాడియక్కొంచుగం బలిజ్రమన్నాడ వెప్పట్టులనెనరు కుచ్చవీవె
యింపనుకొనికంపు నేపీచ్చువన్నాడ విటులమలాకతో నిమిడెవీవు
పాటనుక్కొనిమొట్ట వడివినుచున్నాడ వేతొడచువుల నేలెవీవు
నెలయనుకొనికప్పు నేకనుమన్నాడ పొవెయగుతల్లి వేసునీవు

మొగుటవిరియనుకొనిమంట మునుగుమంటి పంకముకడలిసయి గూర్కు

వడయతేడ 95

కలుగునీపంపు మంచికే కన్నకండ్రి రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఎనుపోతుఁ నేపి యెక్కిపాడుచునేటఁ గడిగికంచెన్నట్టఁ గల్గుపురఁట
దుక్కిపోలంబుల దూడలమలపిలేఁ బచ్చికమోపుతో వచ్చుపుంటె
తడుపుతాలిఁతొలు నుడుచువల్లించుచు నంటలతోనింటి కరుగుపూట
దండినెన్నిదిరెండు పండువులన్నకి గొడవుడిగినయాట విడుపుహదను

నిట్టుమెలఁతువులన్ మాపునెట్టివతటి యాబ్బగలదొంగపెండ్లాటనడమనదను

నిండుకనివినాడిఁ నీనెనరుదలఁతు రెంట్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 96

సీ॥ కటకటానిప్పెలగాఁగట్టుకొన్న పెద్దముక్రొత్తకాపురంబుమొటిఁతై
విల్లుగుంబముగూర్చి యిల్లాలుకోరిననగలుపెట్టుటయిగురుగొలిపించె
నెల్లెడలన్గొప్పయెకిమీండ్రమెప్పించి వేసునిలుపుకొంటవేసుపెనిచె
నెట్టననోములఁబట్టినెగడులంబికొలతమీటిసపంటకొమ్మలునిచె

ముడిమియాడలదింపించెఁ బొదఁబైజ యెరవుమిన్నెగ, బ్రాకించెనిట్టువట్టి

కల్లజంజాటపుంజెట్టు కలిగెనెట్టు రెంట్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ నన్నుబొగడునావినన్ను దెగడునావి నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము
నన్నుబెంచెడవాని నన్నుఁబ్రుంచెడువాని వానినన్నుబగడతీరునఁగన నిమ్ము
నన్ను గాచినవాని నన్నుదోచినవాని నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము
నన్నుసాకినవాని నన్నుదాకినవాని నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము

లేమికల్మిపగడలాగోమనిమ్ము మంచిపెల్లపగడమాడ్కిఁ గాంచనిమ్ము

విమ్మునన్నుబగడపోల్కి నెన్ననిమ్ము రెంట్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

నామంగింటనిల్వ నాయనానీకునే, తోయుదునాఁబాఁడి పొట్టనిండ
 నాపారికినమ్మ నాయనానిన్ను మలాకలోమంచినికాక మాన్తు
 నాకుఁగాన్పించుము నాయనానీమేనునిమిరి నీబడలికన్నెట్టివై తు
 నాచెంతనుండుమునాయనాయనయము నన్నులాగుననినున్గాచుకొందు
 చెల్లబిడ్డలగూర్చి కూడెల్లవదలి నుంకుతోనుంటివేనాటి నుండియిట్లు
 లానుమిఁకనైననావల్కుపానకంబు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 99

ఈనాటుమాటల నేనునీపేరునఁ గూర్చితివందనీ కూర్మిఁబట్టి
 వాలోటులెంచక నన్నుమన్నించుమా నీకువేయిజోహార్లు నేనొనర్తు
 వినుగొల్పు వారల న్నీదద్దడంబులు నెకిమీండ్రసాఁకుమీ వెల్లతఱుల
 నెదినాకులెస్సయో యేనెఱుంగనానఁ గోరనికోర్కొ సంగుమునెనరున
 ఇదిచదివి వ్రాసినీగొప్ప యెందునేనిఁ జాటుచాటపాటలకొల్పు నల్పునమ్మ
 గావునూతేండ్లుహాయిగాఁ గల్మితల్పు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 100

వేల్పు మా టు మూ ల మా ట లు

వి వ ర ము

౧. అన్నన్న=అయ్యో, అంటు=అత్తుకొను, కలుగు, కొలుపు=వేల్పులన్నేడు
 కొనుట, నలుపు=చేయు, చెలి=నేస్త్రురాలు, జాకువా= బంగారు, నింగి = అకసము,
 నిల్పు=నిలుపుకొన్నవాఁడు, మెట్టు = కొండ, పావంచ, రెంటత్రాగుడు=ఎనుఁగు,
 రెంటత్రాగుడుతిండి = సింగము, రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టు = 'సింగపుంగొండ,
 వంత=జాలి, వలువ=బట్ట, వేల్పు=జగమున్నన్నినవాఁడు.

౨. అక్కట=అయ్యో, అరయు=వరికించు, అసియాడు=అల్లాడు, అడియరి=
 బంటు, కందువలు = ఎకనక్కెములు, జోహారు = దండము, తొలుచదువులు =

వేచ్చుపన్నినమాటలు, నాటు=విలాతి, సీను, పట్టి = బిడ్డ, పెంద్రోవ = ముక్తి, తవివి=ఓర్పు, బుయ్యారము=చెఱసార, వలమరి=నంకు.

౩. అప్పసము = ఎల్లప్పుడు, అట్టె = అచ్చెరువుగాన్ = కయివడి=వలెను, గబ్బు=తావి, చెరమ=ముక్కుసొరంగము, నెగులు = నొప్పి, పాటి = నాయము, మెయి=ఒడలు, తీరు, తోడన్, వీనులు=చెవులు,

౪. కూటమి=కలయిక, కై = చేయి, చెనటి=పోకిరి, తెగుడు=తూరినాడు, లాఁతి=పెరవాడు, వేగి=కీడు,

౫. ఉలి=కొంచము, ఏను=నేను, కూర్మి = మచ్చిక, గొడవ=కీడు, నుడువు = మాట, నులి = కొంచెము, బుతుతడు=పిల్లవాడు, మీరు = పెంపారు, మిగులు, సరకుగొనక=పాటింపక.

౬. అద=తలంపు, ఎనఁగు=ఒప్పు, కొండాడు=పొగడు, కడలి=నంద్రము, తటి=అదను, తస=నీరు, నలుగు=నాలుగు, పొనఁగు = కుదురు, మై=ఒడలు, వలెను, తోడన్, మాడ్కి=వలెను

౭. అల్లు=పన్ను, అల్లుడు, అయిపు = తప్పు, త వెల=బాన, వేరి=పెద్ద.

౮. ఇడుచు = ఇబ్బంది, ఈల్లు = చచ్చు, ఎలనాఁగ = సొగపైనవడుచు, ఎడయు=ఎడమగు, కొంకు=జంకు, తగులము=కాపురము, నీల్లు=నిక్కు, చచ్చు.

౯. కారు=అడవి, ఎండిన, కూర్కు=విద్దుర, కానివాడు=వనికిమాలినవాడు, తెగుట=చెల్లిపోవుట, పోక=పోవుట, చేటు, వినుదల=మింటికొన.

౧౦. చెంగు=వీణె, చెలఁగు=ఒప్పు, ఏపారు, తోఁచు=పొడఁగట్టు, నెమ్మి=హాయి, నేస్తము, నాటనాటన్=అందందన్, మైతాల్పులు=బతుకువారు, మాయము=కానిపించకున్న, మోనము.

౧౧. అడియఁడు=అడుగులొత్తువాడు, ఇడుగడ=ఇబ్బంది, చెల్వము=అందము,

సోకుడు=ఫవిచేయించువాడు, కతము నెగడు=ఎదుగు, మఱకువ=తెల్విలేకుంట.
మొకడము=మోటతనము, వాలెము=తప్పక.

౧౨. అలరు=ఒప్పు, పూవు, కఱపు = నేర్పు, మప్పు, తెఱగు=దారి.
నికము=నిక్కము, మీట=జంత్రిము, ఏతములోనిసగమువంతు, బ్రదిమి=బ్రతుకు.

౧౩ ఎఱక=తెలివి, నాయన=తండ్రి.

౧౪. ఉరియాట=నందియము, చెలువులు=నడతలు, తెగ=గుంపు, పన్నిక=చేత, వాసి=గొప్ప, హెచ్చు, హాళిక్కి=కల్ల.

౧౫. ఉడుగు=మాను, తగ్గిపోవు, ఏపి=కుక్క, జాలి=కనికరము, చిక్కము
సుడి=మాట, నరియడు=నక్క, తేల=తెల్లకాయ.

౧౬. అనువు=సులువు, తలఁకు=జంకు, నిరుకు=విచ్చయము, వినువలనుఁ
వేల్పునగరు, విట్టము=ఏర్పాటు.

౧౭. గానటబీనట = వచ్చిరాని, మెరమెర = నందియము, వమ్ము=వనికి
రాకపోవు.

౧౮. ఎరఁగు=మ్రొక్కు, కుందించు=ఏడిపించు, తిరుముడి= నంది, తిరు
మణిపెట్టుకొనుటాపడు, తెలివిడి=తెలివి, సోకుడు=దయ్యము, రక్కసుడు.

౧౯. ఉర్యాడు=నందియమందు, ఎనయు = కలియు, కుంటి=వవి, పొట్ట,
మ్రొక్కడి=మోటవాడు, ముఱచ=మొద్దువాడు.

౨౦. ఉల్లము=డెందము, బిద్ద=జమునియిల్లు. వెడఁగు=వెట్టివాడు.

౨౧. అజ్జాడ=అవైపు, నేనుపుట్టినయూరు, కమతము=నేద్యము, తుదివాడు=
కడసారమువాడు, దండి = గొప్ప, మొదటివాడు=పెద్దన్న, రెండు=ఒకటికొకటి
కతివిన మొత్తము, వేఱు.

౨౨. కొనియాడు=పొగడు, నెలకొన్న=కాపురమున్న, నేంఱాల్పు=కొండ,
బోముగా=బలిమిగాను, లావు=చేవ, గొప్పతనము.

౨౩. అన్నగళ = అడంగివాడు, ఊబవాడు, ఊటి = ఒకానొకచెట్టు
తేజెట్టు=కొబ్బరిచెట్టు, తాండ్ర=నల్లజీడిచెట్టు, ననపెడు=ఘాచెడు.

౨౪. రిమ్మ=వెట్టి.

౨౫. కోపు=వైనము, కతము, కలతెఱంగు = నత్తెము, ముంగయి=ముం
జేయి, జంగియ=గజ్జె, మొరయ=మ్రోగు.

౨౬. గ్రుడ్డి=సుక్కురుడు, ఒకకన్ను గ్రుడ్డిగలచుక్క, తోడవిడ్డ=కోమటి,
తెంపి=ముండమోపి, పాఱుడు=బానడు, పొన్నారి=కంసలివాడు, పట్ర=కంపలి
తెగలో, జేరినవాడు, బివిసీడు=సుద్దులు చెప్పుచొకరకమైన నారచుకుతో కొట్టు
కొనుచాడువాడు, రెట్ట=జెబ్బి, లోవాడికాడు = దొంగ, నవురు=ఒప్పు, సావ
లీడు=దుబురక్కవాడు.

౨౭. క్రొలు=మొఱయు, గజ్జెలు - కాళ్ళకుగట్టుకొను చిఱుకంచుమువ్వలు,
చట్టు=చావతాయి, తిరువడికోల = దానరివాడు గుండెనంటించుకొను దివ్వెకట్టు,
తిరిపెగొట్టు=బిచ్చగాడు, తరలు=పోవు, తడుపు = గోచి, దద్దడము=చిన్నకో
వెల, మొఱయు=మ్రోగు, మ్రొలన్=దగ్గరన్.

౨౮. నించు=విండించు, ఒరపరి=రూపసి.

౨౯. అక్కు=తోమ్ము, గుండె, కల్మిచెలి=లచ్చి, సిరిహొయలు=
ఒయ్యారము, పెరుమాళ్ళు=సిరిమగడు, వెన్నుడు, ముక్కంటి=మూడుకనుల
వేల్పు, ఈనరుడు.

౩౦. పొలియు=చెడిపోవు.

౩౧. కడలిపూతురు మగండు=వెన్నుడు, తిరునాళ్ళు=జాతర, దండ=
చేరుపు, నెరవు=వాసి, పూత=గందము, బొప్పడు=దేబ, మడ్డి=మొద్దు, మనికి=
బ్రతుకు, వానకాళ్ళు=వానదారలు, వెంబర = తులుప.

౩౨. ఉలివు=చప్పుడు, కల్మిమగడు=వెన్నుడు, మనుగడ=బ్రతుకు
మ్మంచు=బ్రతికినించు.

౩౩. ఆలఁగావరి=నల్లవేల్పు; వెన్నుఁడు, ఆడుగు చెమ్మట లాఁడు=వెన్నుఁడు, ఆడుకొను=కాపాడు. ననవిలుకావికండ్రి=వెన్నుఁడు, విడువడు పాన్పుతేఁడు=వెన్నుఁడు, మిన్నుకాలు=వెన్నుఁడు, వ్రేతలమేలువాఁడు=గొల్లకలమిందఁడు, నల్లవయ్య, సోఁకుమూఁకలగొంగ=రక్కసులవగవాఁడు; వెన్నుఁడు.

౩౪. తొడుగు=దుస్తు, నెఱపు=చేయు, పుండి=చూపిసిగుంపు, వలనలు=దెనలు.

౩౫. ఇలుదొర=గేస్తు: ఇంటినేలువాఁడు, ఏల్కెదిరి=రాచవారలవగవాఁడు, ఎఱచిదిండి=రక్కసుఁడు, కవ్వపునేలతాల్పు=కవ్వపుఁగొండ, కొమ్ముకాఁడు=కొమ్మువండి, కలవతాల్పు=నాగలియా యుధముగవేల్పు. కన్పగుబ్బలియిలుదొర=నల్లగొండన్నెలకొన్నవేల్పు, గడి=రాసి, చాల్పడఁతి=దుక్కిచాలునదొరకిన చెయవ, జగిలెకాడు=రౌతు. తామేలు=తాబేలు. తడుపుతాల్పు = వడుగు, విట్టపుట్టు=కంబనుండిపుట్టినవేల్పు, నరసింగఁడు, కంబమయ్య, పంటవలంతి=నేల-పొంగంటి=బంగరుకనులవాఁడు, మలక=తురక మూఁకుడు, వేగంటిగొంగ=వేయికనులవేల్పువగవాఁడు, హుంబాన్పుఁజెఱచిదిండి=బంగరుపాన్పుపేరి రక్కసుఁడు, చాల్పడఁతిమగఁడు=సీరాముఁడు.

౩౬. అక్కఱ=కతము, కోరిక, కట్టు=వలుచవిపప్పు.

౩౭. గొంతెమకోరిక= అడియాన, చీలి=పిల్లి, దొరకొను=జతనమునల్పు.

౩౮. కవ్వరాడు=కవ్వకంబము, గలిమాలి=హనుమఁడు, చూలి=బిడ్డ, తెఱగంట్లు=వేలుపులు, పైరలి=ఆడుది, పులుఁగుతేఁడు గరుడి, పాడికడలిపట్టి=సిరి, వసిడి=బంగరు. ఖింటితెర్వర్లు=వేలుపులు, రాడు=కంబము, తేఁడు=దొర, వంకకొప్పు=కోవెలకప్పునఁ గొప్పువలెఁజిక్కినరాయి, వీడు=నగరు, కాపురపుటిల్లు.

౩౯. ఎడపు=వేలుచేయు, కలతెఱఁగు=ఉన్నరూపు, దాకన్=వఱకున్.

౪౦. వివ్వెఱ=ఆబ్బరము, జంకు, మయి=బడలు, విలాతి=సీమ, నాటు.

౪౧. నిక్కువము=విజము, పొలివోక=చెడక, వీరువోవక=రితగాక, మను=బ్రతుకు.

౪౨. ఎగు=జేటు, కీడుమాట.

౪౩. ఉఱక=ఒక్కమాటుగా, దబ్బునన్. కలఁగు=కలఁతవడు, చలివెఱఁగు చూలు=బురుడు. పెద్దగాము, పొతేలింటిదొఱ=నేలపట్టి, కెంపుగాము, ముదినెల=బూదెచందమామ, మిక్కిలి వన్నెతఱిగిన చందురుడు, రెండింట=లగనమునకు, రెండవరాసి, ఓడ్చుకుప్ప=కన్నెరాసి, ఎండదొర=ప్రొద్దు, సొట్ట=సవి, కప్పుమేవిగాము.

౪౪. ఓజ=సాజము, పాడి, రొడువు=నగ, మేను=ఒడలు, సుడికయిదువు=వేయంచులకత్తి, చుట్టలఁగు.

౪౫. ఉంకించు=పూనికచేయు.

౪౬. తటుకునన్=దబ్బునన్, నొడవు=పలుకు, పొలుపు=పొగసు, తీరు, మాలిమి=నేస్తము, మిడుకులతఱలు=ప్రాజదువుల కొనలు.

౪౭. ఎడయిక=విడిపోవుట, తలుముంవెలఁదిచుగఁడు=వెన్నుడు, కలయిక=చేరిక, కూటమి, గిటీ = చుట్టుగీత, గుబ్బలిపట్టి = గౌరమ్మ, గాడుపు = గాలి, తొంటి = మునుపటి, ఏళ్ళారి = గుజ్జువేయ్య, వెలుతురుతేడు = వగటివేయ్య.

౪౮. కొయ్యద్రవ్వు = తుంటరి, పాఱువాడు = బావఁడు, మాదిరి = పోలిక, లొల్లెగాడు = బిచ్చగాడు.

౪౯. అగడువర్చు = ఎగ్గించు, నెమ్మి = నేస్తము, పొర = ఏమరిక, పొచ్చెము, మిడుతు = ఉసులు, మిడియ = ప్రాజదువులలోనియొక మాటల కూడుపు, వెలిచవులు = రంకు.

౫౦. అనుఁగులు = నేస్తులు, ఇలువడి = మంచినడక, తిరుసాళ్ళ = జాతర, వంతులు = బావండ్రలోఁదగువానికిచ్చుచురుదు.

౫౧. ఇరువురు = ఇద్దఱు, ఎకిమీడు = దొర, పాడి = నాయము, పాఱ, పెండియున్ = మఱియును.

౫౨. ఇంగన్ = ఇంకన్, వా? = దారి, వాడుక.

౫౩. కూచి = చుచుకు, జగడమునకు నెళ్ళునప్పుడు వాయిండువాడైము, చేట పెయ్య = పెయ్యలాగుతోఁజూతొచేసినబొమ్మ. చుచ్చు = మేక, చాచి = చప్పు, రెంటము = ఎద్దుమూపురము. వెఱబొమ్మ = పసులబెదరించుటకై పంట చేతిలో నిల్పిన మావిసిమొగముగలబొమ్మ.

౫౪. ఆంగద = ఆకలి, కంటు = పగనాడు, పడయు = పొందు, వేగు = తలదిల్లు, సూడు = పగవాడు.

౫౫. ఓగు = తప్పు, కీడు, కాశ్రేడు = మూడుకన్నులవేళ్ళు, ఈసరుడు, కాకవెలుగు = పగటివేళ్ళు, కవ్వడి = క్రీడి. కవ్వడియనుగు = కల్లనయ్య, వెన్నుడు, కడలియల్లుడు = సిరిమగడు, వెన్నుడు.

౫౬. అటమటించు = తలదిల్లు, అంకులు = వేల్పులు, తిరుకొలను = కోవెలచెంతనున్న కోనేలు. తిరువగూడ = బొట్టుపెద్దై, తిరిపె = బిచ్చగాడు, తిరునామము = పంగనామము, తిరుకావు = వేల్పుకై చేత, తిరునీటు = విబూది, నెచ్చెలి = నేస్తు, మొరసు = తెల్విరేనివాడు.

౫౭. అలము = ఆదుము, గిట్టు = చచ్చు, పలు = పెక్కు, పానలు = నందియము, రకములు = దినుసులు.

౫౮. అంగడి = బాజారు, ఒనగు = ఇచ్చు, చిందు = ఆట, తడవు = జాగు, దేబె = తెలివితక్కువువాడు, బిడ్డె = బిడ్డ.

౫౯. హళ్ళి = సున్న

౬౦. ఉడ్డ = నాలుగు, దనుకిన్ = వఱకున్, వివ్వెఱ = అచ్చెరువు రెండెత్తు = రెండువైపులనుండుట, పొరపొచ్చెము.

౬౧. అరుగుదెంచు = వచ్చు, ఎడారి = ఇసుకనేలయకవి. కన్నొ అంగు = మాయమగు, మోసపుచ్చు, పిన = తెలివితక్కువు.

౬౨. కొతుకు = నందియమొడు, మాటలునమలు, చితురు = అణగారు, వేలిమికట్టియ,

౬౩. వారాయము = ఎల్లప్పుడును.

౬౪. ఒత్తులు = బంగారుగాజులు, చెంపకల్లలు = గవుడనరములు, తొడరి = పూని, తలియబోండ్లు = చిగురువంటి మొదలుగల యాడువాను, తల్లి తల్లి = సిరి, మెలుగునల్లలు = కట్టదండ, మించు = మీటు, మెఱపు, పట్టియ, రాగిడి = కొప్పునగ, సడి = చప్పుడు, అమాకి ఒడికట్టు = ఒడ్డాణము.

౬౫. అతివ = అడుది, పడుకు = బోడిరాయి, బండ = గుండు రాలు, డిందు = అడగు, లొద్ది = తోవ.

౬౬. పిండివంటలు :- అవుగు - అంగరొల్లలు - ఇద్దెన - ఇంచిమంచి - ఇమిడిక - కొబ్బరుండ - కుడుము - చిమ్మిలి - చద్ది - చేగోడి - జీడియ - ద్రబ్బెర - నానైల - విప్పటి - పుడులు - బికికోడి - బొందెము - బ్రేజీలు - బోజీగలు - బటాసాలు - ముక్కులు - మణతలు - మణుగుబూలు - మినపపోక - వడ - నైదము నరదాలు - తొట్టి = మొదలుకొని.

౬౭. జంజాటము = తగులాటము.

౬౮. తలఁకు = జంకు.

౬౯. ఎనఁగు = ఒప్పు, ఒగ్గు = హెచ్చరియ్య. తెగు = విడిపోవు, చెడిపోవు, విట్టు = ఉపాసము. వియ్యదోపు = ఒడలినగలన్నియు న్వేయ్యనకగాని చదువరికిఁగాని కొయ్యనఁజూరయిచ్చుట.

౭౦. దురటియ్య = ఏడ్చు. నాకుక = అడుది.

౭౧. గోల = ఏడ్చు, అడుది, గుమికాడు = కాకి, టాటోటుకాడు = మోసకాడు, తిరుగుబోతు = రింపుబోతు. మొర = కొన, గుంపు, తీల = వలెన, పడారము = బొత్తిగాను, వీరులకంటే = పాము.

౭౨. ఆశలు = బురద, అనలుపుట్టు = తామరపూవు, ఆశలు పుట్టు కంటే = ఎల్లవయ్య, కడలియట్లుఁడు = వెచ్చఁడు, కైభాఁభ - స్కాడ్లలు - డీవెనకోల - మోడుపు = పండము.

౭౩. దురుసుపోతులనూడు = వెన్నుఁడు, హరువుకాడు = అందకాఁడు, దురుసు = కఱకు.

౩౪. అఱుగు = తగ్గిపోవు, ఎండమావులు = నీళ్ళవలెనుండు నీడలు, ఏవగించు = రోతవడు.

౩౫. అను=గుట్ట, తాగు, చేరఁబడు, ఏచు=వెతపెట్టు, తుల్య=తుంటరి. నొగులుచు=నొప్పించు, నించు=నిండించు, వక్కు=ఒదగు, రొట్ట=అఱుగినది, పల్లము, మగగుఱి, వెంబరవిత్తు=పోకిఱి, చలుపు=చేయు.

౩౬. చలుపు = చేయు.

౩౭. బాపురే=బళిర.

౩౮. ఆండు=పెండ్లాములు, అల్లువాండు=అల్లుండు, ఇల్లాలితోఁబుట్టు=పెండ్ల ముయొక్క, అన్నదమ్ములు, ఏరాండు=తోటికోడండు, జగిలెకాండ్లు=తోడి యల్లుండు.

౩౯. తిమ్మండు=కోతి, నిట్టపంట=కకములేవిదే, ఊరకే, సీల=చీల, మేళు

౪౦. అలరు=ఒప్పు, పూవు, చెలువు=ఒప్పు, చిన్ని, అందమైన.

(ఈముప్పదియొక్కటి పిల్లకాయలయాటలు)

అల్లి - ఆలంకి - ఇల్లు - ఉప్పట్లు - కలికి - కులదికాళ్ళు - కాలికొచ్చము - కీఱుగానుగు - గడ్డినబొద్దు - గూవనాలు - గుడుగుడుకుంచములు - గొబ్బిళ్ళు - గుళ్ళు - చెండు - చిడుగుడు - చిక్కనాబిల్లులు - చీకటిమొటికిల్లు - చిఱ్ఱు - బుఱ్ఱు - చుండ్రాళ్ళు - ఆందలములు - జిఱ్ఱురాతిదాబాటలు - తాళ్ళపాము - నెట్టులు - పుడికిళ్ళు - పులియాట - తోర్లపక్క - బోటిరాళ్ళు - మండలములు - వ్రేలబొట్టన - వెన్నెలకడి - ఒటిల్లు చిందఱు.

౪౧. ఏదెన్నిదులు=ఏదియీయలు, బొంది=ఒడలు.

౪౨. ఆలఁగాపు=నల్లనయ్య, మాటికి=పఱియును.

౪౩. ఈరైదువాలకములనొప్పారువాడు=పదివేనములసామి, వెన్నుఁడు, కాలఁ దారిమాదారి=నడురేయి, కట్ట||అయ్యో, ఈటు=ఉత్త.

౪౪. ఉలుకు=వెఱపు, చిల్వ=పాము, తోఁతెంచు=కానిపించు, తిలకించు = చూచు, నల్లఁద్రాగుడు=తెలగ. పుల్లర్లు = ఒకదీన్నుచేస, తుసాను=గారివాన.

నేలు = వన్నెండుకానులనాణెము, నెమ్ము = ఎముక, మేకు, మళ్ళి = చిన్నగరిటె, మజ్జరే = ఒళిఒళి, వానజాలిపులుగు = అంచ.

రా. ఇంటికొపు = ఇంటివాడు, క్షికొపువాడు, కలకల = వెత, కు న్తరించు = నవరించు, ఊరిడించు, కావింతు = చేయుదురు, డబ్బులు = మోసము, మోసకొడు, తోడలు = నన్నాసులు = బైజ = తెల్విలేమి, మఱపు.

రా. చెదారము = గడ్డిపోచ, చెత్త, తలపోయు = తలంచు, తిర్వళిక = చివ్వె, నెటి = అందము, పెందిరువడి = గరుడి, పులుగులతేడు, పడక = పానువు, మెఱకరి = ఒంటిజందెపువాడు, వడుగడు.

రా. అడజనవి = తిట్టగూడవి, అడిగొంటు = చెడుగు, కొఱమూరి = పనికిరాక, కడు = మిక్కిలి, కస్తీ = అడలు, పదరి = ప్రేలి, వసతి = ఇమ్ము, సిగ్గటి = బిడియమువిడిచి, సిస్తు = అందము.

రా. అనువు = సుశువు, కొంచెము, ఉమ్మలిక = ఏడ్పు, అడలు, కడమ = తక్కిన, మిగిలిన, తెగుదల = కొన, మొగదల = ఎదురు, వ్రాలు = అక్కరములు.

రా. అక్కటులు = కవికరముగలవారు, ఈరాటులు = వన్నెండు, వైళము = బిలుబిలు, విత్తు = గింజ.

రా. నేలతేడు = దొర, వడుచు = కన్నీయ, కన్నెటికము కానిబోగముది, మప్పు = నేర్పు, మాటుతులు = పగవారు, మలయు = తిరుగు, మాసటీడు = పెద్ద, వలిపిరి = చలి.

రా. (ఈముప్పదిరెండు జెట్టిపట్లరకములు):- అంజమెడపట్లు - కుడియడుగు వరువడి - కుమ్మరిపు - కన్నాత కందణము - కల్లము - కళవరము - కెర్రి - కెర్లి - కెర్లి - గొఱతూమాలు - చాంగణ - చాళియ - చలికి - చేబ - జేబ - తిజిగి - తోరిహ తము - తొట్టి - తొక్కిన - తాళము - తడకాలు - వాటడుగుమొన - పొరము - పటము - పెల్లాగు - బరిపోటు - మొస - చూచేపు - రొండ్రేటు - రింజ - రాటము.

రా. కావిక = కట్టము, నంజుడు = కొడు, పొన్ను = బంగారము, లలి = కూర్చి.

౯౩. ఆకొంట = ఆకలితోనుండుట, ఇల్లి = పస్తు, కొల్పు = వేల్పుల
న్గొల్పుట, కొయ్యద్రిప్పు = చెడుగు-వగళు = వట్టుము, వెంట = అక్కట.

౯౪. అయిదుముమ్మాలు రెట్టింపనయినయేండ్లు = నూటయిరువదియై
దేండ్లు, ఒత్తుకాడు = సుతికాడు, కారులు = అటతీరులు, కొప్పులు = చిం
దులు. కడికయి = వలచేయి, గుమ్మెతకాడు = మద్దెలకాడు, చిప్ప = తాళపు
చిప్ప, మవ్వడులు = వడిహెచ్చు తగ్గునడివడకలన్ మూడు తెలుగుల యాటపా
టవాదైముల మెలపుతీరులు.

౯౫. ఎప్పట్టుల = ఎచ్చోట్టుల, కంపు = గబ్బు, తల్లివేరు = కుంకటి
వేరు, నెల = చందమామ, ముప్పదిరేణువులు, పంపు = నెలవు, మలాక =
మంచిగందము, మొగులువిరి = నీళ్ళు, పంకము = పాలు.

౯౬. అంట = విస్తరి, కుట్టుడాకు, అడరు = ఒప్పు, ఆదను = తరు
ణము, ఎన్నిది రెండు పండువులు = పదాలుపండువులు, కంచె = కంపకోట,
తొలునుడులు = ప్రాజదువులు. పురఁట = పూఁట, పుంచె = సంజ, హదను =
ఆదను.

౯౭. ఇగురు = చిగురు, మొటిక = మొలక, గుంజము = గుమ్మము,
నెట్టనన్ = తుదకు, పొదలు = ఎదుగు, ముదిమి = ముసలితీకము, అంది =
అలావిడ్డలు, దించు = దించు.

౯౮. ఓము = కాచు, పగడ = ఒక, ఒక్కటి.

౯౯. ఆటాడి = ఆవుపాలు, అనుము = త్రాగుము, మంకు = పస్తు.

౧౦౦. లోటు = వెలితి, లెప్ప = బాగు.